

Anna Litewka-Anttolainen

**TAIDE- JA KULTTUURITOIMINTA MAAHANMUUTTAJIEN
KOTOUTUMISPROSESSISSA POHJOIS-POHJANMAALLA**

**TAIDE- JA KULTTUURITOIMINTA MAAHANMUUTTAJIEN
KOTOUTUMISPROSESSISSA POHJOIS-POHJANMAALLA**

Anna Litewka-Anttolainen
Opinnäytetyö
Kevät 2018
Kulttuurituottamisen ja luovan talouden
tutkinto-ohjelma (YAMK)
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Kulttuurituottamisen ja luovan talouden tutkinto-ohjelma (YAMK)

Tekijä: Anna Litewka-Anttolainen

Opinnäytetyön nimi: Taide- ja kulttuuritoiminta maahanmuuttajien kotoutumisprosessissa Pohjois-Pohjanmaalla

Työn ohjaaja: Petri Hoppu

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2018

Sivumäärä: 95 + 4

Tässä opinnäytetyössä selvitetään millaista kotoutumista ja kotouttamisprosessia tukevaa taide- ja kulttuuritoimintaa järjestetään Pohjois-Pohjanmaalla. Tarkoituksena on selvittää, miten kulttuuripalvelut ja järjestetty toiminta vastaavat kohderyhmien tavoitteisiin, odotuksiin ja kokemuksiin. Samalla tarkoituksena on selvittää, millä tavoin kotoutumisen kontekstissa järjestetty kulttuuritoiminta muodostaa paikallisen kulttuurielämän rakenteita ja vaikuttaa niiden kehittämiseen laajemmassa näkökulmassa.

Tämä on laadullinen tutkimus, jolla pyrittiin ymmärtämään holistisesti tutkimuskysymyksiin liittyviä merkityksiä. Tutkimus on tehty kahdessa osassa. Ensimmäisenä tehtiin ryhmäkeskustelut kulttuuritoimintaan osallistujien kanssa Oulun kotoutumiskoulutuksissa sekä muissa valituissa kulttuuritoiminnoissa, joissa keskityttiin osallistujien näkemyksiin ja tunteisiin, jotka syntyivät kulttuuritoimintaan osallistumisesta ja kotoutumisen prosessista.

Opinnäytetyön toinen osa on teemahaastattelut Pohjois-Pohjanmaan kulttuuripalveluiden ja kulttuurilaitosten sekä kotouttajatoimijoiden, hankkeiden ja kolmannen sektorin edustajien kanssa. Teemahaastatteluiden tarkoitus oli kartoittaa, millaista kulttuuritoimintaa järjestetään kotoutumisen kontekstissa sekä millä tavoin kuntien kulttuuripalvelut ovat saavutettavia maahanmuuttajien osallisuuden kannalta. Tarkoituksena oli myös tuoda esille tutkimusaiheeseen liittyviä ongelmia ja kehittämiskohteita, jotka voivat olla hyödyllisiä sekä kulttuuri- että kotouttajatoimijoille.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys perustuu kulttuuripolitiikkaan ja kotoutumiseen liittyviin virallisiin dokumentteihin sekä tutkimuksiin ja kirjallisuuteen.

Opinnäytetyön tulokset osoittavat, että Pohjois-Pohjanmaalla kotoutumisen kontekstissa järjestetty kulttuuritoiminta on ennen kaikkea maahanmuuttajille kohdennettua matalan kynnyksen toimintaa, joka järjestetään kotouttajatoimijoiden ja kolmannen sektorin voimin. Suurimpiin ongelmiin kuuluu kantasuomalaisten osallistujien tavoittaminen, toiminnan monipuolisuus ja innovatiivisuus sekä kulttuurilaitosten saavutettavuus ja maahanmuuttajien osallisuus yleiseen kulttuuritoimintaan. Tärkeimpiä kehittämiskohteita on strateginen yhteistyö kotouttaja- ja kulttuuritoimijoiden ja maahanmuuttajajärjestöjen välillä. Yhteistyön onnistuessa kotoutumisen konteksti voisi päästä pois marginaalista ja tulla osaksi kulttuurisektorin rakenteita edustamalla kulttuurista moninaisuutta ja tasa-arvoa ja tuomalla enemmän taiteellista luovuutta kotouttamismenetelmiin.

Asiasanat: kotouttaminen, kotoutuminen, kulttuuripolitiikka, kulttuuritoiminta, kulttuuri-identiteetti, kulttuurinen moninaisuus, kulttuurien välinen vuoropuhelu

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Cultural Production in Creative Industries

Author: Anna Litewka-Anttolainen

Title of thesis: Art and cultural activities in the context of integration processes of immigrants in Northern Ostrobothnia.

Supervisor: Petri Hoppu

Spring 2008

Number of pages: 95 + 4

The purpose of this thesis is to find out what kind of art and cultural activities in the context of immigrant integration are organized in the region of Northern Ostrobothnia in Finland. The aim is also to find out if cultural services and activities have met expectations of their target groups. At the same time this research aims to clarify in what way those activities influence and develop local structures of the cultural sector. The aim was also to highlight the main problems and development goals, which can be useful for cultural and integration organizations.

This qualitative study aimed to achieve the holistic understanding of the research questions and it was conducted in two phases. The first part consists of group conversations with participants of integration trainings for immigrants in Oulu and other selected activities. The second part of the research was executed through focus interviews with the representatives of various cultural and integration services, organizations, projects and third sector.

The theoretical framework is based on the official documents, latest research and literature related to cultural and integration policies and practices.

The results show, that the cultural activities organized in Northern Ostrobothnia in the context of immigrant integration are primarily low-threshold art and cultural events and activities offered by local integration actors and third sector. The most important problems include the lack of Finnish participants, insufficient variety of activities and accessibility and inclusivity of cultural sector in the context on immigrant integration.

The results from this study show need for strategic co-operation between integration and cultural actors and immigrant community-based organizations, whereby the cultural activities in the context of integration could become an important part of local structures of the cultural sector by representing cultural diversity and equality as well as bringing more artistic creativity to integration methods.

Keywords: cultural activities, cultural diversity, cultural policy, cultural identity, intercultural dialogue, immigrant integration, integration policy

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT, METODOLOGIA JA TOTEUTUS	9
2.1	Ryhmäkeskustelut kulttuuritoiminnan osallistujien kanssa	11
2.2	Teemahaastattelut kulttuuritoiminnan järjestäjien kanssa	13
3	KULTTUURI JA KULTTUURIPOLITIikka	22
3.1	Kulttuurin käsitteitä	22
3.2	Suomen kulttuuripolitiikka	23
3.3	Saavutettavuus ja osallisuus	25
3.4	Kotoutuminen kulttuuriseen moninaisuuteen eli kulttuurinen kestävä kehitys	26
3.5	Kulttuurien välinen vuoropuhelu	28
3.6	Kulttuuri-identiteetti	29
3.7	Neuvotteluprosessit	30
3.8	<i>Métissage</i> ja monikulttuurisuus	31
3.9	Kotoutumisen ja kulttuurin kosketuspintoja	32
4	KOTOUTUMISEN ULOTTUVUUDET	34
4.1	Kotoutuminen, kotouttaminen ja esikotoutuminen	34
4.2	Kotouttamisohjelmat	35
4.2.1	Valtion kotouttamisohjelma 2016–2019	35
4.2.2	Pohjois-Pohjanmaan kotouttamisohjelmat	37
4.2.3	Oulun kotouttamisohjelma	37
4.2.4	Muut kotouttamisohjelmat	39
4.3	Kotoutumiskoulutus	40
5	HAASTATTELUAINEISTON ANALYYSI	43
5.1	Miten kotoutuminen ymmärretään?	43
5.2	”Meidän toiminta on kaikille avointa”, eli normaalipalveluperiaate	45
5.2.1	Kansainväliset versus monikulttuuriset kulttuuritapahtumat	47
5.2.2	Osallisuus ja saavutettavuus	49
5.2.3	Mitä maahanmuuttajilla on annettavana?	50
5.2.4	Maahanmuuttajataiteilijat	51
5.3	Kulttuuritoiminta maahanmuuttajien kotoutumisprosessissa	52
5.3.1	Kulttuuritoiminta kulttuurien välisen vuoropuhelun mahdollistajana	52

5.3.2	Kulttuuritoiminta kulttuuri- ja identiteetti-ilmaisujen kenttänä	55
5.3.3	Kulttuuritoiminta neuvotteluprosessien areenana	59
5.4	Kotoutumisen kulttuuritoiminta osana kulttuurielämän rakenteita	62
5.4.1	Kohdennettu kotoutuminen?	62
5.4.2	Rohkaiseeko taide- ja kulttuuritoiminta vuorovaikutukseen?	63
5.4.3	Kuinka kulttuurisesti moninainen on paikallinen kulttuurielämä?	65
5.4.4	Oman toiminnan vaikutus	66
5.4.5	Toiminnan kestävyys	68
5.5	Ongelmia ja haasteita	68
5.5.1	Kieli, kulttuurierot ja kulttuurisidonnaisuus	68
5.5.2	Tahtoa on vaan ei tietoa	70
5.5.3	Yhteistyö	71
5.5.4	Ongelmat osallistujien näkökulmasta	73
5.5.5	Ongelmien laajempi perspektiivi	75
6	POHDINTA	77
6.1	Tutkimuksen luotettavuus	77
6.2	Päätelmät: Kotoutumisen ja kulttuurin kosketuspintoja Pohjois-Pohjanmaalla	78
6.3	Kehitettävää vielä on	81
6.4	Kommentit uusista dokumenteista	83
6.5	Yhteenveto	85
	LÄHTEET	87
	LIITTEET	96

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan minkälaista maahanmuuttajien kotoutumiseen tähtäävää taide- ja kulttuuritoimintaa järjestetään Pohjois-Pohjanmaalla. Tavoitteena on saada laajempi näkemys siitä, miten toiminnan järjestäjät pyrkivät toteuttamaan kotoutumisen tavoitteita sekä siitä, miten tavoitteet vaikuttavat paikalliseen kulttuurielämään.

Olen itse kotoutumisprosessin läpikäynyt maahanmuuttaja. Kulttuurituottajana kiinnostuin siitä, miten taide ja kulttuuriala voi vaikuttaa kaksisuuntaiseen kotoutumiseen ja samalla hyödyntää tämän prosessin tuloksia omassa kehityksessään. Muistan kun joskus osallistuin kotoutumiskoulutuksen aikana työpajaan, jossa tehtävänä oli piirtää seinälle, miltä näyttää minun elämäni Oulussa. Hetken kuluttua luokan seinät olivat täynnä piirroksia, joista löytyi kaikenlaisia saunoja, mökkejä, järviä, puita ja sen tyyppisiä maisemia. Yksi kuva kuitenkin erottui selvästi muista. Se oli norsu. Yksi opiskelija nauroi norsun piirtäjälle, joka nolostui ja selitti, että ilmeisesti hän ei ymmärtänyt tehtävän tarkoitusta. Tämä lyhyt anekdootti voi inspiroida pohtimaan, miten taide ja kulttuuri voi toimia kotoutumisen kenttänä. Erityisesti siinä mielessä, miten se mahdollistaa, hyväksyy ja omaksuu erilaisia kulttuuri-ilmaisuja.

Suomen maahanmuuttostrategian toimenpideohjelmassa korostetaan, että maahanmuuttajien kotoutuminen voidaan toteuttaa onnistuneesti heidän aktiivisella osallistumisellaan yhteiskunnassa. Yksi polku siihen vie kulttuurin kautta. Strategian suuntaviivat (Suomi on turvallisesti avoin, jokainen löytää paikkansa ja moninaisuus on arkea) toteavat, että maahanmuuttajat ovat osallisina yhteiskunnassa, mutta heidän osallistumismahdollisuuksia on erityisesti tuettava erityistoimenpiteillä, joissa eri väestöryhmien välisellä vuorovaikutuksella on ratkaisevan tärkeä merkitys. (Valtioneuvosto 2013, 12.) Tällainen aito vuorovaikutus, osallistuminen, mahdollisuudet, yhteistyö, oletukset ja todellisuus heijastuvat laajasti ymmärrettyyn paikalliseen kulttuuritoimintaan.

Ongelmien analyysi voisi olla tulevien toimintojen suunnittelun ja kehittämisen apuna. Lisääntyvä maahanmuutto sekä Suomeen että maailmanlaajuisesti edellyttää kotouttamiselta toimenpiteiden uudelleenmäärittelyä ja uusien ratkaisujen miettimistä. Kulttuurialalla on tässä yhteydessä todella paljon tehtävää, ja siinä kulttuurituottajilla on tärkeä rooli hyödyntää kulttuurisen moninaisuuden potentiaalia.

Tutkimuksen idea syntyi kun pohdin, miten luodaan vuorovaikutusta ja kaksisuuntaista kotoutumista taiteen ja kulttuurin keinoin. Mikä tekee kulttuuritoiminnasta tehokasta ja vaikuttavaa kaksisuuntaisen kotoutumisen osalta? Onko jokainen niin sanottu monikulttuurinen toiminta luonnostaan kotouttamista edistävää? Mitkä ovat kotoutumisen määräävät tekijät? Miten luodaan yhteinen osallistuminen?

Tavoitteena on, että tutkimuksen tulokset hahmottaisivat kotouttamisen menetelmiä, toimintatapoja ja hyviä käytäntöjä kulttuurialalla, tapahtumien kehityssuuntia sekä ongelmia tai tapahtumien puutteita joillakin alueilla ja aloilla. Analyysi auttaisi ymmärtämään kehittämisen suuntaa, mistä pitäisi luopua, jotta kulttuuritapahtumien tuottamisen kliseet vähenisivät ja osoittamaan ehdotuksia tulevaisuudessa. Tähän tutkimukseen liittyviä kulttuuritoiminnan ominaisuuksia tarkastellaan järjestäjien ja osallistujien näkemysten ja kokemusten pohjalta sekä virallisten dokumenttien ja niiden toimenpiteiden osalta.

Taide- ja kulttuuritoiminnalla tarkoitan tässä tutkimuksessa sellaista toimintaa, joka sisältyy kuntien kulttuuritoiminnasta säädettyyn lakiin, eli taiteen harjoittamista ja harrastamista, taidepalvelujen tarjontaa ja käyttöä, kotiseututyötä sekä paikallisen kulttuuriperinteen vaalimista ja edistämistä (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 728/1992 2 §). Tässä tutkimuksessa käsitellään ainoastaan kulttuuritoimintaa, joka on tarkoitettu aikuisille ihmisille.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT, METODOLOGIA JA TOTEUTUS

Virallisten dokumenttien ja strategioiden mukaan edellytykset onnistuneelle kotoutumiselle taiteen ja kulttuurin kentällä ovat myönteisiä ja lupaavia, ja teoriassa ne antavat mahdollisuuksia toimia moniulotteisesti.

Toisaalta vaikka kotoutumisen edistäminen, sekä kulttuurienvälisen dialogin ja eri väestöryhmien vuorovaikutuksen tarve on tuotu esille, konkreettisten toimenpiteiden kehitys on edelleen marginaalista. Ongelma voi osittain johtua muun muassa siitä, että tiedon ja ymmärryksen puutteen takia tutkimuksia ei kohdisteta riittävän paljon tarkasteluihin, joiden kohteena olisivat eri väestöryhmien roolit, aktiivisuudet ja asemat taiteen ja kulttuurin kentällä. (Saukkonen & Pyykkönen 2015, 394–395.)

Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirjan pääkirjoituksessa Pyykkönen (2016, 5) korostaa sitä, että nimenomaan kulttuuridiversiteettikeskustelun ja siihen liittyvien tarpeiden myötä kulttuuripolitiikalla on nyt entistä suurempi rooli tuoda esiin taiteiden sekä laajasti ymmärrettävää kulttuurista moninaisuutta että kulttuuri-ilmaisuja. Pyykkösen mukaan tämä edellyttää tutkimuksia siitä, miten kulttuurierot vaikuttavat taide- ja kulttuurialan toiminnan toteuttamiseen. Tämän taustalla on tarve analysoida olemassa olevia aktiviteetteja, kehittää niitä ja löytää uusia ratkaisuja, jotka voisivat tyydyttää erilaisia taide- ja kulttuurikentän ja sen toiminnan tarpeita kulttuurisesti moninaistuvassa yhteiskunnassa.

Pasi Saukkonen (2018, hakupäivä 5.2.2018) piti Tukholmassa järjestetyssä konferenssissa puheen, jonka aiheena oli yhdenvertaisuus, tasa-arvo, inklusio ja kotoutuminen taiteen ja kulttuurin kentällä. Puheessaan myös Saukkonen korostaa lisätutkimuksiin tarvetta. Hänen mielestään selvitysten pitäisi kohdistua muun muassa siihen, miten etninen ja kulttuurinen moninaisuus ja maahanmuutto vaikuttavat yhteiskuntaan ja millaisia ovat näiden vaikutusten seuraukset taide- ja kulttuurielämässä. Kolmanneksi on tarkasteltava, millainen on valtioiden kulttuuripolitiikkojen reaktio näihin muutoksiin. Samalla Saukkonen myöntää, että Pohjoismaiden taide- ja kulttuurisektorit eivät ole olleet toistaiseksi riittävän avoimia eivätkä saavutettavia. Tämän seurauksena vähemmistöryhmät, joihin maahanmuuttajat kuuluvat, ovat aliedustettuina useiden näkökohtien osalta. Ongelmat esiintyvät esimerkiksi taiteilijoiden työssä, vähemmistöryhmien edustajien työllistymisessä julkisiin kulttuurilaitoksiin sekä laajemmin taide- ja kulttuurialalla.

Vieläkin iso haaste on kulttuurielämän saavutettavuus, mikä vaikuttaa osallistumiseen ja yleisön moninaisuuden kehittämiseen. Olemassa olevat toimet eivät ole inklusiivisia, vaan päinvastoin ne voivat pahimmillaan johtaa syrjäytymiseen ja eristäytymiseen. Saukkosen mukaan esimerkkinä voivat olla sellaiset kulttuurijärjestelyt, jotka on tarkoitettu ja kohdennettu niille ryhmille, joiden kulttuuri-ilmaisut nähdään poikkeavina tavallisista perinteisistä ilmaisuista. Toimenpiteiden kehittämisen yhteydessä meidän on ymmärrettävä miksi tietyt taide- ja kulttuurialueet ja aktiviteetit ovat inklusiivisempia kuin toiset sekä se, millaisia odotuksia ja toiveita eri vähemmistöryhmillä on kulttuuripalveluja kohtaan.

Opinnäytetyön tavoitteet

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia kotoutumista ja kotouttamisprosessia tukevia kulttuuritoimintoja järjestetään Pohjois-Pohjanmaalla. Lisäksi tarkoituksena on selvittää, miten kulttuuripalvelut ja järjestetty toimintaa vastaavat kohderyhmien tavoitteisiin, odotuksiin ja kokemuksiin. Samalla tavoitteena on selvittää, millä tavoin kotoutumisen kontekstissa järjestetyllä taide- ja kulttuuritoiminnalla on mahdollisuus olla mukana paikallisissa kulttuurisissa rakenteissa sekä vaikuttaa niiden kehittämiseen laajemmassa näkökulmassa. Ennen empiirisen aineiston analyysia käyn läpi kulttuurin, kulttuuripolitiikan ja kotoutumisen käsitteitä ja käytäntöjä.

Metodologia

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, joka on toteutettu kahdessa vaiheessa:

- ryhmäkeskustelut kulttuuritoiminnan osallistujien kanssa kotoutumiskoulutuksessa sekä muissa toiminnoissa
- teemahaastattelut kulttuuritoiminnan järjestäjien kanssa.

Teemahaastatteluissa ja ryhmäkeskusteluissa aihepiirit olivat etukäteen määrätty, mutta kyseessä oli avoimet haastattelut ja vuorovaikutukselliset keskustelut. Aineisto on analysoitu teemoittelemalla, eli nauhoitettujen haastatteluiden litteroinnin jälkeen jäsensin aineiston isompien kokonaisuuksien mukaisesti. Osa kokonaisuuksista nousi pelkästään teemahaastattelun teemoista, osa niistä muodostui haastattelujen ja keskustelujen analyysin prosessissa. (Eskola & Vastamäki 2001, 24–41.) Analyysin tulokset, jotka nousivat esiin järjestäjien haastatteluissa, yhdistin ja vertailin osallistujien kokemuksiin samojen teemojen mukaisesti.

2.1 Ryhmäkeskustelut kulttuuritoiminnan osallistujien kanssa

Maahanmuuttajat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä. Pohjois-Pohjanmaalla vuoden 2016 lopussa maahanmuuttajia oli noin 3,1 % väestöstä, mikä tarkoittaa 10 980 vieraskielistä. Yli 70 % heistä asuu Oulussa. (Kotouttaminen, hakupäivä 17.4.2018.) Tekstin sujuvuuden vuoksi tarkoitan tässä tutkimuksessa maahanmuuttajilla erilaisista syistä ja lähtömaista maahan muuttaneita henkilöitä, jotka ovat mukana joko esikotoutumis- tai kotoutumisprosessissa. En analysoi ryhmäkeskustelujen tuloksia osallistujien lähtömaan tai lähtökulttuurin kannalta. Tarkoituksena on keskittyä ajatuksiin ja näkemyksiin, jotka nousevat kotoutumisen ja kulttuuritoimintaan osallistumisen jaetuista kokemuksista. Näin ollen tämän vaiheen haastateltavia kutsun maahanmuuttajiksi tai opiskelijoiksi silloin, kun tulokset tulevat ainoastaan kotoutumiskoulutuksen ryhmäkeskusteluissa. Erikseen mainitsen ainoastaan kantasuomalaisten osallistujien perspektiivejä.

Ryhmäkeskustelut kotoutumiskoulutuksissa

Tämän vaiheen tarkoituksena on selvittää, millaisia käsityksiä aikuisilla maahanmuuttajilla on kulttuurista ja kulttuurikokemuksista sekä millaisia kokemuksia heillä on kulttuuritapahtumiin osallistumisesta kotoutumiskoulutuksen aikana. Haluan tuoda esille, minkälaisia ovat maahanmuuttajien ensimmäiset kokemukset, tunteet ja mielipiteet, jotka osallistuminen kulttuuritapahtumiin uudessa maassa herättää (esim. kotimaisiin tapoihin verrattuna). Näen tämän tärkeänä siksi, että se voi vaikuttaa myöhempiin valintoihin ja osallistumisaktiivisuuteen. On myös tärkeää selvittää, mitä kulttuuriohjelmiä kotoutumiskoulutuksen kouluttajat valitsevat ja tarjoavat aikuisille maahanmuuttajille kaksisuuntaisen kotoutumisen edistämiseksi.

Selvitys toteutettiin 14.11.2016–23.10.2017, jolloin osallistuin aikuisten maahanmuuttaja-opiskelijoiden ryhmien kanssa kulttuuritoimintaan, jota oli järjestetty kotoutumiskoulutuksissa (liite 1). Kulttuuritoiminat järjestettiin koulupäivien aikana ja osallistuminen näihin toimintoihin oli maksutonta.

Ryhmäkeskustelujen toteutus ja menetelmä

Laadullisen selvityksen aineisto kerättiin yhdeksässä ryhmäkeskustelussa. Jokainen keskustelu tapahtui ryhmän kulttuuritoimintaan osallistumisen jälkeen. Keskustelutilaisuudet järjestettiin kotoutumiskoulutuksen tiloissa. Opiskelijoiden suomen kielen taito oli vähäinen ja siksi

keskustelut toteutettiin suureksi osaksi englannin kielellä. Jos en kielitaidon vuoksi voinut olla varma, mitä haastateltava tarkoitti, en ottanut kyseisiä kohtia huomioon analysoinnissa.

Ryhmäkeskustelun metodin periaatteena on samanlaisuuskriteeri. Tämä tarkoittaa sitä, että ryhmän jäsenillä on jonkinlainen yhteinen pohja ja intressi keskustella aiheesta. Käytännössä samanlaisuus määritetään suhteessa keskustelun aiheeseen ja / tai sosioekonomisiin taustoihin. (Valtonen 2005, 229.)

Tässä tutkimuksessa ryhmän jäsenten samanlaisuus koskee keskustelun aihetta, joka on opiskelijoiden kokemus kulttuuritoimintoihin osallistumisesta kotoutumiskoulutuksen aikana. Toisaalta ryhmien samanlaisuuteen vaikuttavat tässä tapauksessa osallistujien maahanmuuttajuus, kotoutumisprosessissa oleminen ja yhteinen tavoite, eli kotoutuminen, vaikka kotoutuminen on yksilöllinen prosessi, ja jokaiselle opiskelijalle se voi tarkoittaa eri päämäärien saavuttamista. Kotoutumiskoulutuksessa maahanmuuttajuus toimii ikään kuin ryhmäidentiteettinä. (Vuori 2012, 241.)

Kuitenkin kotoutumiskoulutus on tämän prosessin tärkeä alkuvaihe, johon kuuluu monille maahanmuuttajille merkittäviä kokemuksia kulttuurielämään osallistumisesta. Kannattaa muistaa, että kyseessä ei ole vain suomalaisen yhteiskuntaan tutustuminen, vaan myös voimakas elämys opiskelusta monikulttuurisessa ryhmässä. Tässä kontekstissa opiskelijoiden tunteet ja näkemykset kulttuuritoiminnoista ovat äärimmäisen tärkeitä.

Nämä ensimmäiset kokemukset voivat vaikuttaa myöhempisiin valintoihin. Erityisesti kun kotoutumiskoulutuksen ryhmiin kuuluu eri kulttuureista tulevia ihmisiä, joilla on eri taustat ja erilaisia kulttuuria koskevia käsityksiä. Siksi tässä ympäristössä ihmisten representaatiot ja neuvotteluprosessit ovat todella intensiivisiä tai päinvastoin hiljaisia ja aliarvostettuja, jos ei tarjota sopivaa kenttää ja keinoja niiden ilmaisemiseksi. Tästä syystä olen sitä mieltä, että ryhmäkeskustelut yhteisistä kokemuksista voivat paljastaa paitsi osallistujien mielipiteitä, haluja ja tarpeita myös koko ryhmän kollektiivista mielentilaa, jonka muodostavat ja johon vaikuttavat kotoutumis- ja neuvotteluprosessin tekijät.

Muut ryhmäkeskustelut

Osallistujien näkökulmia ja kokemuksia keräsin tähän tutkimukseen myös toteuttamalla neljä ryhmähaastattelua lisää. Tarkoituksena oli kiinnittää huomiota sellaisiin kulttuuritoiminnan

muotoihin, joihin osallistuu maahanmuuttajien ja kantaväestön edustajia. Halusin samalla kerätä erityisesti kantaväestön edustajien näkemyksiä sekä ajatuksia, jotka syntyvät molempien osapuolten kohtaamisista ja vuorovaikutuksista. Ryhmäkeskustelut kotoutumiskoulutuksissa eivät antaneet siihen mahdollisuuksia, koska siellä järjestetty kulttuuritoimintaa oli tarkoitettu pelkästään maahanmuuttajille.

2.2 Teemahaastattelut kulttuuritoiminnan järjestäjien kanssa

Tähän tutkimusvaiheeseen sisältyy teemahaastattelut niiden Pohjois-Pohjanmaalla toimivien organisaatioiden edustajien kanssa, jotka järjestävät taide- ja kulttuuritoimintaa, jonka tavoitteena on maahanmuuttajien kotoutuminen, tai joiden rooli siinä tehtävässä on kirjattu paikallisiin kotouttamisohjelmiin (esimerkiksi kuntien kulttuuritoimet ja kulttuurilaitokset). Samassa vaiheessa tein ryhmähaastattelut valittujen kulttuuritoimintojen osallistujien kanssa.

Haastatteluissa osa järjestäjistä myönsi järjestävänsä taide- ja kulttuuritoimintaa, jonka tavoitteena on maahanmuuttajan kotoutuminen. Osa järjestäjistä, kuten kulttuurilaitokset ja kulttuuritoimet, puolestaan kertoi, että he eivät järjestä säännöllistä ja erityistä toimintaa maahanmuuttajille, vaikka heidän roolinsa on kirjattu paikallisiin kotouttamisohjelmiin. Siinä tapauksissa haastattelu kohdistuu tähän rooliin, kokemuksiin ja näkemyksiin. Keräämäni aineisto ei kata kaikkea toimintaa, mitä Pohjois-Pohjanmaalla järjestetään. Ei ollut mahdollista tavoittaa kaikkia tahoja eivätkä kaikki vastanneet sähköpostiini. Lähetin 41 haastattelupyynnön järjestäjille, ja 27 haastattelua toteutui. 20 toimijaa kertoi järjestävänsä taide- ja / tai kulttuuritoimintaa kotoutumisen kontekstissa. Seuraavaksi tuon esille heidän toimintansa profilointia. Muut haastatellut toimijat kertoivat järjestävänsä kulttuuritoimintaa normaalipalveluperiaatetta noudattaen.

ESIKOTO-hanke

Pohjois-Pohjanmaalla esikotoutumisen tavoitteet toteuttaa ESIKOTO-hanke ajanjaksolla 1.5.2016–30.4.2018. Sen päätoteuttaja on Oulun Diakonissalaitoksen säätiö ja se toimii yhteistyössä Vuolle Settlementti ry:n, Metsähallituksen luontopalveluiden, Diakonia-ammattikorkeakoulu Oy:n ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Hankkeen toiminta-alueena ovat Oulu, Kempele, Muhos, Pudasjärvi ja Kuusamo.

Vuonna 2016 on laadittu ESIKOTO-hankkeen toimintamalliraportti, jossa tuodaan esille hyviä käytäntöjä esikotouttavan työn tueksi. Raportissa esitellään esimerkiksi luovia menetelmiä, joiden avulla turvapaikanhakijoiden osallistuminen toteutetaan taiteen ja kulttuurin keinoin. Siihen kuuluu varsinkin Elävä kirjasto -menetelmä taidetyöpajat, sirkustointa, videotyöpajat, ruoanlaitto ja käsityöt. (ESIKOTO 2016,12–16.)

Haastatellut toiminnan edustajat esittävät esimerkkinä, että Pohjois-Pohjanmaalla järjestetään säännöllisesti muun muassa aktivointitoimintaa, joka sisältää kokkausta, käsityökerhoja, kohtaamispaikkoja, kuten kulttuuri- ja kielikahvilatoimintaa sekä kulttuurilaitoksiin vierailuja. Kulttuuritoimintaan osallistumisen kontekstissa toteutetaan järjestäjien mukaan hyvin onnistuneesti myös talkootoimintaa. Sillä on suuri merkitys erityisesti, kun kyseessä on kulttuuritapahtumia tai festivaaleja. Ensiksi tämä edesauttaa paikallisen yleisen kulttuurielämän luomista yhdessä. Toisaalta sillä on suora vaikutus asennemuutoksiin sekä hyvien väestösuhteiden edistämiseen, koska ”talkoot tapahtuvat yleensä tilaisuuksissa, joissa osallistujat ovat valmiiksi mukana positiivisella asenteella ja tapahtumat tarjoavat hyvän mahdollisuuden kohdata suomalaisia ja tehdä hyvää yhteistyössä muiden vapaaehtoisten kanssa” (ESIKOTO 2016, 11).

Järjestäjät tuovat esille toteutettujen toimenpiteiden esimerkkejä, kuten videotyöpaja *Omin sanoin* sekä *Minä luen sinulle* -kampanja. Videotyöpaja oli Kirkon Ulkomaanavun Changemaker, valtakunnallinen hanke, jonka avulla turvapaikanhakijat pääsivät tekemään lyhyitä videoita omista tarinoistaan, tunteistaan ja haaveistaan. Järjestäjän mielestä projektissa tärkeintä oli juuri oman identiteetin esiin tuominen suomalaisille kertomalla ja visuaalisesti näyttämällä omia ajatuksia semmoisten ilmaisujen avulla, jotka eivät edellytä yhteistä kieltä. Työpajat itsessään tarjosivat osallistujille mielekästä tekemistä ja heidän motivaationsa oli suuri. Tämän toiminnan vahvuus kaksisuuntaisen kotoutumisen ja kulttuuritoiminnan näkökulmasta perustuu myös siihen, että turvapaikanhakijat tulevat näkyviksi paikallisessa ympäristössä. Erittäin tärkeä tässä kontekstissa on yhteistyö ammattilaisten kulttuuritoimijoiden kanssa (esimerkkinä Valveen elokuvakoulu). Sen avulla luodaan luovia ja vuorovaikutuksellisia yhteyksiä sekä liittymäkohtia paikalliseen kulttuuriympäristöön. Työpajoja ja elokuvien näytöksiä järjestettiin Kulttuuritalon Valveen *Kirjavaa kulttuuria* -tapahtumasarjan osana.

Minä luen sinulle -kampanjassa turvapaikanhakijat lukevat vanhuksille satuja. Tarkoituksena on luoda kohtauksia ja yhteisiä hetkiä, jolloin syntyy kulttuurien ja sukupolvien välinen vuoropuhelu,

sekä rohkaista turvapaikanhakijoita puhumaan ja esiintymään suomen kielellä. Kampanjan avulla edistetään osallistumista ja kaksisuuntaista vuorovaikutusta, koska kohtaamisen hetkellä vanhuksat jakavat oman elämänsä tarinoita ja muistoja.

Oulun vastaanottokeskusten tukiyhdistys ry.

Yhdistys edistää vapaaehtoistyöhön perustuvaa matalan kynnyksen toimintaa, jossa ihmisten kohtaaminen ja yhteisöllisyys on kaiken tekemisen keskiössä. Toiminta suunnitellaan yhdessä ja se perustuu Oulun vastaanottokeskuksen tai turvapaikanhakijoiden omiin toiveisiin. Oulun vastaanottokeskusten tukiyhdistys ry. toimii Oulussa ja Oulun seudulla olevien turvapaikanhakijoita vastaanottavien vastaanottokeskusten ja hätämajoitusyksiköiden tukena niiden tarpeita kunnioittaen ja niiden tarpeista lähtien. Yhdistyksen toiminnan periaatteina ovat vuorovaikutteisuus, tasapuolisuus, yhdenvertaisuus, tasa-arvoisuus, avoimuus ja erilaisten näkemysten kunnioittaminen. (Ihmiset.fi, hakupäivä 10.4.2018.)

Monikulttuurikeskus Villa Victor

Oulun kaupungin monikulttuurikeskus Villa Victorin tehtäviin kuuluu monikulttuuristen tapahtumien järjestäminen. Toiminnan kuvauksessa tuodaan esille esimerkkejä, kuten ruokakulttuuriin liittyvä Värikäs ravintola -tapahtuma, jonka tavoitteena on tarjota eri maiden ja kulttuurien makuelämyksiä. Tämän avulla maahanmuuttajat, eri kulttuurien edustajat sekä ammattilaiset että harrastajakokit pääsevät osallistumaan, tekemään ja näyttämään osaamistaan. Villa Victor järjestää myös tapahtumia yhteistyössä muiden tahojen kanssa, kuten *Welcome to Oulu*, Rasminvastainen viikko, itsenäisyyspäiväjuhla, Kansalaisuuden saaneiden juhla sekä Me Oululaiset, joka on järjestetty Oulun Päivien yhteydessä.

Järjestäjän näkökulmasta monikulttuurikeskuksen rooli taide- ja kulttuuritoiminnan ja kotoutumisen kontekstissa on yhtäältä osallistaa ja ottaa mukaan toimintaan maahanmuuttajia ja heidän järjestöjään. Toisaalta kyseessä on monikulttuurisuuden ja kulttuurisen moninaisuuden esitleminen kantaväestölle, koska edellä mainittujen tapahtumien kävijät ovat suurimmaksi osaksi suomalaisia. Silloin usein tapana on esitellä erilaisia kulttuureja heidän omien ilmaisujensa avulla, kuten musiikki-, tanssi- ja muotiesityksiä. Keskuksen rooli on myös tuottaa kotoutumiskoulutuksessa oleville maahanmuuttajille juhlia (esim. itsenäisyyspäiväjuhla), joissa erityisesti paneudutaan suomalaisuuteen, koska halutaan, että maahanmuuttajat tutustuvat suomalaiseen tapa- ja juhlakulttuuriin, osallistuvat aktiivisesti ja juhlivat paikalliseen tapaan. Villa

Victorin tiloissa järjestetään myös kolmannen sektorin kanssa erilaisia tilaisuuksia, kuten Punaisen Ristin järjestämä Kansainvälinen kohtaamispaikka.

Järjestäjien mukaan monikulttuurikeskuksen rooli on nimenomaan luoda hyviä edellytyksiä kotoutumiselle ja tukea kaksisuuntaista kotoutumista myös kulttuurisektorin alueella. Omalta osaltaan he näkevät, että tämä kulttuurituotanto tukee maahanmuuttajien sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja samalla tuo oululaisille monikulttuurisuutta, vivahteisuutta ja värikkyyttä, jotta suomalaiset voisivat tutustua ja sopeutua moninaisuuteen, joka on osa oululaisuutta.

Ystävyystalo

Ystävyystalo Vuolle on Setlementin monikulttuurisen tekemisen ja toiminnan paikka. Sen edustajien mukaan taide ja kulttuuri ovat mukana heidän toiminnassaan monessa eri muodossa. Haastattelussa esimerkiksi annetaan erilaisia kulttuuritapahtumia, juhlia sekä harrastus ja vapaa-ajan mahdollisuuksia. Toimintaa toteutetaan myös erilaisten matalan kynnyksen kerhojen ja kurssien avulla. Näitä ovat esimerkiksi kulttuurivälittäjien toiminta, kulttuurituokio, käsityökahvila naisille tai *Monikulttuurinen naisten olohuone* sekä *Ystäviä ja yhteislauluja* -kerho.

Järjestäjien mukaan tavoitteena on tarjota maahanmuuttajille mielekästä toimintaa: esimerkiksi vierailaan museoissa, esitellään erilaisia kulttuureita ja ruokakulttuuria. Toisaalta tarkoituksena on tuoda suomalaista kulttuuria lähemmäs maahanmuuttajia. Ystävyystalolla järjestetään myös taidetyöpajoja ja moninaisten taide- ja kulttuuri-ilmaisujen mahdollisuuksia tulla näkyviin.

Haastatteluissa korostetaan, että Ystävyystalon toiminta on moniulotteista ja dynaamista, eli tarjonta vaihtuu esimerkiksi kysynnän tai resurssien mukaan. Tavoitteena on kuitenkin aina yhteisöllisyys, ystävyysuhteiden luominen, hyvien väestösuhteiden luominen maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä sekä eri etnisten ryhmien välillä. Toiminnan ytimessä on kohtaamisia, rohkaisemista, kulttuurien vaihtoa ja niiden välistä vuoropuhelua, koska järjestäjien näkökulmasta pelkkä tutustumien ei riitä vaan yhdessä tekemisellä on ratkaiseva rooli kaksisuuntaisessa kotoutumisessa. Ystävyystalon tavoitteena on toimia myös apuna maahanmuuttajataustaisille taiteilijoille, tunnistaa heidän taiteellisia osaamisiaan, auttaa verkostoitumaan tai löytämään oikeita koulutuspolkuja sekä tuoda esille heidän tuotantaan järjestämällä esimerkiksi näyttelyjä tai musiikkiesityksiä.

Hyvä alku Raahessa

Hyvä alku Raahessa -hankkeen (1.2.2016–31.1.2019) tavoitteena on maahanmuuttajien sosiaalisen osallisuuden suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumisen tukeminen. Taide- ja kulttuuritoiminnan näkökulmasta hankkeen toimijat haluavat edistää vuorovaikutusta, tarjota yhteistä tekemistä, vaikuttaa asennemuutoksiin sekä luoda monialaisia verkostoja. Taide ja kulttuuritoiminta toteutetaan vapaa-ajan toiminnan harrasteryhmien, taidekerhojen ja ruokakulttuurin avulla. Hankkeessa järjestetään juhlia ja naisten iltoja, vierailaan kulttuurilaitoksissa sekä tuodaan esille suomalaista kulttuuria maahanmuuttajille. Haastateltavat korostavat kulttuurienvälisen vuoropuhelun sekä vuorovaikutuksellisen osallistumisen merkitystä.

Kirjastopalvelut

Kirjasto kotouttamisen tukena on hanke (1.4.2016–31.12.2017), jonka tavoitteena on tehdä kirjaston palvelut tunnetuiksi ja näkyviksi maahanmuuttajille. Hankkeessa luodaan selkeät palvelut, verkkosivustot ja kohdennettu markkinointi maahanmuuttajille. Hankkeessa myös koulutetaan ja rohkaistaan henkilökuntaa kohtaamaan erilaisia asiakkaita.

Hankkeen aikana kartoitetaan ja toteutetaan tilaisuuksia ja tapahtumia, jotka on suunnattu maahanmuuttajille ja paikalliselle väestölle. Hankkeen aikana kartoitetaan mahdolliset kolmannen sektorin yhteistyökumppanit ja syvennetään yhteistyötä heidän kanssaan.

Kirjasto tarjoaa maahanmuuttajille tilat, joissa viettää aikaa ja kohdata ihmisiä. Kirjasto mahdollistaa pääsyn tietoyhteiskuntaan tarjoamalla maahanmuuttajien käyttöön tietokoneet ja tabletit, fyysiset kirjat ja e-aineistot. Kirjaston järjestämien tapahtumien ja tilaisuuksien kautta tarjotaan tekemistä ja kulttuuria. Vuonna 2018 aloitetaan Lähikirjastot kotouttamisen tukena -hanke. (Hankkeet kirjastot, hakupäivä 10.4.2018.)

Kielikahvila

Punaisen Ristin kielikahvila Oulun kaupungin pääkirjastossa on haastatellun järjestäjän mielestä matalan kynnyksen kohtaamispaikka, johon on helppo tulla ja kohdata toisia. Siellä käytetään keskustelumenetelmää ja samalla opitaan suomen kieltä koulukontekstin ulkopuolella sekä tutustutaan osallistujien edustamiin kulttuureihin. Suomen kielen harjoittelun lisäksi toiminnan tavoitteena on, että ihminen saa kiinnostusta omaa kulttuuriaan kohtaan tuomalla ja jakamalla omia kertomuksiaan. Kielikahvila antaa osallistujille mahdollisuuksia solmia ystävyysuhteita.

Järjestäjän näkökulmasta kiinnostuksen osoittaminen osallistujien kulttuuri- ja identiteetti-ilmaisua kohtaan toiminnassa vahvistaa osallistujien omanarvon tunnetta.

Oulun taidemuseo

Taide- ja kulttuuritoiminta kotoutumisen kontekstissa taidemuseolla haastateltavien mukaan toteutetaan taidetyöpajojen avulla. Tavoitteena on vastavuoroisuus ja itse tekeminen. Järjestäjät korostavat, että esimerkiksi keskustelu maahanmuuttajien kanssa taideteoksen äärellä herättää sellaisia tunteita ja ajatuksia, joilla voidaan nostaa esiin kulttuurisia kysymyksiä laajemmassa kontekstissa kuin vain korkeakulttuurin aspektissa. Tästä syntyy myös työpajojen idea, jonka mukaan kulttuuri otetaan huomioon kokonaisuudessaan ja käsitellään maahanmuuttajien identiteetteihin liittyviä teemoja. Tämä prosessi auttaa järjestäjien mukaan kotoutumisessa erittäin luovalla tavalla, koska se syventää kotoutumisen kokemusta, yhteenkuuluvuutta ja avartaa maailmaa taiteen keinoin, millä voi olla myös terapeuttinen merkitys.

Kulttuuritalo Valve ja kirjavaa kulttuuria

Kirjavaa kulttuuria on tapahtumasarja, joka tuo esille erityisryhmien taide- ja kulttuuritoimintaa. Järjestäjän mukaan tavoitteena on muun muassa positiivisten asenteiden, hyväksymisen ja suvaitsevaisuuden korostaminen. Maahanmuuttajille tarkoitettu tai maahanmuuttajien kanssa toteutettu toiminta on yksi osa Kirjavaa kulttuuria. Ohjelman tarkoitus on myös kaikkien, erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien, kulttuuristen oikeuksien tunnustaminen. Maahanmuuttajien kanssa Kirjavan kulttuurin yhteydessä on toteutettu yhteistyössä ESIKOTO-hankkeen kanssa *Omin sanoin* -videotyöpajat ja elokuvanäytökset sekä Taika Boxin tekemä *Rajamailla* -tanssiprojekti ja -esitys.

Taika Box ja Rajamailla-tanssiprojekti

Rajamailla on Taika Box -yhdistyksen tekemä maahanmuuttaja- ja suomalaisnuorten tanssituotanto, jossa juhlitaan erilaisuutta ja monikulttuurisuutta. Projektissa yhdistetään tanssi, kehollinen tarinankerronta ja interaktiivinen teknologia luovalla tavalla. Järjestäjät korostavat projektin nimen merkitystä; sillä on monia ulottuvuuksia. Nimi viittaa muun muassa tuntemattomuuteen, joka maahanmuuton ja kotoutumisen kontekstissa voi olla ymmärretty eri tavoin ja monilla eri tasoilla. Tärkeää oli myös se, että tanssin avulla osallistujille on ollut mahdollista ilmaista itseään sellaisenaan, kertoa oma tarinansa omalla kielellään. Järjestäjien mukaan erityisesti turvapaikanhakijoiden epävarmassa elämäntilanteessa, joka tarkoittaa myös liikkuvuutta ja kaaosta, on hyvä pysähtyä hetkeksi ja keskittyä omaan kehoon. Tämä voi tapahtua

nimenomaan tanssin avulla. Koko tuotannon joustavuus ja monipuolisuus edesauttoi nuorten osallistumista oman kiinnostuksen kohteensa mukaan. Järjestäjät tuovat esiin myös sen, että projektin ja tanssityöpajojen aikana syntyi ystävyysuhteita.

Kulttuurivoimala

Kulttuurivoimala-yhdistyksen toiminta on monipuolista ja monitaiteista ja se tarjoaa kerho- ja kurssimuotoista taide- ja kulttuuritoimintaa sekä tapahtumia, jossa monikulttuurisuus on luonnollisesti läsnä. Kotoutumisen kontekstissa yhdistyksen edustajat tuovat esiin esimerkiksi kulttuurikylypy-toiminnan, jossa on mahdollisuus kohdata toisia monikulttuurisessa kerhossa taiteen ja kulttuurin parissa. Toiminnassa toteutetaan myös esimerkiksi yhteisöviljelyä ja museovierailuja. Lisäksi tavoitteena on tukea maahanmuuttajia suomen kielen opiskelussa sekä suomalaiseen kulttuuriin tutustumisessa. Toiminta on osana PROSESSI-hanketta, jonka tavoitteena on työmarkkinavalmiuksien parantaminen ja osaamisen kehittäminen. Sen kohderyhmä on pitkäaikaistyöttömät, vaikeasti työllistyvät aikuiset sekä maahanmuuttajat.

Järjestäjät kertovat myös *Satujen verkostot – Lönnrotin uudet ystävät* -projektista, joka järjestettiin vuonna 2017 Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlavuoden ohjelman osana. Kyseessä on videosarja, joka antaa maahanmuuttajille mahdollisuuden tulla nähdyksi ja kuulluksi kansainvälisen sadunkerronnan hengessä.

Järjestäjät korostavat, että kotoutumisen kontekstissa tavoitteena on yhteisöllisyys ja yhteisötaide. Kaksisuuntaisuus toteutuu kohtaamisten kautta, jolloin kantasuomalaiset voimaantuvat yhdessä tekemisestä. Järjestäjien mielestä toiminnan ytimessä ei ole maahanmuuttajakonteksti vaan siinä paneudutaan kulttuurien kohtaamiseen ja vuoropuheluun, jossa ne vaikuttavat toinen toisiinsa.

Lähde! Taiteesta voima arkeen

Lähde! Taiteesta voimaa arkeen on Oulunkaaren kuntayhtymän ja Taidekeskus KulttuuriKauppilan toteuttama hanke (20.2.2017–19.2.2020). Sen tavoitteena on syrjäytymisen ehkäiseminen, yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistaminen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen taiteen ja kulttuurin keinoin. Yksi pääkohderyhmistä on maahanmuuttajat, joiden kotoutumisen tukeminen taide- ja kulttuuritoiminnan avulla on hankkeen merkittävä osa-alue.

Järjestäjän mukaan tavoitteena on yhteisöllisyyden rakentaminen ja yhdessä tekeminen ilman yhteisen kielen edellytystä. Toiminnassa käytetään muun muassa tanssia ja hengitysharjoituksia,

kävelemistä yhteisen kokemusten löytämiseksi ja jakamiseksi, ”vaikka ei edes puhuta samaa kieltä, ainakin kävellään samaan suuntaan”. Kotoutumisen kontekstissa tavoitteena on porttien avautuminen sekä sellaisten taitojen kehittäminen, jotka voivat auttaa työllistymisessä.

Mieli-hanke Pudasjärvellä

Mieli-hankkeen tavoitteena on luoda maahanmuuttajien mielenterveystyön malli, jolla lisätään tietoa mielenterveydestä siihen liittyvien ongelmien ehkäisemiseksi. Kohderyhmänä ovat erityisesti kotoutumisen alkuvaiheessa olevat kolmansien maiden kansalaiset, jotka asuvat Pudasjärven kunnassa. Hanke toteutetaan ryhmätoiminnalla, jonka sisällöt muuttuvat osallistujien tarpeiden mukaisesti. Pääsääntöisesti opitaan suomen kieltä ja kulttuuria ja tavoitteena on järjestää kohtaamisia ja luoda ystävyyssuhteita kantasuomalaisten kanssa. Toiminnassa kartoitetaan kulttuurisia sisältöjä ja luovien ja toiminnallisten menetelmien toimivuutta. Esimerkkinä on draamapaja, joka järjestettiin Pudasjärvi U.F.O.-musiikkiteatteriesityksen valmistumisen yhteydessä. Esityksessä on sekä kantasuomalaisten että maahanmuuttajien tarinoita teatterin, tanssin ja musiikin keinoin.

Valjakko-projekti

Valjakko on Suomi–Venäjä-seuran Oulun osaston toteuttama projekti (1.3.2015–31.12.2017), jonka tavoitteena on maahanmuuttajien ja kantasuomalaisten vastavuoroisen kotoutumisen edistäminen. Projektin tavoitteet toteutettiin monipuolisen toiminnan avulla, jonka ytimessä oli aktiivinen vuorovaikutus ja yhteinen osallisuus. Projektissa järjestettiin erilaisia ryhmätoimintoja sekä taide- ja kulttuuritapahtumia, joissa paneuduttiin elämyksellisyyteen, monikielisyteen, erilaisiin kulttuuri- ja identiteetti- sekä tunneilmaisuihin. Kohtaamisia tapahtui muun muassa työpajoissa, harrastustoiminnassa tai taide- ja kulttuurikerhoissa, esimerkiksi keskustelukerhossa, jossa käsiteltiin kulttuurituntemukseen liittyviä kysymyksiä. Järjestäjien mukaan toiminnassa tärkeintä oli, että maahanmuuttajat ja kantasuomalaiset voivat toimia yhdessä, oppia toisiltaan ja tuntea paremmin toistensa ajatusmaailmaa ja toimintatapoja.

Pohjois-Suomen somalialainen tuki yhdistys

Yhdistyksen tavoitteena kulttuurin ja kotoutumisen kontekstissa on esimerkiksi suvaitsevaisuuden ja hyväksynnän edistäminen eri etnisten ryhmien välillä, vastavuoroisen kulttuuritoiminnan kehittäminen sekä kulttuuri-, tiedotus- ja tutustumistilaisuuksien järjestäminen. Yhdistys järjestää myös juhlia, ruokatilaisuuksia, kohtaamispaikkoja, tanssi-, musiikki- ja muotiesityksiä sekä taidekerhoja, esimerkiksi nuorille tarkoitetun Farsaxanka-taideprojektin, joka toteutetaan

yhteistyössä Kulttuurivoimalan kanssa. Yhdistyksen edustajan mukaan taide- ja kulttuuritoiminnan järjestämisessä tärkeintä on, että ihmisellä on mahdollisuus tuoda oma identiteetti mukaan ja esitellä sitä. Tavoitteena on, että maahanmuuttaja voisi säilyttää ja vahvistaa omaa kulttuuri-identiteettiään ja sen kautta osallistua ja kotoutua uuteen yhteiskuntaan. Yhdistyksen edustajan mukaan pääajatuksena on, että ”ihminen voi olla omalla kulttuurilla mukana uudessa kulttuurissa”.

Nuorten muslimien foorumi

Yhdistyksen tavoitteena on ylläpitää muslimikulttuuria sillä tavoin, että muslimitaustaiset maahanmuuttajat, erityisesti nuoret (13–27-v.) voivat säilyttää oman kulttuurinsa ja samalla elää normaalia elämää suomalaisessa kulttuurissa, niin että heidän ei olisi pakko valita kahden kulttuurin välillä. Yhdistyksen kulttuuritoiminnan tavoitteena on myös se, että muut väestöryhmät voisivat tutustua muslimikulttuuriin ja tutustumisen myötä oppia ymmärtämään sitä paremmin. Vuorovaikutus- ja kohtaamismahdollisuuksia yhdistys tarjoaa muun muassa kerhotoiminnan avulla.

Monikulttuurinen opetus ja kulttuurien kehittämissyhdystys ry

Yhdistyksen tavoitteena on ylläpitää ja edistää thaimaalaista kulttuuria Pohjois-Pohjanmaalla. Toiminta toteutetaan muun muassa järjestämällä infotilaisuuksia, käsityö-, kieli-, ja ruokakursseja, juhlia sekä taide- ja kulttuuritapahtumia, jotka liittyvät thaimaalaiseen kulttuuriin. Yhdistyksen tehtävänä on myös neuvoa ja osallistua kampanjoihin ja projekteihin, joiden avulla kehitetään kulttuurisia kohtaamisia ja vuoropuhelua thaimaalaisten ja suomalaisten sekä muiden etnisten ryhmien välillä.

3 KULTTUURI JA KULTTUURIPOLITIikka

Taiteen ja kulttuurin olemassaolon analyysi kotoutumisen kontekstissa sekä kotoutumisen aspekti kulttuurielämän rakenteissa ovat tämän tutkimuksen tärkeimpiä lähtökohtia. Tässä luvussa tuon esiin, miten kotoutumisen tavoitteet ilmenevät kulttuuripolitiikkaan liittyvissä dokumenteissa.

3.1 Kulttuurin käsitteitä

Kulttuurielämän rakenteiden tarkastelu riippuu siitä, miten kulttuuri määritellään. Kotoutumisen kontekstissa, jossa esiin tulevat erilaiset elämäntavat ja johon vaikuttaa monenlainen kulttuurin ymmärrys, oleellinen on määritelmä, joka antaa mahdollisuuden löytää siitä oman kulttuurin merkityksiä laajoille ihmisryhmille. Tämän lisäksi on tärkeää, että eri kulttuuritaustaiset ihmiset voisivat liittää nämä kulttuuriset merkitykset uuteen kontekstiin sekä samastua uusiin kulttuuri-ilmaisuihin. Tässä kontekstissa pitää ottaa huomioon kulttuurin laaja määritelmä, joka sisältää antropologisen, semioottisen ja esteettisen merkityksen.

Antropologisen käsitteen mukaisesti kulttuuri viittaa koko elämäntapaan, mukaan lukien kieli, uskonto ja uskomukset, ajattelutavat, eetokset sekä ryhmälle tyypilliset organisaatiot ja instituutiot. Semioottinen määritelmä lähestyy kulttuuria kielen sekä ihmisille, asioille ja ilmiöille kielen välityksellä annettujen merkitysten kautta. Kapeampi määritelmä, eli esteettinen käsite, samastaa kulttuurin taiteisiin sekä julkisiin kulttuuripalveluihin ja kulttuuriperintötoimintaan. (Saukkonen & Pyykkönen 2015, 377–378.)

Näiden kaikkien dimensioiden rajoissa sekä luovasti niiden ulkopuolella jokainen voisi täyttää kulttuurisia tarpeitaan eri tavoin. Koska tässä tutkimuksessa analysoidaan kulttuuritoimintaa kotoutumisen kontekstissa, on pysähdyttävä pohtimaan, minkälaiset kulttuuriset tarpeet ilmenevät noissa prosessissa.

Nämä tarpeet heijastuvat hyvin vähemmistökuultuuriin kuuluvien oikeuksissa. Heiskanen ja Mitchell (2002, 306) tuovat esille, että niihin oikeuksiin liittyy oikeus valita oma kulttuurinsa tai olla kuulumatta siihen, oikeus luovaan työhön ja kulttuuritoiminnan perusvapauksiin, oikeus nauttia kulttuurisen yhteisön jäsenenä oman kulttuurinsa ulkopuolisten henkilöiden kunnioitusta. Samalla

korostetaan oikeutta tasa-arvoiseen osallistumiseen ja tuotantomahdollisuuksiin. Oikeuksiin kuuluu myös osallistuminen oman ja valtakulttuurin kulttuuripolitiikan suunnitteluun, suojeluun ja kehittämiseen.

Kulttuurin laaja käsite kotoutumisessa korostaa myös kulttuuritoiminnan roolia, joka pystyy vaikuttamaan kaikkiin kontakteihin, joista maahanmuuttajan integraatio rakentuu, eli ”suomalaisen yhteiskunnan instituutioihin, yhteisöihin ja ihmisiin – suomalaisten lisäksi myös toisiin maahan muuttaneisiin ihmisiin” (Vuori 2012, 235). Seuraavassa luvussa tarkastelen, miten Suomen kulttuuripolitiikka voi kannustaa rakentamaan näitä kontakteja kulttuurin kentällä.

3.2 Suomen kulttuuripolitiikka

Kulttuuripolitiikalla on valtava voima toimia välineenä ja kiintopisteenä kulttuuritoiminnan ja sen strategian suunnittelussa. Kotoutumisen kontekstissa äärimmäisen tärkeää on, että kulttuuripolitiikka pystyisi luomaan sellaisia toimintamahdollisuuksia, joissa eri kulttuureista tulevat ihmiset voisivat löytää suotuisia tiloja oman kulttuurin ja kulttuuri-identiteetin säilyttämiseen. Tämä edellyttää syvää ymmärrystä siitä, miten kulttuurielämän rakenteet katalysoivat sellaisia kulttuuri- ja luovia prosesseja, jotka muodostuvat erilaisista reaktioista. Simo Häyrynen tuo tämän yhteydessä esille, että yksilölliset reaktiot taiteeseen ja elämän mysteereihin riippuvat yksilöiden lähtökohdista, keinovalikoimista ja suhteista yksilöä laajempiin kokemis- ja tapamuotoihin, kuten uskontoihin ja aatesuuntauksiin (Häyrynen 2015, 9).

Häyrynen määrittelee seuraavasti: ”kulttuuripolitiikka on sääntelyä, jossa asiantuntijat rakentavat ensin sisänotoin ja poissuljennoin kuvan kulttuurisista ilmiöistä ja olosuhteista ja pyrkivät sitten parantamaan niitä ympäristön muokkaamaan tarkoituksenmukaisuuden pohjalta” (2015, 11).

Esa Pirneksen mukaan kulttuuripolitiikan tehtävänä on tulkitseminen, kehystäminen, säänteleminen, hallinnoiminen ja kehittäminen kulttuurin käsitteen ilmaisemista inhimillisen ja sosiaalisen toiminnan alueita ja edustaminen siten poliittishallinnollista interventiota kulttuuriin ilmiöihin ja aktiviteetteihin. Näiden interventioiden kohteina ovat nimenomaan kulttuuritoimijat, kulttuuritoiminta, kulttuurituotanto sekä kulttuurin kulutuksen mekanismit. (Pirnes 2008, 30.)

Tässä kontekstissa näen kotoutumisen yhtenä kulttuuripolitiikan interventiona. Sen toiminta-alueena on kotoutuminen neljässä ulottuvuudessa: rakenteellinen, kulttuurinen, vuorovaikutuksellinen sekä identifioiva kotoutuminen.

Rakenteellisen kotoutumisen tavoitteena on muun muassa maahanmuuttajien aktiivisen elämän ylläpito ja heidän pääsyensä koulutuksiin sekä poliittinen osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet. Kulttuurinen kotoutuminen on yhtäältä uuden maan kielen, sääntöjen ja arvojen oppiminen. Toisaalta kyse on nimenomaan kaksisuuntaisesta integraatiosta, kun kantaväestönkin tulee tutustua erilaisiin kulttuureihin, jotka ovat monikulttuurisen yhteiskunnan osana.

Tutustuminen voi tapahtua esimerkiksi vuorovaikutuksellisen kotoutumisen avulla, jolloin luodaan sosiaalisia suhteita ja verkostoja, syntyy aitoja kohtaamisia maahanmuuttajien ja kantaväestön kanssa. Kaikkien näiden prosessien avulla vahvistuu koko ajan identifioiva kotoutuminen, kun maahanmuuttaja tuntee yhteenkuuluvuutta ja kokee itsensä yhdenvertaiseksi yhteiskunnan jäseneksi. (Saukkonen 2016 a, hakupäivä 19.3.2018.)

Suomen kulttuuripolitiikan strategia 2020

Valtion kulttuuripolitiikan kehittämisstrategia on dokumentti, jonka tavoitteena on suunnan antaminen monialaisille interventioille. Dokumentin linjaus suhtautuu myönteisesti kulttuuriseen moninaisuuteen, jota kotoutumisen aspektin kannalta ei voi yliarvioida. Strategiassa tunnustetaan, että kulttuuri moninaistuu ja monikulttuurisuus lisääntyy. Samaten syvennetään monikulttuurisuusnäkökulmaa korostamalla sitä, että

Suomi on monikulttuurinen ja identiteetiltään vahva maa. Kulttuurin moninaisuuden lähteinä ovat eri alueiden, kielten, alkuperäiskulttuurien ja kulttuuriperinnön rikkaus – kulttuurin erilaiset ilmaukset ja tavat. Moninaisuus ilmenee runsaina kulttuurin tuotteina ja palveluina, ja sitä vahvistavat lisääntyvä kulttuurien välinen vuorovaikutus ja liikkuvuus. (Opetusministeriö 2009:12, 16.)

Strategiassa tuodaan esille, että maahanmuuttajat ovat luovuuden ja lahjakkuuden resurssi ja monikulttuurisuuden positiivinen vaikutus vahvistaa paikallisen kulttuurin elinvoimaisuutta, mikä edellyttää onnistunutta kotoutumista. Strategia mainitsee riskejä, jotka nousevat etualalle monikulttuurisuuskysymyksissä. Riskejä ovat eri kulttuurien eristäytyminen sekä eriytyminen ja näin ollen yhteiskunnallinen eriarvoistuminen sekä maahanmuuttajien syrjintä valtakulttuurin ulkopuolelle. (Opetusministeriö 2009:12, 16.)

Valtioneuvoston selonteko kulttuurin tulevaisuudesta

Dokumentti korostaa, että luovuuspääoma muodostuu kulttuurisesta moninaisuudesta ja siitä syntyneestä keskinäisestä vuorovaikutuksesta, jolloin tapahtuu jatkuva muutos ja kulttuuri uusiintuu ja muuttuu. Tämä prosessi edellyttää kulttuurien ymmärrystä ja yhdessä elämisen taitoa, jotta yksilöllinen ja yhteisöllinen identiteetti voisi rakentua luovasti.

Selonteon tavoitteiden mukaisesti vuonna 2035 kulttuurinen moninaisuus muodostuu moni-ilmeisestä kulttuuriperinnöstä ja kulttuuriympäristöstä, kulttuuripalveluiden kirjosta, erilaisia kulttuurisia lähtökohtia edustavista ihmisistä sekä eri kulttuurien läsnäolosta ja vuorovaikutuksesta. Nämä ovat samalla luovan talouden keskeisiä edellytyksiä sekä paikallisen kulttuurin muutos- ja vetovoima.

Dokumentin toimenpide-ehdotuksissa nostetaan esille, että on kehitettävä kriteereitä, joiden mukaan kulttuurinen moninaisuus voisi toimia kulttuuripolitiikan välineenä. Toisaalta tavoitteena on se, että maahanmuuttajien tuomat kulttuuriset vaikutukset ja pääomat otetaan mukaan paikallisen kulttuuriperinnön sekä suomalaisen kulttuurin rakentamisen luovassa työssä. Tavoitteen keskipiste on yhdenvertaisuus. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011:8, 23–28.)

3.3 Saavutettavuus ja osallisuus

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiön Cupore tietokortissa yhdenvertaisuudesta ja saavutettavuudesta korostetaan, että ”Erityis- ja vähemmistöryhmien pääsyä taiteen tekemiseen ja kuluttamiseen tuetaan usein erillistoimin. Tavoitteena pitäisi kuitenkin olla eriarvoisuutta tuottavien rakenteiden purkaminen ja kulttuuristen oikeuksien toteutuminen.” (Cupore tietokortti 3, hakupäivä 2.4.2018.)

Kysymys on siitä, onko kulttuuripalvelu saatavana tai saavutettavana. Opetusministeriön (2009: 57, 34) julkaisun *Vaikuttavuusindikaattorit kulttuuripolitiikan tietopohjan vahvistajina* mukaan hyvällä saavutettavuudella tarkoitetaan rakenteita, joilla ”kulttuuripalvelujen luominen ja tuottaminen tapahtuu dialogissa kansalaisyhteiskunnassa kehittyvien uusien makukulttuurien ja toimintatapojen kanssa”. Tämän yhteydessä on pohdittava, onko kulttuurialaan liittyvä normaalipalveluperiaate maahanmuuttajien osallistumisen kontekstissa riittävästi saavutettavissa vai ainoastaan saatavilla oleva.

”Tulossa on jotain juttuja” -kyselytutkimus on Cuporen pääkaupunkiseudun taide- ja kulttuuritoimijoiden suhteesta maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen -selvitys (2007) osoittaa siihen liittyviä ongelmia pääkaupunkiseudun taide- ja kulttuurilaitosten osalta. Tutkimuksen mukaan laitokset eivät usein näe omaa rooliaan palveluiden saavutettavuuden edistämässä maahanmuuttajille keskeisenä eivätkä tarpeellisenä. Tämän seurauksena heikompiosaiset maahanmuuttajat eivät päädy laitosten asiakkaisiksi. (Saukkonen & Ruusuvirta & Joronen 2007, 51.)

Arto Lindholm haastatteli tutkimuksessaan kurdin-, somalin- ja venäjänkielisiä itähelsinkiläisiä. Hän puolestaan toteaa että tutkittavien maahanmuuttajien kiinnostus alueellisia kulttuurikeskuksia kohtaan on yllättävän suuri (Lindholm 2015, 69).

Tuula Jorosen laadullisen tutkimuksen tulokset kulttuuripalveluiden saavutettavuudesta maahanmuuttajataustaisten lapsiperheiden näkökulmasta ovat olleet samansuuntaisia. Aineiston perusteella maahanmuuttajataustaiset elokuvateattereiden ja taidenäyttelyiden kävijät ovat yhtä aktiivisia kuin kantaväestön edustajat. He osoittavat kiinnostusta myös teatteria ja musiikkikonsertteja kohtaan, mutta käytännössä niissä vierailu on vähäistä. Tuloksien mukaan syynä siihen on muun muassa tiedon puute, tarjonnan kiinnostamattomuus, korkeat pääsymaksut tai toiminnan ajoittuminen. (Joronen 2009, 82–89.)

Tuula Joronen tuo esille, että kun tarkastellaan kulttuuripalveluiden saavutettavuutta maahanmuuttajien kannalta, keskeisessä roolissa on kulttuurinen etäisyys, jolla tarkoitetaan ”-- kulttuurien erilaisuutta esimerkiksi kielen, uskonnon tms. tekijöiden suhteen. Kulttuurinen etäisyys ei ole ainoastaan yksilöitä koskeva asia, vaan vaikuttaa keskenään kontaktissa olevien kulttuuristen ryhmien ja ajattelutapojen taustalla.” Hänen mukaansa tämä voi vaikuttaa siihen, miten maahanmuuttajat suhtautuvat kuntien ja laitosten kulttuuritoimintaan sekä toisaalta siihen, miten kantaväestö pystyy ymmärtämään vieraiden kulttuurien ilmaisuja. (Joronen 2009, 15.)

3.4 Kotoutuminen kulttuuriseen moninaisuuteen eli kulttuurinen kestävä kehitys

Kun puhutaan kotoutumisesta taide- ja kulttuuritoiminnan aspektissa, tärkeintä on, että tarkastellaan asiaa laajemmasta näkökulmasta. Muuten jäädään pelkästään maahanmuuttajille tarkoitetun toiminnan ulottuvuuksiin. Yksi tämän opinnäytetyön tarkoituksista on etsiä edellytyksiä

kehittämiselle. Siksi on ensinnäkin pohdittava, millaiset pitkäaikaiset tavoitteet haluaisimme saavuttaa kulttuurialalla toimittaessa, sekä kulttuurituottajana että kotouttajana. Laajempi diskurssi, johon päättäjät osallistuvat virallisilla dokumenteilla, koskee ennen kaikkea kysymystä siitä, mikä on kestävä. Eli miten taide-, kulttuuri- ja luova sektori voisivat reagoida kestävästi muutosvoimaan, joka sisältää myös maahanmuuton ja sen tuoman kulttuurisen muutoksen.

Kyseessä on kulttuurisesti kestävä kehitys, joka pyrkii muun muassa erilaisten kulttuuri-identiteettien ja kulttuurien säilyttämiseen, tunnustamiseen ja arvostamiseen muuttuvissa yhteiskunnissa sekä ihmisten ja heidän ympäristönsä hyvinvoinnin edistämiseen. Kotoutumisella on samat päätavoitteet. Päämäärä on sama: kulttuurinen moninaisuus, johon on kotoutettava myös kantaväestö.

”Kulttuuriseen moninaisuuteen kuuluu rikas, moni-ilmeinen kulttuuriperintö ja kulttuuriympäristö, kulttuuripalvelujen kirjo, eri-ikäisten ja erilaisia kulttuurisia lähtökohtia edustavien ihmisten sekä eri kulttuurien läsnäolo ja vuorovaikutus” (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011:8, 24).

Lähtökohtana on periaate, jonka mukaan kestävässä kulttuurissa hyväksytään ihmisten erilaisuus. Tässä kontekstissa erilaisuutta käsitellään myös arvojen ja asenteiden monimuotoisuuden näkökulmasta (Soini 2012, 20).

Kulttuurisen moninaisuuden asema kestävä kehityksen periaatteissa on äärimmäisen tärkeää, koska se vaikuttaa kaikkiin aloihin, joita kehityksen päämäärät koskevat. Kulttuurisen moninaisuuden ytimessä on kaikessa monimuotoisuudessaan ihminen, jolla on kiistattomasti valtaa muodostaa elämänsä omien arvojen, uskomuksien ja tapojen mukaisesti. Joskus ne törmäävät. Törmäyksen avulla vapautunut energia pitää olla rakentavaa sekä kehitettävää, jotta se voisi olla kestävä ja hyödyllistä, jopa rikastuttavaa ihmisten hyvän elämän ehtojen näkökulmasta.

Unescon kulttuurista moninaisuutta koskevan yleismaailmallisen julistuksen kolmannessa artiklassa korostetaan selvästi, että kulttuurinen moninaisuus on kehityksen osatekijänä, kun se laajentaa kaikille käytettävissä olevien vaihtoehtojen valikoimaa ja siitä tulee "keino saavuttaa älyllinen, tunneperäinen, moraalinen ja henkinen hyvinvointi" (Unesco 2005, 3 artikla).

Tässä kontekstissa haluan viitata myös interkulttuuriseen kestävyys. Dominic Bush (2016) tuo artikkelissaan esiin, että tämä periaate tukee kulttuurien ja diversiteetin sitkeyttä, jossa yksilöiden ja yhteisöjen kulttuuristen identiteettien moninaisuutta pidetään arvokkaana ja jossa kannustetaan ennen kaikkea moninaisuuden luovia voimia ja visioita. Kirjoittajan mukaan kestävyys tarkoittaa myös hyviä suhteita kantaväestön ja vähemmistöryhmien välillä. Samalla hän tuo esille kulttuurilaitosten roolin näiden identiteettien vahvistamisessa ja voimaantumisessa, mikä tarkoittaa jatkuvaa ja aitoa inklusiivisuutta.

Moninaisuuden luovuus

Unescon julistus tuo esille myös toisen ratkaisevan aspektin, joka sijoittaa kulttuurista moninaisuutta kestäväen kehityksen tavoitteiden ytimeen. Kyse on nimenomaan luovuudesta. Ensisijaisesti korostetaan, että moniarvoisuus vaikuttaa luovien kykyjen kehitykseen. Toisaalta seitsemännessä artiklassa kiinnitetään huomiota siihen, että "luovuus kumpuaa syvältä kulttuurisesta perinteestä, mutta kukoistaa yhteydessä muihin kulttuureihin" (Unesco 2005, 7 artikla).

3.5 Kulttuurien välinen vuoropuhelu

Stuart Hallin mukaan kulttuuri tarkoittaa merkitysten järjestelmiä, joita saman kulttuurin jäsenet, "tulkintayhteisön" jäsenet, jakavat keskenään ja käyttävät maailman ymmärtämiseksi. Nämä merkitysjärjestelmät toimivat kuin kielet siinä mielessä, että "me annamme maailmalle merkityksen kielen avulla" ja ne ovat osa materiaalista ja sosiaalista maailmaa. Merkitykset kehittyvät ja muuttuvat jatkuvasti samoin kuin kielet ja ympäröivä maailma, jotka ovat aina olleet muutoksessa, siksi

"ei voi väittää, että tapahtumat, käytännöt, rituaalit tai suhteet merkitsevät vain yhtä tiettyä asiaa ja että ne eivät joskus toiste tai toisissa yhteyksissä voisi saada uusia merkityksiä. Kulttuurissa samoin kuin kielessä jokainen käyttö muuttaa tai suuntaa merkitystä uusilla tavoilla, ja niinpä ajan kuluessa uudet merkitykset tai merkitysvivahteet vakiintuvat yleiseen kielenkäyttöön." (Hall 2003, 85 – 89.)

The White Paper of Intercultural Dialogue (Unesco 2008, 10) määrittelee, että kulttuurien välinen vuoropuhelu on avoin ja kunnioittava keskustelu, jolloin tapahtuu nimenomaan näiden merkitysten vaihto henkilöiden ja ryhmien välillä, joilla on erilainen etninen, kulttuurinen,

uskonnollinen ja kielellinen tausta sekä perintö. Tämä keskustelu perustuu keskinäiseen ymmärrykseen ja kunnioitukseen, ja se tapahtuu yhteiskuntien erilaisilla tasoilla.

Kulttuurisensitiivisyydellä on ”pyrkimyksenä tunnistaa ja kunnioittaa toisen kulttuurin omasta kulttuurista poikkeavia piirteitä” (Näre, 2007), ja se on onnistuneen kulttuurien välisen vuoropuhelun edellytys. Hallin (2003, 85 ja 94) mukaan kulttuurit ovat ihmisille yhteenkuuluvuuden ja tuttuuden sekä identiteetin tunteen lähteenä. Tässä suhteessa kulttuurien välinen vuoropuhelu tarkoittaa yhteisen merkityskartan rakentamista (sama, 85). Sen avulla kaikille yhteisön osallistujille ympäröivä maailma olisi yhtä ymmärrettävä ja sen vuoksi mielekäs.

Vuoropuhelussa on aina kysymys myös kuuntelemisesta, eli taide- ja kulttuuritoiminta voi olla kulttuurien välisen vuoropuhelun mahdollistajana siinä mielessä, että maahanmuuttajat pääsevät näkyviksi ja ennen kaikkea kuuluviksi kulttuuritoiminnan avulla, koska ”kuunteleminen ja kuulemiseen painottaminen äänen sijaan kiinnittää huomion siihen, miten jotkin äänet kuuluvat kovemmin ja selvemmin kuin toiset äänet” (Tuori 2012, 101). Tuori pyrkii artikkelissaan pohtimaan sitä, minkälaisia avauksia dialogisuus tarjoaa monikulttuurisuuspolitiikalle ja tuo esiin muun muassa vuorovaikutuksellisuutta.

3.6 Kulttuuri-identiteetti

Yksi kotoutumisen tavoitteista on maahanmuuttajien kulttuuri-identiteetin tukeminen muutoksien vaikeassa vaiheessa. Maahanmuuton aiheuttama stressi vaikuttaa erittäin voimakkaasti silloin, kun oman kulttuurin tutut tavat, normit ja arvot eivät uudessa asuinpaikassa olekaan enää jaettu arkeen sidottuja asioita. (Schubert 2013, 63.) Tämä koskee ennen kaikkea aikuisia maahanmuuttajia. Carla Schubert toteaa kirjoituksessaan, että pelkkä tietoisuus erojen olemassaolossa ei helpota todellisten kokemusten vaikeuksia. Varsinkin, kun kyseessä ovat maahanmuuttajan omat tarpeet ja hän kokee, että hänen toimintatapojaan ei ymmärretä tai hänen kulttuuri-identiteettinsä ei kiinnosta kantaväestön edustajia. (Schubert 2013, 67.) Tässä vaiheessa maahantulokriisin seurauksena nousee identiteetin menetyksen uhka. Kun pelkkä tietoisuus ei riitä, ihminen tarvitsee keinoja, joiden avulla selviytyä vaikeuksista.

Stuart Hall (1999, 20) siteeraa Kobena Merceriä, joka korostaa että ”identiteetistä tulee ongelma vasta kun se on kriisissä, vasta kun jokin kiinteäksi, johdonmukaiseksi ja vakaaksi oletettu siirtyy paikaltaan epäily ja epävarmuuden kokemuksen voimasta.”

Zygmunt Bauman esittää, että identiteetti on nykyaikana kuin prisma, jonka läpi voidaan tutkia, hahmottaa sekä ymmärtää kaikki nykyelämän ilmiöt (Bauman 2008, 178). Tässä kontekstissa juuri maailman ja kestävän kehityksen haasteet, kuten esimerkiksi tasa-arvo tai ihmisoikeudet, johtavat siihen, mistä yksilöt tai kulttuuriset yhteisöt etsivät omaa identiteettiään. Diversiteetti vaikuttaa siihen kaikista voimakkaimmin. Siksi vuoropuhelu on identiteetin välttämätön osa, joka mahdollistaa vuorovaikutusta muutoksien jokaisella tasolla. Ihminen puolestaan on tietoinen luoja, jolla on kyky muodostaa oma identiteettinsä aktiivisesti ja myös muiden kokemusten ja arvojen pohjalta.

Hybridi-identiteetin käsite on tutkijan Homi K. Bhabhan (1990, 211) termi, jolla hän tarkoittaa mahdollisuutta jatkuvasti kyseenalaistaa ja uudelleenarvioida kulttuuristen erojen merkityksiä ja ristiriitaisia elementtejä. Tämä toimii kuin ”kolmas tila”, jossa uudet diskurssit ja identiteetin kontekstit sekä sen muodot tulevat näkyville. Tämän tutkimuksen kontekstissa hybridisyys ja kolmas tila voidaan ymmärtää nimenomaan taiteen ja kulttuurin kenttänä, jossa kotoutumisprosessissa vapaasti ilmaistaan, kerrotaan ja kuunnellaan erilaisia tarinoita, joista sitten muodostetaan harmonisia ratkaisuja identiteeteille. Tähän kuuluu kysymys, miten paikallinen kulttuurielämä mahdollistaa näitä prosesseja.

Kulttuuri-identiteetin ulottuvuuksiin liittyy myös Bourdieun habitus-käsite, jolla tarkoitetaan ihmisen toimintatapoja, uskomuksia sekä arvostuksia, joiden mukaan hän rakentaa omaa maailmaansa. Siihen liittyy myös kulttuurinen pääoma, jonka lähteenä on ihmisen tausta, koulutus ja kasvatus. Näin olleen kulttuurinen pääoma vaikuttaa kulttuurielämäänsä osallistumiseen, harrastuksiin tai taiteelliseen makuun. (Alasuutari 1996, Bourdieu 1989.)

3.7 Neuvotteluprosessit

Hallin mukaan identiteetti on kohtauspaikka, jossa neuvotellaan jatkuvasti kulttuurin merkityksistä (Hall 2003, 97).

Heikki Kerkkänen selventää artikkelissaan, että nämä neuvottelut tapahtuvat tilanteissa, joissa ihminen rakentaa omaa maailmankuvaansa määrittelemällä, prosessoimalla ja keskustelemalla omaan tai toiseen kulttuuriin liittyvistä piirteistä sekä kuulumisestaan kulttuuriseen ryhmään. Neuvottelut voivat olla näkyviä erilaisten symbolien, kuten taidemuotojen ja tietoisien kulttuurisen käsitteistön käytön kautta. Kirjoittaja korostaa, että neuvottelut tapahtuvat jokapäiväisissä tilanteissa, jolloin ihminen harkitsee ja kyseenalaistaa omien vakaumuksiensa vaikutus toisiin ihmisiin. (Kerkkänen 2008, 22.)

Kotoutumisprosessin tulisi tukea maahanmuuttajien identiteettiä juuri neuvotteluprosessissa. Parhaana keinona siihen on kulttuuritoiminta, jolla on valtava ja luova potentiaali toimia kenttänä, jossa kaikkien osapuolten maailmankuvat voivat muodostua kaksisuuntaisessa vuorovaikutuksessa representaatioiden avulla. Representaatiolla tarkoitetaan Susanna Paasonen mukaan toimintaa ja tekoa, joka kuuluu ihmisten antamiin ja edustamiin merkityksiin. Käsitteeseen liittyvät kaikki kulttuuriset, taiteelliset ja sosiaaliset merkitykset sekä niiden vaikutukset. (Paasonen 2010, 39–49.)

Representaatiota voi ajatella tapahtumana, jossa kuviin, objekteihin tai ihmisiin yhdistetään tietynlaisia merkityksiä ja samalla annetaan merkityksiä ympäröivälle maailmalle ja sen sosiaalisille suhteille. Usein esitetyn määritelmän mukaan representaatio on samalla sekä esittävä, edustava että tuottava. (Paasonen 2010, 39–49.)

3.8 *Métissage* ja monikulttuurisuus

Martiniello & Lafleur pohtivat artikkelissaan etnisten vähemmistöjen kulttuurisia ja taiteellisia käytäntöjä poliittisena ilmaisuna. He korostavat sitä, että Euroopassa maahanmuuttajia pidettiin pitkään pelkästään työperäisinä maahanmuuttajina. Heiltä ei odotettu kiinnostusta kulttuuriin tai taiteeseen, ei niiden kuluttajina että varsinkaan taiteen tuottajina. Viimeaikaisen monikulttuurisuuskeskustelun ansiosta maahanmuuttajien tuoma vaikutus paikallisten kulttuurien kehittämiseen ja rikastuttamiseen on tullut selvästi esille. Kirjoittajien mukaan tämä vaikutus perustuu esimerkiksi siihen, miten ihmisten erilaiset kokemukset maahanmuuttajina voivat inspiroida paikallista kulttuurielämää. Tämä tapahtuu käynnistämällä kulttuurista *métissage*-prosessia, joka tarkoittaa fuusiota sekä innovaatiota ja joka voi osallistua kulttuuriperintöjen luomiseen ja uudelleenarviointiin erilaisella tavalla. (Martiniello & Lafleur 2008, 119.)

Métissage pitäisi Ricardo Vieiran mukaan ymmärtää nimenomaan syvänä kulttuurien välisenä vuoropuheluna eikä vain monikulttuurisuuden tuloksena, sillä monikulttuurisuus tarkoittaa erilaisten kulttuurien ja niiden välisten erojen olemassa olon hyväksymistä samalla alueella. Hyväksymisellä tarkoitetaan tässä passiivisuutta, joka ei kannusta sellaiseen vuoropuheluun, jolla pystyisimme näyttämään, että kaikki kulttuurit ovat dynaamisia, muuttuvia ja moniulotteisia. Siinä mielessä monikulttuurisuus on kulttuurien rinnakkaista olemassaoloa muttei niiden kohtaamista. (Vieira 2014, 5.)

3.9 Kotoutumisen ja kulttuurin kosketuspintoja

Kulttuuri- ja identiteetti-ilmaisut, diversiteetti, syvä dialogisuus, innovaatiot, luova vuorovaikutus, neuvottelut ja representaatiot ja ennen kaikkea niiden tuoma *métissage* edellyttävät suosiollisia olosuhteita, jotta paikalliset kotouttaja- ja kulttuuritoimijat pystyisivät hyödyntämään niiden potentiaalia kotoutumisen edistämiseksi myös laajemmassa kontekstissa.

Pasi Saukkosen luoma taulukko antaa hyvän kuvan siitä, millaisista olosuhteista on kysymys, kun tuodaan esille taiteen ja kulttuurin sekä maahanmuuttajien kosketuspintoja. Sen tarkoituksena on kuvailla, miten monikulttuurisuus näkyy taiteen ja kulttuurin kentällä sekä miten kulttuuripolitiikka vastaa monimuotoistumisen mukanaan tuomiin haasteisiin ja uusiin mahdollisuuksiin.

TAULUKKO 1. Taiteen / kulttuurin sekä maahanmuuttajien / monikulttuurisuuden kosketuspintoja (Saukkonen 2007, 13)

	Yksilö	Yhteisö	Yhteiskunta
Kulttuuri C: Luova taiteellinen työ	a) Maahanmuuttajataiteilijat tai etnis-kulttuurisiin yhteisöihin kuuluvat taiteilijat b) Kulttuuripalvelujen saavutettavuus maahanmuuttajille ja	a) Etnis-kulttuurissa yhteisöissä, esimerkiksi yhdistyksissä organisoitu taidetoiminta b) Kulttuuripalvelujen saavutettavuus ja taidetarjonnan	a) Moni- tai interkulttuurista taiteellista toimintaa toteuttavat tai tukevat instituutiot, hankkeet yms. b) Monimuotoisuutta esittävän ja edustavan taiteen

	etnis-kulttuuristen yhteisöjen jäsenille sekä taidetarjontaan osallistuminen	käyttö etnis-kulttuuristen yhteisöjen kannalta sekä ”kollektiivinen” osallistuminen	saavutettavuus yhteiskunnan kaikkien jäsenten kannalta
Kulttuuri B: Kulttuuriteollisuus	a) Maahanmuuttajat tai etnis-kulttuurisiin yhteisöihin kuuluvat kulttuuriteollisuuden tekijät ja tuottajat b) Kulttuuriteollisuuden tuotteiden ja palveluiden saavutettavuus maahanmuuttajille ja etnis-kulttuuristen yhteisöjen jäsenille sekä tosiasiallinen käyttö ja kulutus	a) Etnis-kulttuuristen yhteisöjen yhdistys- tai yrityspohjainen kulttuuriteollinen toiminta b) Kulttuuriteollisuuden tuotteiden saavutettavuus etnis-kulttuuristen yhteisöjen kannalta sekä ”kollektiivinen” käyttö ja kulutus	a) Moni- tai interkulttuurinen sekä rajoja ylittävä ja hybridimuotoja tuottava kulttuuriteollisuus b) Monimuotoisuutta esittävän ja edustavan kulttuuriteollisuuden tuotteiden saavuttavuus yhteiskunnan kaikkien jäsenten kannalta
Kulttuuri A: Elämäntapa, merkitysjärjestelmä	a) Maahanmuuttajat tai etnis-kulttuuristen yhteisöjen jäsenet oman kulttuurinsa ylläpitäjinä ja kehittäjinä b) Kulttuurien läsnäolo ja avoimuus yksilöiden vapauden edellytyksenä valita, muokata ja kehittää kulttuurista identiteettiään	a) Yhteisöjen mahdollisuus ylläpitää ja kehittää kollektiivista kulttuurista identiteettiään b) Etnisten ja kulttuuristen yhteisöjen mahdollisuus kohdata toisiaan ja olla vuorovaikutuksessa	a) Yhteiskunnan elämän tavallisen ja ”yleiskulttuurisen” variaation julkinen esittäminen b) Yhteiskunnan kaikkien jäsenten kohtaaminen sen etnis-kulttuurisen monimuotoisuuden kanssa

4 KOTOUTUMISEN ULOTTUVUUDET

Tässä luvussa tarkastelen kotoutumiseen ja kotouttamiseen liittyviä ulottuvuuksia, jotka antavat suoria tai epäsuoria suuntaviivoja kulttuuritoiminnalle.

4.1 Kotoutuminen, kotouttaminen ja esikotoutuminen

Kotoutumisen edistämisestä säädetyn lain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajien mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan elämään. Laki pyrkii edistämään laajemmasta näkökulmasta ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Tämän seurauksena pyritään luomaan myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 1 §.)

Lain määritelmän mukaisesti korostetaan, että kotoutuminen tarkoittaa maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi laki tähtää antamaan maahanmuuttajille yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Sen lisäksi korostetaan, että maahanmuuttajien oman kielen ja kulttuurin ylläpitämistä on tuettava. Kotouttamisella puolestaan tarkoitetaan kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 3 §).

Lainsäädännön mukaan kotoutumisen virallinen prosessi, johon liittyy alkukartoitus, kotoutumissuunnitelma ja kotoutumiskoulutus on tarkoitettu maahanmuuttajille, eli Suomeen muuttaneelle henkilölle, ”joka oleskelee maassa muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnetyllä luvalla tai jonka oleskeluoikeus on rekisteröity taikka jolle on myönnetty oleskelukortti” (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010 3 §).

Turvapaikanhakijat eivät kuulu lain määrittelemään maahanmuuttajaryhmään ja siksi heidän kohdalla puhutaan esikotoutumisesta. Esikotoutumisen tavoitteena on tukea turvapaikanhakijoita ja luoda hyviä edellytyksiä myöhemmälle kotoutumiselle niille, jotka saavat oleskeluluvan.

4.2 Kotouttamisohjelmat

Tarkastelen erityisesti momenttia, joka sopii aikuisille ihmisille tarkoitetuille toiminnoille, koska lapsi- ja nuorisotyö ei liity tähän opinnäytetyöhön. Tämä katsaus on tärkeä siksi, että se antaa kuvan siitä, miten viranomaiset, jotka vastaavat kotouttamisesta, näkevät taiteen ja kulttuurin potentiaalin kotouttamistehtävissä sekä keitä kulttuurialan ja luovien alojen edustajia on kutsuttu ohjelman suunnitteluun. Koska kotouttamisohjelman tarkoitus on myös monialaisen yhteistyön vahvistaminen, toiminnan kehittämisen kannalta on äärimmäisen tärkeää kysyä, miten ja mistä sekä kenen näkökulmasta luodaan pohja yhteistyölle.

4.2.1 Valtion kotouttamisohjelma 2016–2019

Lain mukaan (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 34 §) valtioneuvosto vastaa valtakunnallisesta kotouttamisen kehittämisestä. Tätä varten on laadittava kotouttamisohjelma neljän vuoden välein. Ohjelman valmistelusta vastaa työ- ja elinkeinoministeriö ja muut ministeriöt osallistuvat omalta osaltaan ohjelman suunnitteluun sekä tavoitteiden toteuttamiseen. Valtion kotouttamisohjelman tarkoitus on, että kotoutumislain toimeenpanot ohjataan ja tehostetaan sillä tavalla, että tavoitteet loisivat hyviä mahdollisuuksia sekä maahanmuuttajille että koko yhteiskunnalle. Dokumentissa kulttuuri tulee esiin kotoutumisen kontekstissa ensimmäisessä tavoitealueessa, jonka mukaan ”tuodaan maahanmuuttajien oman kulttuurin vahvuudet osaltaan vahvistamaan Suomen innovaatiokykyä” (Valtion kotouttamisohjelma 2016, 5).

Toisen tavoitealueen tavoitteena on se, että tuetaan ja lisätään maahanmuuttajien osallistumista vapaa-ajan toimintaan. Tässä kohdassa todetaan, että taide- ja kulttuuritoiminta lisää vuorovaikutusta ja kulttuurienvälistä vuoropuhelua. (Valtion kotouttamisohjelma 2016, 29.)

Dokumentissa korostetaan, että turvapaikanhakijat ja muut maahanmuuttajat tarvitsevat jo alkuvaiheessa enemmän vastavuoroista kanssakäymistä suomalaisten kanssa sekä mahdollisuuksia tutustua suomalaisten tapoihin ja kulttuuriin. (Valtion kotouttamisohjelma 2016, 30.) Samalla tuodaan esille taiteen ja kulttuurin keinojen rooli kotoutumisessa. Dokumentin mukaan turvapaikanhakijoiden kynnys päästä osallistumaan yhteiskunnan elämään madaltuu niiden avulla. Sen lisäksi taide ja kulttuuri mahdollistavat itseilmaisua monella tavalla sekä auttaa osallistumaan toimintaan laitoksien ulkopuolella kielitaidosta riippumatta. Tätä tilannekuvausta

johtavat toimenpiteet, jotka asettavat muun muassa seuraavat edellytykset taide- ja kulttuurialan liittyen:

Vahvistetaan taidelaitosten sekä muiden taide- ja kulttuurialan toimijoiden turvapaikanhakijoille ja maahanmuuttajille suunnattua, kotoutumista edistävää taide- ja kulttuuripalvelujen tarjontaa.

Lisätään yhteisöllistä ja luovaa eri taiteen lajeihin liittyvää vapaa-ajan toimintaa, joka tukee kotoutumiseen tarvittavaa ihmisten välistä kohtaamista, yhdessä tekemistä sekä tutustuttaa maahanmuuttajat suomalaiseen kulttuuriin.

Huolehditaan omakielisen kirjallisuuden saatavuudesta ja mahdollisuudesta oman tarinan kertomiseen omalla kielellä. (sama.)

Tämän yhteydessä kannattaa kiinnittää huomiota erityisesti siihen, että dokumentissa on korostettu sekä kulttuuritoimintaa, joka on erityisesti suunnattu maahanmuuttajille sekä toimintaa, joka edistää yhdessä tekemistä ja kohtaamisia. Samalla ei kuitenkaan täsmennetä, mitä tarkoittaa maahanmuuttajille suunnattu kotoutumista edistävä taide- ja kulttuuripalvelujen tarjonta. Tämän selvityksen tulokset osoittavat, että käytännössä taidelaitosten ja kulttuurialan toimijoiden mielestä tämä toimenpide aiheuttaa epäselvyyksiä.

Maahanmuuttajien tutustuminen suomalaiseen kulttuuriin nähdään tärkeänä, mutta tässä kontekstissa ei kuitenkaan mainita kulttuurisen moninaisuuden, eli eri kulttuurien olemassaolon edistämistä. Ainoastaan ”Kotouttaminen valtion talousarviossa” -kohdassa todetaan, että opetus- ja kulttuuriministeri rahoittaa sekä avustuksilla että ammattitaiteilijoille suunnatulla apurahoilla paitsi yhdenvertaisuuden edistämisen ja rasismiin vastaista toimintaa myös monikulttuurisuuden edistämisen toimintaa (Valtion kotouttamisohjelma 2016, 7).

Kulttuurisen moninaisuuden edistämisen korostaminen sillä tarkoituksella, että sen myötä kasvava paikallisen kulttuurielämän diversiteetti voisi olla hyödyksi myös kantaväestölle, olisi erittäin tärkeää erityisesti kaksisuuntaisen kotoutumisen kannalta. Tämän puutteen merkitys tulee ilmi tämän selvityksen tuloksista.

Kotouttamisohjelmaa tähdentää, että yhteistyö erilaisten tahojen kanssa kotoutumisen areenalla on äärimmäisen tärkeää. Järjestöjen, maahanmuuttaja- ja uskonnollisten yhteisöjen tehtävä on muun muassa maahanmuuttajien ja kantaväestön välisen vuorovaikutuksen lisääminen ja tiedon välittäminen sekä ylipäätään kotoutumisen edistäminen. Kotouttamisen kumppanuusohjelmalla

tuetaan kotoutumista tuomalla eri toimijoita yhteen sekä tunnistamalla ja määrittelemällä kotouttamistyötä tukevia yhteistyömahdollisuuksia. (Kotouttamisen kumppanuusohjelma, 3.)

Kulttuuritoiminta ilmenee eniten ohjelman teemassa, jonka aiheena on avoin keskustelukulttuuri ja rasmin vastainen toiminta. Esimerkkinä mainitaan asiakasiltoja, kirjastoiltoja ja muuta maahanmuuttajien ja kantaväestön kohtaamista edistävää toimintaa, dialogisuutta ja yhdenvertaisuutta. Viestin välittämistä kumppanuuksista ja muista tapahtumista suositellaan tehtäväksi tunnettujen henkilöiden ja erilaisten medioiden (televisiosarjat, teatterikiertueet, asukasillat) avulla. (Kotouttamisen kumppanuusohjelma, 27.)

4.2.2 Pohjois-Pohjanmaan kotouttamisohjelmat

Kotoutumislain mukaan valtion kotouttamisohjelman lisäksi kunnan tehtävänä on laatia oma kotouttamisohjelma, joka tehdään yhteistyössä eri tahojen kanssa. Yhteistyössä on mm. ELY-keskus, TE-toimisto, Kansaneläkelaitos, paikalliset maahanmuuttaja-, kansalais-, työntekijä- ja työnantajajärjestöt sekä uskonnolliset yhteisöt. (Laki kotoutumisen edistämisessä 1386/2010 32 §.)

Taide- ja kulttuurialan roolia kotoutumisessa voidaan tarkastella sen mukaan, miten esimerkiksi kunnan yleiset palvelut toteutetaan maahanmuuttajille sekä millaisia erityisesti kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä suunnitellaan (Laki kotoutumisen edistämisessä 1386/2010 33 §). Pohjois-Pohjanmaan kaikilla kunnilla on voimassa oleva kotouttamisohjelma, joka on valmisteltu joko yksittäisten kuntien tai seutukuntien ja kuntayhtymien kotouttamisohjelman muodossa.

4.2.3 Oulun kotouttamisohjelma

Oulun kotouttamisohjelman 2013–2017 *Kotini on täällä* peruseriaatteiden mukaisesti monimuotoisuus vahvistaa elinvoimaa ja toimintakykyä ja maahanmuuton tuoman monimuotoisuuden hyödyntäminen on menestyksen lähde. Yhdenvertaisuus ja kotoutumisen kaksisuuntaisuus edellyttävät eri väestöryhmien välistä vuorovaikutusta, hyviä etnisiä suhteita, kansainvälisyyden edistämistä ja kulttuurien välistä vuoropuhelua. Asiakaslähtöisyys palveluiden järjestämisessä tarkoittaa sitä, että maahanmuuttajat voisivat käyttää samoja palveluita kuin

kantaväestö, mutta on myös tunnistettava ja otettava huomioon erityistarpeet ja ongelmat kuten esimerkiksi kieliasiat ja saavutettavuuden kysymykset, jotka voivat olla esimerkiksi esteenä kulttuurielämään osallisuudelle. (Oulun kaupunki 2013, 7–9.)

Ohjelman Kulttuuri, liikunta ja vapaa-aika -luvussa todetaan, että Oulun kaupungin kulttuuripalvelut ovat kaikille avoimia ja esteettömiä ja jokainen on tervetullut. Samalla korostetaan maahanmuuttajille suunnattujen palveluiden tarvetta. Näiden tavoitteena on maahanmuuttajien kannustaminen ja rohkaiseminen osallistumaan kaupungin yleiseen kulttuurielämään. (Oulun kaupunki 2013, 36.)

Ohjelmassa tuodaan esille kaupungin kulttuurilaitosten roolia kotoutumisessa. Näin ollen kulttuuritalo Valve nähdään kulttuurienvälisen toiminnan näyttämönä ja kohtaamispaikkana, jossa järjestetään tapahtumia, esityksiä, näyttelyitä ja festivaaleja sekä mahdollistetaan harrastustoimintaa. Oulun kaupunginteatterin (nyk. Oulun teatteri) rooli määritellään siten, että se tarjoaa monipuolisia ja korkeatasoisia esityksiä. Kansainvälisyyttä puolestaan edistetään Oulun lasten ja nuorten teatterifestivaalin avulla.

Oulun taidemuseo, Pohjois-Pohjanmaan museo ja Tiedekeskus Tietomaa ovat ohjelman mukaan oppimispaiikkoja, jotka antavat tietoa esineiden, taiteen ja tieteen ja kertomusten kautta. Tarjolla on näyttelyjä, jotka kertovat niin kädentaidoista, tavoista kuin henkisestä ilmapiiristäkin eli siitä luovuudesta, josta hyvinvointi Pohjois-Pohjanmaan alueella kumpuaa. Samalla todetaan, että alueelliset museot tarjoavat maahanmuuttajille pikaoppitunnin oululaisuudesta, myös englanniksi ja selkokielellä. Oulun Sinfonia tarjoaa korkealaatuisia ja monipuolisia musiikkielämyksiä. Kirjastoa pidetään yhtenä Suomen tärkeimpänä julkisena kulttuuripalveluna, joka on kaikille avoin ja maksuton. Se tarjoaa maahanmuuttajille vieraskielisen kokoelman, ryhmäopastuksia (myös englanninkielisiä) sekä tekee yhteistyötä Monikulttuurikeskuksen kanssa. (Oulun kaupunki 2013, 37.)

Oulun kotouttamisohjelmassa kulttuuri- ja vapaa-ajansektorin kontekstissa kaksisuuntaisuutta edistetään muun muassa palkkaamalla mahdollisuuksien mukaan erikulttuuritaustaisia henkilöitä, järjestämällä maahanmuuttajajärjestöjen kulttuuri- ja infotilaisuuksia kuten esimerkiksi on ruokailtoja. Harrastustoimintaa, joka voisi lisätä eri väestöryhmien välistä vuorovaikutusta, on lisättävä.

Osallisuus ja vaikuttaminen -luvussa todetaan, että Oulun kaupungin Monikulttuurikeskuksella ja Oulun Setlementin Ystävyystalolla on vastuu monikulttuurisuustoiminnan kehittämisestä yhteistyössä 3. sektorin kanssa. Yksi kehittämiskohteista on kaksisuuntaisen kulttuurienvälisen toiminnan edistäminen. Siihen kuuluu kansalais-, kerho-, ystävä-, vertaistuki-, ja vapaaehtoistoimintaa sekä asukastupa- ja kaupunginosatoimintaa.

Tavoitteiden saavuttamista seurataan ja mitataan toimintoihin osallistuneiden määrällä ja asiakkaiden palautteiden avulla, Monikulttuurikeskuksen toiminnan tunnettavuuden ja näkyvyyden nostamisella sekä tunnistamalla yleisen keskustelun vaikutusta asennemuutoksiin. Myös yhteistyökumppaneiden määrä ja laatu vaikuttavat toiminnan kehittämiseen. (Oulun kaupunki 2013, 43–45.)

4.2.4 Muut kotouttamisohjelmat

Muiden kuntien kotouttamisohjelmissa kulttuuripalveluiden kuvaus keskittyy useimmiten kirjaston ja kansalaisopiston toimintaan. Kirjaston toiminnassa korostetaan sen saavutettavuutta ja monikielisen kirjaston tehtävää, mikä tarkoittaa Suomessa asuvan vieraskielisen väestön kirjastopalvelujen tukemista ja yhteyksien solmimista kotimaisiin ja ulkomaisiin yhteistyötahoihin, tiedotusta ja neuvontaa sekä aineiston hankintaa (Pudasjärvi 2017, Vaala 2016). Kirjastot tarjoavat myös tilat tapahtumille ja toiminnalle, toimivat kohtaamispaikkoina yhteisöllisyyttä tukemalla tai mahdollistamalla kielikahvilan pitämistä (Kempele 2016). Kansalaisopistot antavat maahanmuuttajille mahdollisuuden tutustua muihin kuntalaisiin kursseilla, jotka voidaan räätälöidä maahanmuuttotyön näkökulmasta (Vaala 2016). Raahen opisto esimerkiksi korostaa monikulttuurisia kohtaamisia arjessa ja huomioi kansainvälisyyden mukanaan tuomat tarpeet (Raahel 2013).

Kuntien kotouttamisohjelmissa kulttuurialan rooli nähdään muun muassa harrastusmahdollisuuksissa ja hyvien etnisten suhteiden sekä kulttuurien välisen vuoropuhelun edistämisessä (Kempele 2016). Ohjelmissa tuodaan esille, että kulttuuripalveluiden tavoitteena on kuntalaisten henkisen ja sosiaalisen pääoman kasvattaminen sekä syrjäytyminen ehkäiseminen. Tärkeää on myös ihmisten kulttuurin kokemisen ja tekemisen tukeminen. (Oulainen 2013.) Raahen ohjelmassa todetaan, että kulttuurin saavutettavuus kuuluu kaikille kuntalaisille ja taide- ja kulttuuriharrastukset edesauttavat kaksisuuntaista kotoutumista sekä

sosiaalista verkostoitumista. Niillä on myös positiivinen vaikutus ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin. (Raahe 2013.) Kunnan tehtävä kotouttamisessa on antaa maahanmuuttajille mahdollisuus toimia yhteiskunnan tasavertaisina jäseninä sekä ylläpitää heidän omaa kulttuuri-identiteettiään. Siihen kuuluu myös oman äidinkielen ja kulttuurin säilymisen tukeminen. (Taivalkoski 2012.) Kunnat nostavat omissa ohjelmissaan voimakkaasti esiin sen, että kaikki kulttuuritapahtumat ja tilaisuudet ovat avoimia kaikille kuntalaisille sekä painottavat, että yhteistyö seurakuntien ja yhdistysten kanssa on tärkeää (Vaala 2016, Oulainen 2013, Utajärvi 2016).

Taiteen ja kulttuurin rooli kotouttamistehtävissä, joka tulee esille Pohjois-Pohjanmaan kuntien ohjelmista, on varsin yhtenäinen. Sen ytimessä on pysyvä alueellisen kulttuurielämän struktuuri, johon lisätään liitetiedoston nimellä monikulttuurisuus siten, että maahanmuuttajat voisivat löytää siitä struktuurista kiinnityskohtia ja tarttumapintoja oman kotoutumisensa tukemiseksi ja vahvistamiseksi.

4.3 Kotoutumiskoulutus

Yksi maahanmuuttajien kotoutumista edistävästä toimenpiteistä on kotoutumiskoulutus. Sen tavoitteena, suomen kielen opetuksen lisäksi, on sellainen ohjaus, joka antaa opiskelijoille yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja elämänhallintaan liittyviä valmiuksia. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 20 §.)

Lain tärkeä painopiste on kotoutumisen alkuvaiheen ohjauksen parantamisessa. Oulun kaupungin kotouttamisohjelmassa korostetaan, että kotoutumisen edistämisen tarkoitus on tarjota maahanmuuttajalle mahdollisimman pian maahantulon jälkeen mahdollisuus hankkia suomalaisen yhteiskunnan aktiivisen ja tasavertaisen jäsenen tarvitsemat valmiudet (Oulun kaupunki 2013, 6). Dokumentti määrittelee, että tavoitteena on maahanmuuttajan oman aktiivisuuden edistäminen sekä toiminnan kaksisuuntaisuus. Juuri alkuvaiheessa kotoutumiskoulutuksella on keskeinen rooli.

Opetushallituksen määräykset ja ohjeet kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelmaan (Opetushallitus 2012, 38) korostavat, että kotoutumiskoulutuksen päämäärät kuuluvat luonteeltaan laajasti ymmärrettyihin kulttuuriin konteksteihin. Nämä kontekstit sisältyvät

UNESCO:n määritelmään, jonka mukaan kulttuuriin kuuluvat taiteen ja kirjallisuuden lisäksi myös elintavat, yksilön perusoikeudet, arvojärjestelmät ja vakaumukset. (Opetusministeriö 2006, 20.)

Opiskelun aikana saamiensa interkulttuuristen taitojen avulla kotoutujalla on mahdollisuus pysyä aktiivisessa ja rakentavassa vuorovaikutuksessa sekä kantaväestön kanssa että eri kulttuuri- ja väestöryhmien välillä. Tämän prosessin tehostaminen koulutuksen aikana voi onnistua tekemällä yhteistyötä eri tahojen kanssa, jolloin yhteiskunnan eri toimijat voivat sitoutua maahanmuuttajien kotoutumiseen tehokkaammin. (Opetushallitus 2012, 15.)

Jos kotoutumiskoulutuksen erityispiirteenä on monikulttuurisuus ja monikielisyys, opetuslaitosten yhteistyö eri tahojen kanssa pitäisi olla koulutuksen toimintatapojen ja -kulttuurin oleellisena osana, erityisesti kulttuurisen moninaisuuden edistämiseksi. Se antaisi opiskelijoille mahdollisuuksia olla kulttuurialan toimijoiden kanssa dynaamisessa vuorovaikutuksessa heti kotoutumisprosessin alkuvaiheessa. Toimintatapa tehostaisi myös muita ohjauksen tavoitteita, joihin liittyy muun muassa vuorovaikutus- ja sosiaalisten taitojen edistäminen, joilla on merkittävä rooli opiskelijoiden aktiivisessa osallistumisessa kulttuuritoimintoihin.

Yksi kotoutumiskoulutuksen tavoitteista on yhteiskuntataidot ja kulttuurintuntemus. Opetushallituksen mukaisesti ne kuuluvat yleisiin tietoihin ja taitoihin, jotka ovat tarpeellisia onnistuneen kotoutumisen kannalta. Tässä tarkoituksessa kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelmaan sisältyy Suomeen kulttuuriin tutustuminen sekä kulttuuri-identiteettiä ja monikulttuurista vuorovaikutusta syventäviä aihesisältöjä (Opetushallitus 2012, 36).

Kyseessä on yhtäältä opiskelijan kulttuuri-identiteetin tukeminen uudessa elämäntilanteessa ja erilaisten kulttuurien sekä elämäntapojen vaikutuksessa. Toisaalta tarkoitus on, että opiskelija osaisi arvostaa kulttuurien moninaisuutta ja nähdä itsensä sen osana. Nancy Adlerin mukaan kulttuurien välisen kanssakäymisen suurin haaste ei ole vieraan kulttuurin tuntemus, vaan oman kulttuurin tuntemus ja sen vaikutuksen tiedostaminen omassa käyttäytymisessä (Adler 1997). Tämä lähtökohta voi vaikuttaa myönteisesti opiskelijan suomalaisen kulttuuritapoihin, arvoihin ja normeihin tutustumiseen sekä kulttuurisen vuorovaikutuksen kehittämiseen.

TAULUKKO 2. *Kulttuuri-identiteetti ja monikulttuurinen vaikutus. Keskeiset sisällöt.*
(Opetushallitus 2012, 38)

AIHEALUEET	OPISKELIJAN TAIDOT
<ul style="list-style-type: none"> • erilaisia kulttuurimuotoja ja niiden rakennuselementtejä (esimerkiksi luonto, elinkeinot, historia, tarinat, uskonto, taidekokemukset, perhesuhteet jne.) • kulttuurien moninaisuus • yksilön kulttuuri-identiteetin rakentuminen erilaisissa kulttuureissa; identiteettien moninaisuus, kerroksellisuus ja muuntuvuus • opiskelijan oman kulttuuri-identiteetin tukeminen sekä kotoutumisprosessin vaikutuksen pohtiminen • tutustuminen suomalaisen kulttuurin tapoihin, arvoihin ja normeihin • uskonto ja uskonnonvapaus Suomessa • suvaitseva suhtautuminen kulttuurieroihin, maailmankansalaisen etiikka yhteistä hyvää rakentavana mahdollisuutena • rajan asettaminen kulttuuripiirteille, joita Suomessa ei saa hyväksyä • aineettomien kulttuurierojen havaitseminen ja pohdinta (esimerkiksi roolit, hierarkiat, kasvatuskäytännöt, kunnian ja häpeän käsitteet, yksityisyyden raja) • kulttuurisen vuorovaikutuksen kehittyminen • kulttuurien välisten sosiaalisten suhteiden ja verkostojen muodostaminen; osallisuus, ryhmään kuuluminen ja yhteisöllisyys 	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa oman kulttuurinsa erityispiirteitä sekä osaa tarkastella oman kulttuurinsa ja suomalaisen kulttuurin välisiä eroja ja näiden erojen syitä • tiedostaa oman kotoutumisprosessinsa eri vaiheet ja osaa tarkastella omaa tilannettaan sen pohjalta • suhtautuu hyväksyvästi kulttuurisesti erilaisten näkemyksien olemassaoloon ja pystyy vertailemaan erilaisia näkemyksiä kriittisesti • tuntee suomalaisen kulttuurin tapoja, arvoja ja normeja • on kiinnostunut hyvää yhteiselämää kaikille rakentavasta maailmankansalaisen etiikasta

5 HAASTATTELUAINIESTON ANALYYSI

Tutkimuksen tulokset analysoin viidessä teema-alueessa, joissa pohditaan seuraavia kysymyksiä:

- Mitä kotoutuminen lähtökohtaisesti tarkoittaa haastateltaville?
- Minkälaisia ovat normaalipalveluperiaatteiden mukaisesti toteutetun kulttuuritoiminnan ominaisuudet?
- Millä tavalla integraation kontekstissa järjestetty kulttuuritoiminta vastaa kotoutumisen ja kulttuuripolitiikan edellytyksiin?
- Millä tavoin tämä toiminta nähdään osana paikallisen kulttuurielämän rakenteita?
- Minkälaiset haasteet ja ongelmat vaikuttavat kulttuuritoiminnan toteuttamiseen?

5.1 Miten kotoutuminen ymmärretään?

Olen ottanut haastattelujen lähtökohdaksi kysymyksen, mitä kotoutuminen ylipäätään tarkoittaa. Näen merkityksellisenä sen, miten haastateltavat itse käsittelevät kotoutumisen ulottuvuuksia. Millä tavalla järjestäjien suhtautuminen kotoutumiseen vaikuttaa siihen, minkälaisia toimintoja he suunnittelevat ja toteuttavat sekä siihen mistä ja kenen näkökulmasta kulttuuritoiminta sisäistää ja prosessoi kotoutumiskysymyksiä? Samalla mietin, millä tavalla kulttuuritoiminnan osallistajat ymmärtävät kotoutumisen käsitteen. Tarkoittaako kotoutuminen heille motivoitumista osallistumiseen?

Järjestäjien vastauksista tulee vahvasti esiin yhtäläinen mielikuva, jonka mukaan kotoutuminen tarkoittaa ennen kaikkea maahanmuuttajien sopeutumista. Haastateltavien mielestä maahanmuuttajien pitäisi sopeutua muun muassa paikallisiin olosuhteisiin, kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Sopeutuminen puolestaan on mahdollista silloin, kun maahanmuuttaja oppii suomen kieltä ja kulttuuria eli maan tapoja ja sääntöjä. Tämän seurauksena hän löytää oman paikkansa, osaa toimia, saa ystäviä ja harrastuksia, pääsee työelämään ja on osa tätä yhteiskuntaa. Vastauksissa korostetaan, että osallisuus ja vaikuttaminen on tärkeää, jotta maahanmuuttajalla olisi mahdollisuus "olla oman elämänsä herra" ja jotta hänen arkensa olisi sujuvaa. Haastatteluissa tuodaan usein esille, että sana kotoutuminen sisältää kodin merkityksen: kyseessä on prosessi, jonka aikana tapahtuu "kodin tekemistä" ja "kodiksi tuntemista" eli

maahanmuuttaja tuntee olevansa kotona, eikä ”vieraana muiden joukossa”. Joidenkin väitteiden mukaan kotoutuminen toteutuu silloin, kun maahanmuuttaja tuntee olevansa ”yksi meistä” ja elää ”meidän ehdolla”.

On mielenkiintoista, että aika harvoin korostetaan kaksisuuntaisuutta, eli kantaväestön roolia ei mainita automaattisesti. Haastatteluissa vain kaksi kertaa esille tulee kaksisuuntaisuuden aspekti: toisessa vastauksessa mainitaan, että maahanmuuttajan kotoutuessa yhteiskuntaan kantaväestön pitää olla mukana aivan kuten yhteistyössä ja toisessa korostetaan paikallisen vastaanoton tärkeyttä ja siten myös tasa-arvon edellytystä.

Suomalaisten roolia kotoutumisessa korostettiin vasta sen jälkeen, kun olin esittänyt täsmällisen lisäkysymyksen. Silloin nostettiin esiin se, että rooli on suuri, muun muassa auttamisessa, ylipäätään kotoutumisen mahdollistamisessa, eli siinä ”miten me otetaan mukaan”. Haastateltavien mukaan tämän ytimessä on vuorovaikutus ja kohtaamiset, jolloin voidaan luoda ystävyysuhteita ja verkostoja.

Kantaväestön roolia pohdittaessa viitattiin usein hyväksymiseen aspektiin. Mainittiin, että suomalaisten pitää hyväksyä maahanmuuttajat ja se, että heillä on oma taustansa ja oikeus omaan kulttuuriinsa ja oikeus myös elää sen mukaisesti. Tässä yhteydessä kiinnitettiin huomiota nimenomaan siihen, että kotoutuminen tarkoittaa oman kulttuurin, kielen ja identiteetin säilyttämistä. Siihen vaikuttaa myös kotoutumisen pitkä ja moniulotteinen prosessi, joka on hyvin henkilökohtainen ja aina riippuu ihmisestä yksilöllisesti. Sen lisäksi prosessi itsessään on identiteetin rakentamista. Jos ajatellaan kaksisuuntaisuutta, kyse ei ole vain maahanmuuttajista vaan myös kantaväestöstä, jonka kansallinen identiteetti voi olla myös muuttumassa.

Taide- ja kulttuuritoiminnan järjestäjien näkökulma kotoutumisen määritelmästä on heidän järjestelyjensä ja toimenpiteidensä lähtökohta. Jos tarkastellaan sitä näkökulmaa toiselta puolelta, eli siitä miten kulttuuriala voi vastata tähän kuvaan, tulee ensisijaisesti esiin sellainen toiminta, joka antaa mahdollisuuden tutustua suomalaiseen kulttuuriin ja tutustua ihmisiin, oppia suomen kieltä ja löytää harrastuksia. Toisaalta toiminnan pitäisi antaa maahanmuuttajille mahdollisuus aktiivisesti ylläpitää omaa kulttuuriaan ja sen ilmaisuja monilla tavoilla sekä siten, että kantaväestö voisi tutustua siihen, ymmärtää sitä ja hyväksyä sitä. Kotoinen olo voi myös luoda sellaista toimintaa, joka on hyvin inklusiivista, saavutettavaa ja monipuolista, jotta jokainen aiheesta kiinnostunut ihminen voisi tasa-arvoisesti toteuttaa itseään kotoutumisessa taiteen ja

kulttuurin keinoin. Tässä mielessä toiminta kulttuurien välisen vuoropuhelun mahdollistajana saattaa olla keskeisessä roolissa.

Maahanmuuttajataustaisten osallistujien kokemukset oman kotoutumisen prosessista eivät poikkea merkittävästi järjestäjien näkökulmista. Haastatteluissa puhutaan enimmäkseen kielen oppimisesta, uusiin ihmisiin tutustumisesta, suomalaisen kulttuurin tuntemuksesta sekä mahdollisuudesta ja halusta samalla säilyttää oma kulttuuri-identiteetti. He korostavat myös sitä, että prosessi on hyvin henkilökohtainen ja jokaisen pitää löytää siihen oma polku. Merkittävä ero ilmeni mielipiteessä, jonka mukaan ”minusta ei koskaan tule suomalaista”. Jotkut maahanmuuttajat korostavat, että ”meidän pitäisi jollakin tavalla sulautua yhteen -- koska meille se olisi mukavampaa”. Haastateltavien mukaan suomalaisten rooli kotoutumisessa riippuu vain suomalaisista itsestään, mutta heidän ei tarvitse kotoutua. Suomalaiset osallistujat näkevät oman roolinsa kotoutumisessa niin, että tärkeintä on hyvä vastaanotto, hyväksyntä ja ymmärtäminen.

Järjestäjien ja osallistujien käsitys kotoutumisesta luo lähtökohtia sille, millä tavalla toiminta järjestetään sekä miksi siihen osallistutaan. Jos molemmat osapuolet painottavat eniten sitä, että periaatteessa jokaisesta maahanmuuttajasta itsestään riippuu, miten hän onnistuu omassa kotoutumisessaan, silläkin periaatteella järjestetään kulttuuritoimintaa ja saavutettavuutta. Eli jos esimerkiksi ei korosteta kaksisuuntaisuutta eikä ymmärretä sitä luovasti, silloin kulttuuritoiminta rajoitetaan ainoastaan tiettyihin tavoitteisiin ja käytännössä se kohdennetaan rajoitetuille kohderyhmille. Siihen kiinnittää huomiota Pasi Saukkonen kommentoidessaan integraatiopolitiikkaan liittyviä käytäntöjä. Hänen mukaansa ”periaatteessa kaksisuuntainen kotoutuminen tyypistyy yksisuuntaiseksi ja integroitumisen velvollisuus nostetaan yksinomaan yhteiskunnan uusien jäsenten harteille” (Saukkonen 2013, 142).

5.2 ”Meidän toiminta on kaikille avointa”, eli normaalipalveluperiaate

Tässä luvussa tarkastelen minkälaisia ovat normaalipalveluperiaatteiden mukaisesti toteutetun kulttuuritoiminnan ominaisuudet kotoutumisen kontekstissa.

Haastateltavat, jotka vastasivat, että heidän organisaationsa ei järjestä säännöllisesti maahanmuuttajien kotoutumiseen tähtäävää toimintaa, korostavat yksimielisesti, että heidän toimintansa on kaikille avointa ja että ”meille kaikki ovat tervetulleita”. Taide- ja kulttuuritoiminta

toteutetaan saman linjan mukaisesti, kuin kulttuurilaitosten ja kulttuuritoimen rooli on tuotu esille esimerkiksi kotouttamisohjelmissa.

Haastateltavat kertovat, että toimintaa maahanmuuttajille ”on mietitty”, ”oli puhetta, mutta ei vielä lähdetty toteuttamaan” tai ”joskus meillä on ollut”, esimerkiksi silloin, kun joku kotouttajatoimija tai muu taho on järjestänyt tai tilannut tapahtuman yhteistyössä kyseisen laitoksen kanssa. He myös kertovat avoimesti, että erikoiskulttuuritapahtumia kotoutumisen tueksi ei järjestetä, koska strategiana on *normaalipalvelut kaikille* -periaate. Lisäksi kuitenkin myönnetään, että yleisen toiminnan puitteissa voidaan generoida kotoutumiseen liittyviä toimenpiteitä. Siihen liittyy muun muassa tutustumiskierroksia, mahdollisuus osallistua koe-esityksiin ilmaiseksi ja ryhmäopastuksia (englanninkielellä tai selkokielellä). He näkevät oman roolinsa kotoutumisen tehtävässä usein sillä tavalla, että heidän kulttuuritoimintansa tarkoitus on jo sellaisenaan luoda edellytyksiä kotoutumiselle tarjoamalla samaa ”taiteellista ja henkistä hyvinvointia”, kuten kaikille muillekin.

Kulttuuritoiminnan *kaikille avoin* -periaatteen mukaisesti kotoutumisen mahdollistajana nähdään useamman kerran maksuton pääsy tai mahdollisuus osallistua ja asioida englannin kielellä. Yhdessä tapauksessa on kuitenkin huomattu, että vaikka englanninkielisiä opastuksia oli säännöllisesti tarjottu kulttuurilaitoksessa, niitä jouduttiin perumaan kiinnostuksen puutteen vuoksi.

Toisaalta he näkevät oman tehtävänsä auttamisessa ja tukemisessa. Oman yleisen kulttuuritoiminnan osaltaan he voivat auttaa maahanmuuttajia ymmärtämään suomalaista kulttuuria ja sitä, miten yhteiskunta toimii. Tavoitteena on myös suomen kielen oppimisen tukeminen. Edellytyksenä on kuitenkin, että maahanmuuttaja löytää itse tiensä laitokseen oman kotoutumisen polulla.

Tässä vaiheessa pitäisi esittää kysymys, mitä voidaan tehdä, että tie sinne löytyy. Kuinka inklusiivinen ja saavutettava tällainen lähestymistapa todellisuudessa on? Mihin tämä riittää kotoutumisen kontekstissa? Tai vihdoin, kenen tehtävä tien näyttäminen kulttuurilaitoksiin voisi olla?

Haastatteluista tuli ilmi jonkinlainen epävarmuus ja hämmennys johtuen siitä, ettei tiedetä, kenen vastuulla kotoutumisen asioiden huomioon ottaminen on toimintaa suunniteltaessa. On

esimerkiksi ollut puhetta, että ei ole olemassa varsinaista kotouttamisvelvoitetta vaan ”välillinen velvoite kotoutumiseen” tai sen toimeksi antamiseen. Oletetaan myös kaupungin monikulttuurikeskuksen tai maahanmuuttotyössä työskentelevien olevan vastuussa kotoutumiseen liittyvistä asioista, myös taide- ja kulttuuritoiminnan osalta. Tämän seurauksena puolestaan odotetaan, että näiden tahojen pitäisi ottaa yhteyttä kulttuurilaitoksiin ja ehdottaa yhteistyötä. Tämä epävarmuus johtuu monenlaisista ongelmista, jotka tuon esille luvussa 5.5.

5.2.1 Kansainväliset versus monikulttuuriset kulttuuritapahtumat

Kulttuurilaitosten ja kuntien kulttuuritoimen edustajat tuovat haastatteluissa esiin kansainvälisiä kulttuuritapahtumia kotoutumisen kontekstissa, kuten kansainvälisiä festivaaleja, jotka liittyvät eri taide- ja kulttuurialoihin, esimerkiksi musiikkiin, teatteriin, elokuva-alaan tai kuvataiteeseen.

Heidän mielestään yhteys kansainvälisyyden ja integraation välillä luodaan tuomalla paikalliseen kulttuuriympäristön ulkomaalaisia teoksia ja tapahtumia, joiden kansainväliset kulttuurisisällöt edustavat myös taiteen universaalisuutta. Tämän kautta yhtäältä ”monikulttuurisuus tulee paremmin esille”, mutta toisaalta huomataan, että ”meille tulee teoksia, mutta ei ihmisiä”. Kansainväliset vieraat tulevat, esiintyvät ja lähtevät. Lähtekö kansainvälisistä kulttuuritapahtumista ikään kuin piiloviesti ja sen mukana osallistava kutsu myöhempään yhteiseen toimintaan eri kulttuuritaustaisille ihmisille, jotka ovat jo täällä? Koska kulttuurilaitosten edustajat viittaavat näihin festivaaleihin melkein yksimielisesti, on syytä pohtia, onko sellaisissa tapahtumissa jokin elementti, jota voidaan pitää automaattisesti ja itsestään kotouttavana?

Kyse on siis siitä, miten voidaan hyödyntää ja käyttää kansainvälistä kulttuuritoimintaa ja kulttuuritapahtumia kotoutumisen edistämiseksi. Kotouttajaorganisaation työntekijät korostavat haastatteluissa, että monista eri syistä maahanmuuttajat eivät osallistu kansainvälisiin kulttuuritapahtumiin. Esimerkkinä mainitaan kulttuurieroista johtuva tottumattomuus osallistumiseen, kalliit pääsyliput tai että tietoa tai kokemusta tapahtumista ei ole. Samalla tuodaan esille, että monilla maahanmuuttajilla on liian korkea kynnyksensä osallistua kansainvälisiin tapahtumiin.

Monikulttuurinen toiminta sen sijaan viittaa ruohonjuuritasoon ja sellaiseen matalan kynnyksen kohtaamiseen, josta maahanmuuttajille tulee viesti, että he ovat tervetulleita. Tällainen toiminta kohdentuu monikulttuurisiin ihmisiin, jotka ovat jo täällä.

Haastatteluissa termi monikulttuurisuus toimii usein kulttuuri toiminnan synonyyminä kotoutumisen kontekstissa, joka kuitenkin on täynnä ristiriitoja. Yksi järjestäjä korostaa:

"-- ollaan täällä monikulttuurisesti ja tasa-arvoisesti, se tarkoittaa sitä ilmapiiriä jotenkin, että jokainen edustaa itseään. Meillä on täällä muslimeja, suomalaisia, eri uskontojen edustajia, eri-ikäisiä, eri ammattitaitustaisia, erinäköisiä, eri kielitaitustaisia ja koulutustaitustaisia. Yhdessä ollaan ja hyvin toimeen tullaan. Se on hyvä esimerkki siitä, mitä minä tarkoitan toimivalla monikulttuurisuudella."

On tyypillisiä, että yhtäältä monikulttuurisuudella viitataan yhteiskunnalliseen ideaaliin ja tavoitetilään, jossa kaikki ovat tasa-arvoisia, ja perusperiaatteena on yhteiskunnan moniarvoisuus (Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 20–21).

Toisaalta monikulttuurisuutta on kritisoitu siitä, että se sekoittaa kaikki vieraat kulttuurit eikä kiinnitä huomiota erilaisten ryhmien sisäiseen monimuotoisuuteen. Tästä syystä ei pystytä havaitsemaan kulttuurirajojen ylityksiä. (Saukkonen & Pyykkönen 2015, 378.) Tähän ongelmaan maahanmuuttajataustaiset osallistujat viittaavat usein haastatteluissa: "-- kaikki meidän kulttuurit sekoitetaan. Jos on aasialainen ruoka tai afrikkalainen tanssi, se tarkoittaa kaikille samaa, järjestäjille ei sillä ole mitään väliä." Tässä kontekstissa Jaana Vuori (2015, 396) korostaa artikkelissaan sitä, että kun monikulttuurisuutta pidetään osana kotouttamista, on tärkeää luoda sellaiset olosuhteet, että ihminen voi kuulua johonkin ryhmään ja samalla erottua ryhmästä. Tarvitaan ymmärrystä siitä, että kulttuurit eroavat toisistaan tai voivat olla jopa ristiriitaisia keskenään.

Kansainvälisyys puolestaan tapahtuu yhden haastateltavan mukaan kansojen välillä. Toisen mielipiteen mukaisesti "tapahtuma ei kotouta, eikä osallista, jos siinä ei ole sellaisia tavoitteita ja sen eteen ei tehdä erillistä työtä". Erillinen lähestymistapa voi tuoda maahanmuuttajataiteilijoille esiintymismahdollisuuksia ilman maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuusleimaa ja helpottaa eteenpäin työelämään pääsemistä.

Siksi kotouttajatoimijoiden rooli olisi löytää yhdistäviä tekijöitä ja linkkejä ja lähteä mukaan osallistumaan aina kun tapahtuma antaa siihen mahdollisuuksia. Siihen täytyy pyrkiä, koska kansainvälisillä kulttuuritapahtumilla on tarjolla kotoutumisen tavoitteille muun muassa se yleinen, avoin ja hyväksyvä ilmapiiri sekä yhteisöllisyys että kollektiivinen kulttuurielämys, jotka tukevat

kotoutumista ja ovat sille edellytyksenä. Vapaaehtoistoiminta esimerkiksi festivaalilla on todella hyvä tapa osallistua yhteisiin tapahtumiin. Kantaväestön yleisölle kansainväliset tapahtumat, kuten teatteri- tai elokuvafestivaalit sekä esimerkiksi valokuvanäyttelyt voivat puolestaan avartaa näköaloja ja samalla vaikuttaa asennemuutoksiin.

5.2.2 Osallisuus ja saavutettavuus

Edellisessä kappaleessa mainittu yleistys, jonka mukaan maahanmuuttajat tai tietyt etniset ryhmät eivät ole korkeakulttuurin ja kulttuuritapahtumien yleisö, on äärimmäisen huolestuttava, erityisesti kun se tulee maahanmuuttotyön henkilöstöltä. Juuri heidän ei pitäisi lähtökohtaisesti olla marginalisoivia ja eksklusiivisia. Täytyy ottaa huomioon, että tällaiset oletukset voivat vaikuttaa heidän toteutettaviin toimenpiteisiin ja järjestämään kulttuuritoimintaan.

Osallistujien ryhmähaastatteluissa usein tuli ilmi, että innostus kulttuuripalveluihin ja kulttuurilaitoksiin on tosiaan suuri mutta käytännön tasolla kynnyks kuitenk nousee. Siihen vaikuttavat resurssikysymykset tai tiedonsaanti ja kielitaitokysymykset, erityisesti kotoutumisen alkuvaiheessa. Haasteltavat antoivat useita esimerkkejä omasta osallistumisesta paikallisiin kulttuuritapahtumiin ja toimintaan, kuten näyttelyvierailuun, musiikkikonserttiin ja teatterinäytökseen.

Lindholm (2015, 69 ja 137) osoittaa, että monien tutkimusten mukaan maahanmuuttajat ovat aliedustettuina taide- ja kulttuurilaitoksissa, ja nämä organisaatiot ovat hyvin tietoisia omasta yleisöstä joko kävijätutkimuksien tai yleiskuvan pohjalta. Kuitenkin tekemieni haastatteluiden pohjalta voin sanoa, että enemmistö Pohjois-Pohjanmaan taide- ja kulttuurilaitoksista ei osaa varmuudella vastata kysymykseen maahanmuuttajataustaisten kävijöiden osallistumisesta heidän yleiseen kulttuuritoimintaansa. Syynä on ennen kaikkea kohdennettujen kävijätutkimusten puute. He ovat silti sitä mieltä, että heidän toimintansa on hyvin saavutettavaa myös maahanmuuttajataustaisille kävijöille. Haastateltavat perustelevat sitä sillä, että esimerkiksi heidän kotisivunsa Internetissä ovat saatavilla englanninkielellä ja henkilökunta voi palvella asiakkaita englanniksi. He näkevät kuitenkin ongelmana sen, että pääsymaksu voi olla maahanmuuttajien osallistumisen esteenä.

5.2.3 Mitä maahanmuuttajilla on annettavana?

Seuraavaksi nousee kysymys siitä, miten maahanmuuttajat, heidän tarpeensa ja kulttuuriset oikeutensa otetaan huomioon osana yleistä kulttuuri- ja taidelaitosten toimintaa. Näkökulmia siihen voidaan saada tarkastelemalla, miten kuntien yleisen kulttuuritoiminnan järjestäjät näkevät maahanmuuttajat osana omaa tuotantoaan.

Kulttuurilaitosten toiminta kotoutumisessa on haastateltavien mielestä selvästi kehittämistarpeessa. Vaikka paljoo ei ole vielä tehty, laitosten edustajat näkevät laajemmin, että kulttuurierojen, kielitaitokysymysten ja ylipäättään ongelmien sijaan, maahanmuuttajilla olisi paljon annettavaa heidän kulttuuritoimintansa sisältöihin. Siitä näkökulmasta haastattelujen aikana jo luotiin taide- ja kulttuuritoiminnan visio, joka ei kutistu eikä rajoitu maahanmuuttajaerikoisryhmien tarpeiden tyydyttämiseen heidän kotoutumisprosessissaan; ”se mikä on este, on ihmisten pään sisällä”.

Sen sijaan uusi visio tarjoaa kaikille ryhmille, kantaväestö mukaan lukien, lisää moninaisia kulttuurielämyksiä ja tästä lähtien kaksisuuntaisuus syntyy luonnollisesti. Kaksisuuntaisuutta käynnistetään samalla osoittamalla kiinnostusta maahanmuuttajien kulttuuria kohtaan. Tässä vaiheessa, kun unohdetaan kotoutuminen-termi ja todellakin nähdään laajemmin, kukaan ei puhu enää velvoitteista eikä vastuusta. Huomion kohteeksi on tullut taide- ja kulttuuritoiminta itsessään, ja se voi kehittyä kulttuurisen moninaisuuden ansioista.

Tästä toisenlaisesta näkökulmasta toimintamahdollisuuksia haastateltavien mukaan löytyy muun muassa visuaalisuudesta ja musiikin rajattomasta maailmasta. Kohtaamisten ja keskustelujen kautta on mahdollista taidekokoelmien uudelleentulkinta, silloin kun eri kulttuuritaustaisten ihmisten perspektiivi ja heidän äänensä tulee kuluviin kulttuurienvälisessä vuoropuhelussa. Tämän kautta on mahdollista löytää yhtäläisyyksiä sekä ymmärtää erilaisuuksia, mikä voisi puolestaan vahvistaa molempien osapuolten yhteenkuuluvuuden tunnetta. Erilaiset kulttuuriset maut ja kulttuuritavat voivat vaikuttaa kulttuurielämän moninaistumiseen, esimerkkinä voivat olla vaikka kuvataide ja taidenäyttelyt. Eri kielten olemassaolo muuttuu ongelmasta monikielisyudeksi, mikä tarkoittaa luovuutta. Nämä uudet ulottuvuudet hyvin johdettuina lisäävät mahdollisuuksia paikallisen taide- ja kulttuurielämän kansainvälistymiseen.

Tämän yhteydessä haastatteluissa nousee esiin usein Oulun kaupungin Euroopan kulttuuripääkaupungin statuksen hakeminen. Tämä edellyttää kuitenkin, että osataan huomioida sitä, mitä annettava maahanmuuttajilla on paikallisen kulttuurielämän kehittämiseksi. Pohjois-Pohjanmaan yleisen kulttuuritoiminnan edustajat näkevät, että eri kulttuuritaustaiset ihmiset voivat vaikuttaa ja tuoda omaa tapakulttuuriaan, hiljaista tietoa, kulttuurivaihtoa sekä uusia perspektiivejä nähdä, tuottaa ja esittää kulttuuriotantoja. Haastateltavien mukaan kulttuurilaitosten rooli on siten luoda tiloja vastavuoroisuudelle ja uteliaisuudelle, joiden avulla se mitä on annettavaa, otettaisiin varmasti mukaan. Samalla he kuitenkin myöntävät, että tämä visio on tosiaan tulevaisuutta ja vasta kehittämiskohde sekä tavoite, koska ”mahdollisuuksia ei ole vielä huomattu”. Heidän mielestään vielä ei osata havaita eikä käsitellä luovasti maahanmuuttajien tuomaa kulttuuriosaamista ja heidän kulttuuri-ilmaisujaan.

5.2.4 Maahanmuuttajataiteilijat

Edellisen luvun aiheen taustalla on myös kysymys, miten Pohjois-Pohjanmaan alueella tunnustetaan taiteellisia ja kulttuurisia osaamisia kotoutumisen aikana ja miten osaamisen kanssa toimitaan? Osataanko suunnata oikealle koulutuspolulle sekä auttaa tutustumaan paikalliseen taide-elämään ja toimimaan siinä ympäristössä? Onko mentorointiohjelmaa?

Se on aihe seuraavalle tutkimukselle. Maahanmuuttajatyössä toimivat järjestäjät, joita haastattelin kertovat, että heidän toiminnan kautta eri kulttuuritaustaiset taiteilijat ovat saaneet apua ja tukea, muun muassa taidenäyttelyn tai musiikkikonsertin järjestämisessä sekä verkostoitumisessa. Kuitenkaan haastatteluissa ei tullut esiin tietoa, että Pohjois-Pohjanmaalla olisi varsinainen toimiva strategia tai ohjelma, jonka tavoitteena olisi maahanmuuttajataustaisten taiteilijoiden edistäminen ja tukeminen. Eräänlaisena vastauksena tähän tilanteeseen muut paikallisen kulttuurialan edustajat myöntävät haastatteluissa, että muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta he eivät ole tietoisia maahanmuuttajataustaisista taiteilijoista Pohjois-Pohjanmaalla eikä heidän teoksiaan näy paikallisessa kulttuurielämässä.

Taiteen edistämiskeskus on julkaissut raportin maahanmuuttajataiteilijoista taiteen tukijärjestelmässä. Siinä Paula Karhunen tuo esille, että maahanmuuttajataiteilijoilla on vaikeuksia sekä verkostoitua, löytää julkaisukanavia että päästä jäseniksi järjestöihin. Raportti osoittaa, että maahanmuuttajataiteilijoiden toiminnan esteenä on korkea apurahakynnys ja he kokevat vaikeuksia tulla hyväksytyksi suomalaiseen taiteen maailmaan. Epätoivottu sivuvaikutus

on se, että taiteilija joutuu lokeroon, jossa on tila vain tietyille maahanmuuttoon tai etnisyyteen liittyville ilmaisuille. (Karhunen 2013, 111–113.)

5.3 Kulttuuritoiminta maahanmuuttajien kotoutumisprosessissa

Tässä luvussa analysoidaan, millä tavoin kotoutumisen kontekstissa järjestetty kulttuuritoiminta vastaa integraation ja kulttuuripolitiikan edellytyksiin.

Lähtökohtana on kysymys, minkälaisia mahdollisuuksia järjestetty toiminta antaa osallistujille. Tämä on sekä toiminnan ja suunnittelun lähtökohta että osallistujien tavoittelemisen keino. Siinä on se peruspotentiaali, jonka jälkeinen kehitys riippuu siitä, mitä kulttuuritoiminnan osallistuja saa aikaiseksi omassa kotoutumisessaan. Järjestäjien näkökulman analyysi laajemmassa kontekstissa auttaa ymmärtämään, minkälaisia prosesseja saatetaan käyntiin, kun kotoutumisen ulottuvuudet integroidaan kulttuuriin.

Haastateltavien mukaan heidän järjestämänsä taide- ja kulttuuritoiminta antaa osallistujille seuraavat perusmahdollisuudet: mahdollisuus osallistua ja kohdata muita ihmisiä, mahdollisuus omaan kulttuuri- ja identiteetti-ilmaisuuksiin, kuulumisen tunteihin ja näkyväksi tulemiseen sekä mahdollisuus oppia suomen kieltä ja tutustua suomalaiseen kulttuuriin. Kuitenkin haastateltavat korostavat, että kaksisuuntaisen kotoutumisen näkökulmasta kantaväestön osallisuus yhteiseen toimintaan on välttämätön ja heidän tavoittamisensa on yksi tärkeimmistä tehtävistä.

Kotoutumiseen ja kulttuuripolitiikkaan liittyvien asiakirjojen lukemisen jälkeen keskityin isompiin aiheisiin, joilla nähdään olevan merkittävät vaikutukset kulttuuriseen kotoutumiseen laajemmassa kontekstissa. Seuraavissa kappaleissa esittelen kerätyn aineiston pohjalta, miten Pohjois-Pohjanmaan kotoutumisen kontekstissa järjestetty kulttuurielämä heijastaa, sisältää ja mahdollistaa näiden suurten aiheiden determinantteja.

5.3.1 Kulttuuritoiminta kulttuurien välisen vuoropuhelun mahdollistajana

Haastateltavat korostavat toiminnan ominaisuuksia, joiden avulla kulttuurien välinen vuoropuhelu voisi tapahtua. Heidän mielestään siihen vaikuttavat eniten aktiviteetit, joissa etsitään yhteyksiä maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä. Yhteyden tunne voi syntyä ei vain silloin, kun

löydetään joistain ilmiöistä samoja kulttuurisia koodeja vaan myös silloin, kun vuorovaikutuksen kautta syntyy keskinäinen mielenkiinto. Esimerkkinä annetaan ruokakulttuuriin liittyviä tilaisuuksia, joiden aikana ihmiset helposti ja hyvällä tuulella lähestyvät toisiaan. Ruoan äärellä myös aloitetaan keskusteluja, jotka liittyvät kulttuuriin aiheisiin. Ruokakulttuuri antaa hyviä mahdollisuuksia päästä ulos suljetuista tiloista ja toiminnasta, joka on usein suunnattu vain maahanmuuttajille, koska sellaiset tilaisuudet järjestetään usein yhteistyössä isompien tapahtumien yhteydessä.

Jokainen taide- ja kulttuuritoiminta, joka perustuu kohtaamisiin ja keskusteluihin ja jonka tavoitteena on tutustuminen uusiin ihmisiin tai uuteen ympäristöön, antaa luonnollisesti hyviä mahdollisuuksia arkipäiväiseen kulttuurien väliseen vuoropuheluun. Järjestäjät korostavat myös, miten tärkeää maahanmuuttajille on voimavarojen ja harrastuksien löytäminen sekä osaamisen osoittaminen kulttuuritoiminnan kautta: ”-- kun he pääsevät näyttämään toisille omaan ammattitaitoon, mielenkiintoon ja kiinnostukseen liittyviä osaamisia ja jopa opettamaan muita.”

Samalla osallistujat tuovat esille haastatteluissa, että ruokakulttuuriin liittyvät tapahtumat on hyvä tapa toimia kotoutumisen ja kulttuurien välisen vuoropuhelun kentällä. Heidän mielestään ruoan kautta jaetaan muiden kanssa osa omaa kulttuuria ja ”halutaan, että se maistuu kaikille”.

Haasteltujen järjestäjien mukaan taiteen ja kulttuurin rooli kulttuurien välisen vuoropuhelun luomisessa perustuu ennen kaikkea kohtaamisiin. Vuoropuhelu syntyy siitä, että tilaisuuksien ja tapahtumien kautta näytetään ja annetaan tietoa, että täällä on eri kulttuuritaustaisia ihmisiä. Järjestäjät näkevät siinä mahdollisuuden, että kantaväestö helpommin hyväksyy ja ymmärtää maahanmuuttajia, kun samalla oppii arvostamaan eri maailmankuvia, katsomuksia ja kieliä. Tämän yhteydessä haastatteluissa tuli esille esimerkkeinä paljon sen tyyppisiä tapahtumia, joissa esitellään erilaisia kulttuureja. Järjestäjien mukaan näiden tarkoitus on osoittaa paikallista moninaisuutta ja yleisesti ne ovat hyvin suosittuja.

Tuori (2012, 107) tuo esille dialogisuuden ja kuuntelemisen kontekstissa, että tällaiset juhlat ja kulttuuri-illat eivät ole todellisia kohtaamisia. Tutkija korostaa, että sellainen heijastus monikulttuurisuudesta on saanut monia arviointeja, jotka kritisoivat sen tuomaa toiseuden kesyttämistä, ”jossa juhlitaan tiettyjä kulttuuri-ilmauksia, mutta niistä ei puhuta”.

Kuitenkin haastatteluissa kulttuuritoiminnan osallistujien kanssa ja erityisesti kantaväestön edustajien kanssa osoitetaan suurta kiinnostusta juuri juhlia ja kulttuuri-iltoja tai kulttuuribasaareja kohtaan sillä perustella, että haastateltuja kiinnostaa kulttuurit ja niiden esiintymisen ja ilmauksien moninaiset muodot. He myöntävät samalla, että osallistuvat sellaisiin tapahtumiin saadakseen tietoja ja kohdatakseen eri kulttuuritaustaisia ihmisiä sekä keskustellakseen heidän kanssaan ja ymmärtääkseen esimerkiksi kulttuurisia eroja.

Toisaalta jotkut tapahtumien järjestävät kiinnittävät huomiota siihen, että pelkät esitykset (esimerkiksi etninen tanssi, musiikkia jne.) monikulttuurisuustapahtumissa kyllästyttävät ja ovat jo vanhentuneita eivätkä tuo mitään uutta tai syvempää lisäarvoa tähän kenttään. Sellaisia toimintamuotoja ja tapahtumamalleja on jo liikaa. Järjestäjät pyytävät usein maahanmuuttajia ja heidän yhdistyksiään esittämään tanssia, musiikkia tai ruokakulttuuria eikä ehdoteta mitään muuta. He myöntävät samalla, että sellaisia tilaisuuksia on helpoin järjestää.

Osa maahanmuuttajista (erityisesti nuoret aikuiset), joiden kanssa keskustelin osallistujien ryhmähaastatteluissa vahvistaa, että he eivät välttämättä edes halua esittää oman lähtömaan perinteistä kulttuuria, koska eivät tunne paljon yhteyksiä sitä kohtaan. Tämä liittyy nimenomaan ihmisten henkilökohtaiseen kulttuuri- ja identiteetti-ilmaisuun.

Nämä huomautukset sopivat hyvin Tuorin analyysiin, jonka mukaan monikulttuurisiin kohtaamisiin kuuluu häiriöääniä ja häiriötietoja kulttuureista, joiden perusteella ”ihmiset ymmärretään jonkin tietyn kulttuurin edustajina ja heidän myös oletetaan ajattelevan tälle kulttuurille tyypisellä tavalla”. Hän kirjoittaa, että jos yksi kulttuurien välisen dialogin tavoitteista on monikulttuurisuuden ymmärtäminen, on tarvetta laajempaan näkökulmaan, jotta saadaan esiin moniulotteisesti muita aspekteja, kuin etnisyydestä ja kulttuuritaustasta tulevia eroja. (Tuori 2012, 117–119.)

Tässä kontekstissa kulttuurituotannon näkökulmasta toiminnan järjestäjien on pohdittava, minkälaisia kuvia ja niiden kautta merkityksiä välitetään kotoutumisen ja kulttuurisen moninaisuuden edistämisessä. Kun tuodaan esille kulttuurisia eroja, on vaara, että erilaisuus, joka on kuvaileva käsite, muuttuu toiseudeksi. Toiseus käsitteenä viittaa valtasuhteisiin, jotka asettavat tietyt kulttuurit muita vähempiarvoisemmaksi ja se luo ”me ja he” erotteluja (Löytty 2005, 182).

Kulttuuritoiminta ilman yksilöllistä lähestymistapaa ja kiinnostusta siitä, millainen kohdattava ihminen on, tarjoaa Jaana Vuoren mukaan ”tyhjän paikan erilaisille eroille, joilla on kolonialismin ja globaalin siirtolaisuuden tuottama muukalaisuuteen ja toiseuteen liittyviä merkityksiä” (Vuori 2012, 241). Vastaus kysymykseen siitä, miten taide- ja kulttuuritoiminta voi tuoda esiin moninaisuuden syvempiä merkityksiä, on mahdollista löytää muun muassa toiminnan tuottamasta identiteettien ja kulttuuri-ilmaisujen aspekteista.

5.3.2 Kulttuuritoiminta kulttuuri- ja identiteetti-ilmaisujen kenttänä

Ensisijaisesti kysymys on siitä, miten haastateltavien mukaan heidän järjestämänsä taide- ja kulttuuritoiminta antaa mahdollisuuden sellaiseen osallistujien kulttuuri-ilmaisuun, että se voisi olla maahanmuuttajien kotoutumisprosessin tukeva elementti, jonka avulla ihminen pystyisi vahvistamaan, rakentamaan tai neuvottelemaan oman kulttuuri-identiteetin ilmaisuja.

Yksi haastateltavista kiinnitti huomiota siihen, että kulttuuritoiminnassa, jossa esitellään erilaisia kulttuureja, eli esimerkiksi kulttuuri-illat tai basaarit, edistetään kyllä kohtaamisia ja herätetään keskusteluja, mutta ei ilmaista eikä rakenneta omaa identiteettiä. Sen sijaan maahanmuuttajat ovat juuri sellaisia kuin kantaväestö odottaakin heidän olevan oman oletuksensa perusteella. Silloin pikemminkin levitetään ja vahvistetaan kulttuurisia stereotyyppisiä monikulttuurisuuden hengessä kuin edistetään kestävästä kotoutumisesta.

Järjestäjät osoittavat toiminnan ominaisuuksia, jotka heidän mielestään mahdollistavat kulttuuri-ilmaisujen esille tuomisen mutta myös dialogisuuden luomisen. He näkevät, että taiteen ja kulttuurien rooli siinä prosessissa tehostuu toiminnassa silloin, kun kulttuurin ja taiteen kautta päästään suoraan niihin tapoihin, miten ihminen elää. Ilmaisun impulssina on toiminta, joka haastateltavien mukaan osoittaa kiinnostusta maahanmuuttajien kulttuuria kohtaan. He myöntävät kuitenkin, että saadaan parhaita tuloksia, kun innostus ilmenee vuorovaikutuksessa, yhdessä tekemisessä, yhteisten kokemusten ja elämysten luomisessa. Ehdottomana edellytyksenä on, että näiden elämysten osapuolet ovat maahanmuuttajia ja kantaväestön edustajia, jotka jakavat tunteita ja huolia sekä osallistuvat omien identiteettiensä muodostamiseen. Tämä voi tapahtua myös silloin, kun tietty taide- tai kulttuuritoiminta vaikuttaa asennemuutoksiin. Haastateltavat korostavat, että tämä aspekti koskee erityisesti kantaväestöä.

Järjestäjien mielestä on tärkeää, että toiminta voisi luoda vapaan tilan monenlaisille ilmaisuille, jotta ihminen päättäisi itse, mistä ja miten haluaa puhua. Tämän taustalla on ajatus, että kulttuurijärjestäjät, eivät voi odottaa eivätkä olettaa vain tietynlaisia ilmaisuja siksi, että kyseessä on maahanmuuttajat, etniset ryhmät jne. Tämä koskee esimerkiksi maahanmuuttajataustaisia taiteilijoita ja vaarana on, että tuloksena ainoa mitä tuotetaan, on eksoottisuus ja toiseus, eli tässä tapauksessa kyseessä on jälleen monikulttuurisuuden ilmaisun tukeminen, eikä rohkaiseminen syvempään ilmaisujen vuoropuheluun. Tässä kontekstissa järjestäjät tuovat esiin, että taide- ja kulttuuriprojektien pitäisi herättää ihmisten uteliaisuutta myös sitä kohtaan, mitä on pinnan alla, rytmien välillä ja kääntämiskelvotonta.

Maahanmuuttaja- tai uskonnollisten järjestöjen tavoitteena puolestaan on ennen kaikkea ylläpitää omien jäsentensä kulttuuria ja siihen liittyviä tapoja. Heille on tärkeintä, että heidän jäsentensä ei tarvitse hylätä omia ilmaisujaan. Kantaväestön olemassaolo yhteisessä kulttuuritoiminnassa antaa kuitenkin molemmille osapuolille valmiuksia ymmärtää ja vastaanottaa toistensa ilmaisuja sekä torjua stereotyyppioita. He näkevät, että taide voi olla voimakas keino tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

Kotoutumiskoulutuksen opiskelijoiden ryhmähaastatteluiden tulokset osoittavat vahvasti miten suuri merkitys osallistujille on, jos kulttuuritoiminta käsittelee kulttuuri- ja identiteetti-ilmaisuja. Keskusteluissa tulee esiin, että opiskelijat suhtautuvat todella myönteisesti kulttuuritoimintoihin, jotka antavat heille mahdollisuuden ilmaista itseään sekä jakaa ajatuksiaan ja arvomaailmaansa toisten kanssa. Esimerkkinä on itsenäisyyspäiväjuhla, yhteisvastuukahvila sekä taidemuseon työpaja.

Maahanmuuttajien Suomen itsenäisyyspäiväjuhla

Itsenäisyyspäivä juhla oli kansainvälisessä koulussa järjestetty tilaisuus. Tapahtuman ohjelma koostui muutamasta musiikkiesiintymisestä, joihin kuului mm. suomalaisten lasten esitys, suomalaisen musiikkiyhtyeen esitys sekä yhden oppilaitoksen opiskelijaryhmien suomalaisen laulun esitys. Juhlan aikana kaikkia osallistujia pyydettiin laulamaan Maamme-laulu.

Keskustelin tästä tapahtumasta molempien ryhmien kanssa, ryhmän, jolla oli oma esitys sekä ryhmän, jolla esitystä ei ollut. Ryhmien erilaiset kommentit toivat mielenkiintoisia tuloksia. Molemmissa ryhmissä oltiin sitä mieltä, että itse asiassa Suomen itsenäisyyspäivä ei vielä merkitse heille paljon, ”ehkä myöhemmin”, ”ehkä muutaman vuoden jälkeen”. Opiskelijat selittivät,

että he eivät edes tiedä vielä paljon Suomen historiasta ja tämä voi olla syy, että heille on vaikea sitoutua tähän juhlapäivään. Mutta samalla he painottivat, että kyse on enemmän kunnioituksesta suomalaisia kohtaan, ja siinä mielessä on hyvä osallistua ja samalla saada historiaan ja perinteeseen liittyvää tietoa. Koska tässä tapauksessa kyse on nimenomaan emotionaalisesta sitoutumisesta sekä toiseen kulttuuriin kuulumisen tunteista, keskustelujen tulokset ovat mielenkiintoisia, kun neuvottelujen ja representaatioiden erityinen 'kilpailu' tuli etualalle.

Ryhmä, joilla oli oma esitys (suomalainen laulu) suhtautui juhliin melko kielteisesti. Opiskelijoiden kielteinen asenne koski ennen kaikkea juuri omaa esitystä. He pitivät ongelmana sitä, että heiltä ei edes kysytty, haluavatko he esiintyä Suomen itsenäisyyspäivän juhlassa. Tuli selvästi esille, että tämäntyyppisissä tilaisuuksissa osallistujat haluavat saada mahdollisuuden valita. Keskustelijat harmittelevat, että heillä ei ollut vaihtoehtoja ja pakottamisen tunne aiheutti kielteisiä tunteita, vaikka juhlan ohjelma oli arvioitu myönteisesti. Samassa ryhmässä kielteiset tunteet koskivat myös yhteistä Maamme-laulun laulamista. Keskustelun aikana yksi opiskelija toi esille, että olisi hyvä konsultoida osallistujien tässä asiassa. Kun kyseessä on kansallislaulu, se voi vaikuttaa maahanmuuttajiin monella tavalla. Toisella ryhmällä, jolla ei ollut omaa esitystä, asenteet juhlaa kohtaan olivat selvästi myönteisiä mutta samalla he korostivat, että he eivät olisi halunneet esittää juhlissa mitään.

Itsenäisyyspäiväjuhlaa koskevassa ryhmäkeskustelussa opiskelijat ehdottivat, että olisi paljon parempi, jos he voisivat esittää muille jotain omista kulttuureistaan. Ainakin he halusivat saada mahdollisuuden tuoda esiin omia ajatuksiaan ja ideoitaan.

Yhteisvastuukahvila

Opiskelijat, jotka osallistuivat yhteisvastuukahvilan järjestämiseen sanoivat, että vapaaehtoistyö tarkoittaa heille sitä, että he voivat ilmaista itseään antamalla jotain hyvää takaisin Suomelle. Samalla he pitivät tärkeänä sitä, että vapaaehtoistyön avulla maahanmuuttajien läsnäolo ja toiminta saisi kantaväestöltä myönteisen vastaanoton. Tämän seurauksena kaksisuuntainen kotoutuminen sekä hyvät suhteet eri kulttuuri- ja väestöryhmien välillä voivat toteutua. Sen lisäksi sen tyyppinen kulttuuritoiminta kuin yhteisvastuukahvila tarjoaa maahanmuuttajille tilaisuuden tarjota oman kotimaan ruokaa.

Opiskelijoiden mielestä erilaisia ruokakulttuureja edistävä toiminta on erittäin luova tapa toimia kaksisuuntaisen kotoutumisen kannalta. Ruoalla on iso merkitys monissa kulttuureissa, se

kiinnostaa muita ja tuottaa hyvää mieltä. Ruoan valmistamiseen liittyy voimakas kulttuuri-ilmaisu, jonka avulla ihmiset voivat jakaa oman kulttuurin elementtejä muiden kanssa kirjaimellisesti ja houkuttelevalla tavalla. Opiskelijat arvostivat myös sitä, että vapaaehtoistyön kokemus voi myöhemmin auttaa työpaikan saamisessa.

Taidemuseon työpaja

Opiskelijat, jotka osallistuivat taidemuseon järjestämään työpajaan panivat merkille, miten tärkeä tämä kokemus oli heille. Kaikista merkittävin oli juuri mahdollisuus valita oma ilmaisunsa: he voivat ilmaista itseään taiteen avulla, esittää ja toteuttaa omia ideoitaan sekä sanoa jotain itsestään, omasta elämästään, kulttuuristaan ja tunteistaan. Heidän mielestään se oli täydellistä kommunikaatiota ilman sanoja. Sen lisäksi kokemus oli rentouttava, inspiroiva ja jopa vapauttava. Taidemuseo ehdotti, että opiskelijoiden maalaukset olisivat voineet olla esillä julkisessa näyttelyssä. Opiskelijaenemmistö piti tästä ideasta ja he pitivät tärkeänä sitä, että samalla he voivat jakaa oman identiteetin elementtejä muiden kanssa. He kertoivat, että olisi hyvä, jos muut ihmiset voisivat nähdä maalaukset, koska niistä tulee ovet erilaisiin kulttuureihin ja opiskelijoille on tärkeä toimia oman kulttuurin edustajana.

Näyttelyn ideaan suhtautuivat kielteisesti vain ne opiskelijat, jotka pitivät omia maalauksiaan epäkiinnostavina. Työn epäonnistumisen taustalla he näkivät sen, että he eivät ottaneet tehtävää vakavasti, koska he eivät saaneet selville työpajan tarkoitusta: "I just draw a door." Samalla korostettiin, että jos he olisivat tienneet työpajasta etukäteen, heillä olisi ollut mahdollisuus valmistautua siihen.

Toisesta ryhmästä, joka ei osallistunut työpajaan (he vierailivat Pohjois-Pohjanmaan museon näyttelyssä) tuli ehdotus, että olisi tarve järjestää esimerkiksi maahanmuuttajien inspiroimaa tai tekemää näyttelyä esimerkiksi nykyisestä maahanmuutosta. Se olisi opiskelijan mielestä tunteiden ja ajatuksien jakamista, minkä avulla maahanmuuttajat voisivat ilmaista itseään ja suomalaiset voisivat ymmärtää uusia tulijoita. Keskustelun aikana tuli ilmi, että pelkkä museovierailu ei herätä suurempia tunteita, vaikka opiskelijat arvostavat sitä, että museon esineet ja näyttelyt heijastavat suomalaista historiaa ja kulttuurin ominaispiirteitä. Sieltä näkee hyvin kulttuurien eroja sekä samankaltaisuuksia. Yksi opiskelija oli sitä mieltä, että museo ei voi auttaa kotoutumaan mitenkään. Hän ei nähnyt minkäänlaisia mahdollisuuksia, että museo Suomessa voisi edesauttaa sitä, että tämä kulttuuri tuntuisi kotoisalta.

Valokuvanäyttely

Osallistujat kertoivat, miten tärkeää oli ilmaista itseään valokuvan avulla ja näyttää suomalaisille osa omaa identiteettiä sekä toisille maahanmuuttajille, että täällä on muitakin. Tärkeintä oli jakaa tunteita, ikäviä asioita ja muistoja sekä hyvin henkilökohtaisia asioita omasta elämästä. He ajattelevat, että kun joku tulee katsomaan kuvia näyttelyssä ja lukee niihin liittyviä tarinoita, siellä syntyy hiljainen yhteys ”heidän ja meidän välillä, mikä näkyy esimerkiksi heidän hymyssään”. Kun tuodaan esille ihmisiä, samalla edistetään inhimillisempää kuvaa maahanmuutosta.

Näyttely julkisessa paikassa pääkirjastossa merkitsi osallistujille samaa kuin viesti ”tule esiin ja pysy yhteydessä meidän kanssa”. Heidän mielestään se oli hyvä tapa näyttää moninaisuutta ja tuntea, että ollaan tervetulleita.

5.3.3 Kulttuuritoiminta neuvotteluprosessien areenana

Osallistujien näkemyksiä voidaan selittää myös siitä lähtökohdasta, miten maahanmuuttajat itse kokivat itsensä osana paikallisen kulttuurin rakentamista oman identiteetin ja ilmaisun avulla. Eli kysymys koskee sitä, kuinka kotoutumisessa kutsutaan osallistujia yhteisneuvotteluihin taiteen ja kulttuurin äärelle. Siihen kuuluu kaksi kysymystä, eli missä tavataan ja kenen kanssa.

Missä tavataan?

Kotoutumiskoulutuksen opiskelijoiden kanssa tehtyjen ryhmähaastatteluiden tulokset tuovat vahvasti esiin, että kun kyseessä on kulttuuritoiminta, osallistujille tärkeintä on, että se tapahtuu koulun ulkopuolella eli kotoutumisen kontekstin ulkopuolella. Siihen ei kuitenkaan pelkästään tapaamispaikka itse vaan ennen kaikkea se, kuinka siellä on mahdollista toimia.

Keskusteluissa tuli ilmi, että on esimerkiksi paljon parempi katsoa elokuva elokuvateatterissa kuin koulussa. Tämän aiheen yhteydessä kaksi kertaa eri ryhmissä kommentoitiin, että elokuvanäytöksellä teatterissa ei ole merkitystä kotoutumisen kannalta. Kaksi henkilöä mainitsi, että teatterissa ihmiset eivät kommunikoi keskenään ja siksi maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä ei tapahdu mitään. Muut nostivat kuitenkin esiin sen, että maahanmuuttaja voi nähdä, miten suomalaiset käyttäytyvät elokuvateatterissa. Esimerkiksi milloin he nauravat ja milloin eivät ja että sellaisen kokemuksen avulla maahanmuuttaja voi tutustua myös suomalaiseen kulttuuriin.

Kulttuuritoiminnan järjestäjät myöntävät pyrkimyksensä käyttää julkisia ja yhteisötiloja päästääkseen kaupunkien ja kuntien kulttuurirakenteisiin. Hyvä esimerkki liittyy kieli- ja kulttuurikahviloiden toimintoihin, jotka voisivat dynaamisesti toimia erilaisissa julkisissa paikoissa. Yksi hyvä käytäntö on yhdistää oma toiminta esimerkiksi isompiin paikallisiin taide- ja kulttuuritapahtumiin. Haastateltavat kertovat, että tätä on yritetty, esimerkiksi Oulun Päivien tai Oulun taiteiden yön tai kuntien erilaisten musiikkifestivaalien kontekstissa. Haastatteluissa tuotiin kuitenkin esille, että tämä ei ole vielä vakiintunut käytäntö, vaan osallistuminen riippuu esimerkiksi siitä, tuuleeko muilta tahoilta ehdotus osallistua ”jos joltakulta tulee toiveita, mielellään lähdetään mukaan”.

Järjestäjät ovat sitä mieltä, että sellaisia aloitteita pitäisi ehdottomasti olla enemmän. Tällainen tapa järjestää kotoutumiseen liittyvää kulttuuritoimintaa tuo lisähyötyä siinä mielessä, että se voisi edistää entistä enemmän maahanmuuttajien osallistumista paikallisiin tapahtumiin.

Kenen kanssa?

Kaikki tämän tutkimuksen kohteena olevat kulttuuritoiminnat kotoutumiskoulutuksessa järjestettiin vain maahanmuuttajaopiskelijoille. Esimerkiksi Oulun kansainvälisen lasten- ja nuortenelokuvien festivaalin elokuvanäytös oli järjestetty erikseen vain kotoutumiskoulutuksen opiskelijoille samoin kuin Suomen itsenäisyyspäiväjuhla, taidemuseon työpaja sekä maahanmuuttajanaisten kokkaustilaisuus. Keskustelujen lähtökohtana oli kysymys, mitä mieltä opiskelijat ovat siitä, että järjestettyyn kulttuuritoimintaan osallistujat olivat vain maahanmuuttajia. Kommenteissa korostettiin, että kun elokuvateatterissa on vain muita ulkomaalaisia ihmisiä, kaksisuuntainen kotoutuminen ei voi toteutua.

Samantyyppiset kommentit koskivat itsenäisyyspäiväjuhlaa. Opiskelijoiden mielestä olisi ollut paljon kiinnostavampaa juhlia suomalaisten kanssa ja samalla tutustua heidän tapoihinsa. Keskustelijat toivat esiin, että heillä ei ole käsitystä siitä, miltä näyttää oikea juhla suomalaisten kanssa, kun he eivät ole koskaan osallistuneet sellaisiin tapahtumiin. Siksi heidän kannaltaan Suomen itsenäisyyspäiväjuhla vain muiden maahanmuuttajien kanssa oli puutteellinen ja siksi se ei ollut todellinen kotoutumiskokemus. Kuitenkin yksi opiskelija mainitsi, että maahanmuuttajayleisö oli sopiva vaihtoehto, koska tilaisuus järjestettiin kansainvälisellä koululla jolloin kukaan ei tuntenut juhlissa oloaan ulkopuoliseksi.

Taidemuseon työpajaa koskevassa keskustelussa osoitettiin, että jos kyse on oikeasta kotoutumisesta, olisi ollut hyvä, jos työpajaan olisi osallistunut myös suomalaisia. Opiskelijat toivat esiin, että silloin olisi ollut mahdollisuus nähdä, mitä samaa ja mitä eroa on kulttuurien välillä. He kommentoivat, että silloin olisi ollut myös mahdollisuus tavata suomalaisia ystäviä. Keskusteluissa tuli useamman kerran esille se, että opiskelijoilla on vaikeuksia saada suomalaisia ystäviä, joten sellainen työpaja voisi luoda siihen hyviä mahdollisuuksia.

Yhteisvastuukahvilan järjestäneessä ryhmässä keskustelu vahvisti hyvin selkeästi, että kulttuuritoiminnoissa arvostetaan sitä, että se antaa mahdollisuuden tavata uusia ihmisiä ja kantaväestön edustajia. Opiskelijat jakoivat näkemyksiä, että kun maahanmuuttajilla on alussa vaikeuksia puhua, he ottavat etäisyyttä muihin. Opiskelijoiden mielestä suomalaiset ovat ujoja ja sulkeutuneita ja ehkä jopa pelkäävät maahanmuuttajia. Tämäntyyppiset kulttuuritoiminnan avulla luodut kohtaamismahdollisuudet auttavat molempia osapuolia tutustumaan toisiinsa. Yksi opiskelija kertoi ilahuneensa small talk -tilanteesta, jossa eräs kahvilan vieras jakoi hänen kanssaan myönteisiä kokemuksia hänen kotimaastaan. Sen takia tämän opiskelijan kokemukseen liittyi lämpimien ihmissuhteiden merkittävä lisäarvo.

Kulttuuritoiminnan järjestäjät osoittavat melkein yksimielisesti, miten suuri haaste on saada kantaväestön edustajat mukaan kulttuuritapahtumiin, joiden lähtökohtainen tavoite on kotoutuminen. Tähän liittyy myös kysymys siitä, miten järjestäjät suunnittelevat toimintaa, jotta se olisi merkityksellistä erilaisille kohderyhmille. Haastatteluista tulee ilmi, että käytäntönä on suunnitella kulttuuritoiminta osallistujien kanssa, eli kysytään ”mitä haluatte tehdä”. Järjestäjät näkevät kuitenkin ongelmana ja tietynlaisena umpikujana sen, että suomalaiset, jotka ovat mukana toiminnoissa ovat usein joko ”opettajia tai sosiaalityöntekijöitä, koska heidän työhönsä myös kuuluu osallistuminen” tai ”suomalaiset osallistujat ovat jotenkin järjestöjen kautta, vapaaehtoisten kautta ja jollain lailla heillä on linkki jostakin, että tulee mukaan”, ”mutta ei semmoisia, jotka ovat täysin irrallisena tästä kentästä”.

Ystävyystalon kerho Ystäviä ja yhteislauluja, ESIKOTO-hankkeen projekti *Minä luen sinulle*, Valjakko-projektin sekä Punaisen ristin kielikahvila ovat matalan kynnyksen toiminnan esimerkkejä, jossa maahanmuuttajat ja suomalaiset kohtaavat säännöllisesti.

Ryhmäkeskustelut osallistujien kanssa tuovat esille myös tärkeitä näkökulmia kantasuomalaisten osalta. Heidän motivaationsa osallistua johtuu muun muassa uteliaisuudesta ja halusta tutustua

maahanmuuttajataustaisiin ihmisiin, ymmärtää eroja tai puhua vierasta kieltä. Yksi osallistuja (Ystäviä ja yhteislauluja) korostaa:

Se on ensimmäistä kertaa, kun olen tekemisissä maahanmuuttajien kanssa, kun olen nyt täällä. Näen joka päivä kaikkia, tiedän, että meillä on vastaanottokeskus, mutta minä en ole koskaan ollut aiemmin tekemisessä kenenkään kanssa. Siksi tulin tähän kerhoon. -- mutta helpoin tapa (tutustua ja osallistua) oli se laulaminen. Jos ei olisi sitä laulamista en olisi tullut.

Samalla toinen kerhon osallistuja tunnustaa myös, että musiikki oli nimenomaan se elementti, joka houkutteli hänet kerhoon mukaan.

Maahanmuuttajataustaisten osallistuminen *Minä luen sinulle* -projektiin toi heille hyvää oloa, tunteen siitä, että he ovat tervetulleita. Osallistujille oli tärkeää se, että he voivat auttaa vanhuksia sekä myös se, että heitä kuunneltiin ja että keskustelu ja kaksisuuntainen kiinnostus syntyi.

Edellä mainituissa toiminnoissa lähtökohtaisesti kulttuurinen sisältö – kuten kirjan lukeminen, keskustelut, musiikki ja laulaminen – toimii yhteytenä ja samalla turvallisena tilana. Vuorovaikutus ja vuoropuhelu lähtee saduista, tarinoista ja lauluista, jotka ovat kaikille osallistujille universaalisia koodeja ja voivat toimia inspiroivana voimana. Tarvittaessa voidaan piiloutua niiden kulttuuristen ja taiteellisten elementtien sisältöihin, jos ei ole riittävästi valmiutta kohtaamisiin. ”Minä luin ensin vanhukselle kirjaa, ja hän sitten aloitti omasta elämästä kertomisen.”

5.4 Kotoutumisen kulttuuritoiminta osana kulttuurielämän rakenteita

Yksi tämän tutkimuksen tavoitteista oli selvittää millä lailla kulttuuritoiminta, jonka tavoitteena on kotoutuminen, tulee osaksi yleistä paikallista kulttuurielämää. Tässä luvussa analyysin lähtökohtana on pohdinta, mihin muutoksiin ja kehityksiin toiminta pystyy vaikuttamaan kulttuurisissa rakenteissa.

5.4.1 Kohdennettu kotoutuminen?

Kysymykset missä ja kenen kanssa tavataan kulttuuritoiminnassa kotoutumisprosessissa liittyvät ylipäätään siihen, kenelle toiminta on tarkoitettu. Vaikka järjestäjät korostavat, että kohderyhminä on sekä maahanmuuttajat että kantaväestö, käytännössä useimmissa tapauksissa toiminta järjestetään kohdennettuna maahanmuuttajille ja sen jälkeen yritetään saada mukaan

suomalaisia. Haastateltavat tuovat esille, että varsinkin kotoutumisen alkuvaiheessa kohdentaminen on tärkeää ja tietyissä tapauksissa hankkeen tai projektin lähtökohta määrittelee toiminnan suuntaa sekä kohderyhmiä. Tämä voi olla esimerkiksi kuntouttavaa toimintaa tai mielenterveyteen liittyvät projektit.

Järjestäjät korostavat, että kohdennetun toiminnan avulla he pystyvät huomioimaan ihmisten lähtökohdat ja heille merkitykselliset asiat (asiakaslähtöisyys), joita voidaan hyödyntää myöhemmin yleispalvelujen suunnittelemisessa: "-- mietin sitä polkuna, ensimmäisenä askelena". Kuitenkin he painottavat sitä, ettei toimintaa leimata "maahanmuuttajatoiminnaksi". Yksi hyvä tapa on keskittyä kohdennettuun viestintään, "-- että mielellään ei järjestetä animaatiokurssia maahanmuuttajille vaan mieluummin järjestetään animaatiokurssi, jota markkinoidaan maahanmuuttajille". Haastateltavat muistuttavat kuitenkin, että kulttuuritoiminnan pitäisi olla maahanmuuttajille helpoin ja mukavin tapa kohdata kantaväestöä. Täytyy pyrkiä suunnittelemaan mielenkiintoisimpia projekteja, johon kirjoitetaan kotoutumisen tavoitteet.

Laajempi näkökulma vuoropuhelun ja neuvotteluiden suosiollisiin olosuhteisiin nousee kysymyksenä siitä, miten haastateltavien mielestä heidän järjestämänsä toiminta rohkaisee neuvotteluihin eli laajempaan, luovaan ja vuorovaikutteiseen keskusteluun kulttuurisesta moninaisuudesta ja sen moniulotteisista komponenteista.

5.4.2 Rohkaiseeko taide- ja kulttuuritoiminta vuorovaikutukseen?

Minulle on ollut jossain määrin yllättävää huomata, miten varovaisia järjestäjät ovat tämän kysymyksen suhteen. Useimmissa tapauksissa tulee vastauksia ja mielipiteitä, että "pitäisi, on yritetty, mutta ei ole vielä hyvin onnistunut", "oli puhetta, mutta mitään ei ole vielä tehty", "ollaan avoimempia, mutta muutos vasta on tapahtumassa", "ei osata rohkaista", "me emme ole koskaan ajatelleet aiemmin, että tätä asiaa voidaan huomioida enemmän", "ei rohkaise vielä", "tarvitaan ehkä enemmän ohjausta ylätasolta" ja "ollaan liian varovaisia edes toiminnan tiedottamisessa ja on tarve ottaa askel eteenpäin".

Toisaalta järjestäjät myöntävät, että on mahdollisuus ja tarve toiminnan kehittämiseksi. He näkevät, että heidän järjestämässään toiminnassa on potentiaalia, joka perustuu esimerkiksi taidekokoelmiin, näyttelyihin ja repertuaarin uudelleen tulkintaan, jos aloitettaisiin

suunnitteleminen eri näkökulmasta, mutta sitä ei tehdä vielä. Jotkut korostavat puolestaan, että se tapahtuu, mutta pienellä mittakaavalla. Tämä johtuu heidän mielestään osittain siitä, että tällainen rohkaiseminen edellyttää innovatiivisia lähestymis- ja ilmaisutapoja ja siitä, että kotouttaja- ja kulttuuritoimijat eivät ole vielä tottuneet uusien keinojen etsimiseen ja käyttöön kotoutumisen kontekstissa.

Kuitenkin on tullut myös positiivisia arvioiteja, joiden mukaan järjestäjät näkevät toiminnan vaikutukset laajempaan kulttuurin ymmärtämiseen. Heidän mielestään tämä tapahtuu sen takia, että toiminta antaa tietoa, laajentaa ihmisten näköaloja ja avartaa maailmaa. Matalan kynnyksen toiminta ensinnäkin rohkaisee ensimmäisiin kohtaamisiin, jolla voi olla joskus ratkaiseva rooli esimerkiksi asennemuutoksissa tai ihmisten aktivoinnissa, ”monet aloittavat täällä nollassa ja minä näen, miten heidän itsetunto kehittyy”. Järjestäjien mukaan matalan kynnyksen toiminta rohkaisee laajempaan ajatteluun kulttuureista lähtökohtaisesti ihmisyydellä, tekemisen ilolla, kollektiivisilla elämyksillä, näkemisellä ja seuraamisella. He myöntävät, että heille on tullut palautteita, että heidän järjestämiensä tapahtumien kautta ”ymmärrys on lisääntynyt, mielenkiinto herännyt ja ennakkoluulot vähentyneet”, mikä voi todistaa, että toiminta on rohkaisut muutoksiin. Sama potentiaali nähdään yhteisötaiteessa.

Yksi järjestäjä korostaa, että rohkaisemisen aspektin pitäisi toteutua siten, että taiteen ja kulttuurin merkitys kotoutumisessa ymmärrettäisiin paremmin monialaisessa yhteistyössä, esimerkiksi sosiaalialalla, jolla on suuri vaikutus kotouttamistyöhön. Siinä mielessä laajemman keskustelun pitäisi tapahtua myös kuntapäätäjien tasolla.

Etniset ja uskonnolliset järjestöt näkevät, että heidän toimintansa luonnollisesti rohkaisee laajempaan kulttuurin ymmärtämiseen, koska heidän toimintansa perustuu nimenomaan erilaisten tapojen ylläpitämiseen ja välittämiseen sekä niistä tiedottamiseen kantaväestölle tai toisille vähemmistöryhmille.

Tämänhetkisen tilanteen yhteenvedona voi olla yksi maahanmuuttajataustaisen osallistujan mielipide: ”Minä en voi pakotella, että tulkaa kuuntelemaan meidän kulttuurista. -- Jos heitä kiinnostaa ja he kysyvät, varmasti vastaus on ok.” Tämä kuvailee hyvin rohkaisemisen tarvetta, jolla tarkoitan pikemminkin paikallisen kulttuurielämän toimijoiden osalta signaalia, että täällä on kiinnostusta ja tilaa kulttuuriselle moninaisuudelle. Tavoitteena on, että vähemmistöjen edustajien ei tarvitse odottaa kutsua, ”että he kysyvät meitä esiintymään” vaan että heistä tuntuisi hyvältä

tehdä ehdotuksia ja toimia oma-aloitteisesti ja oman luovuuden mukaan. Silloin annetaan mahdollisuus siihen, että kulttuurisen moninaisuuden ilmaisu on aito ja kestävä. Toisaalta mainitsemani hyvä tunne tarkoittaa nimenomaan kotoutumista. ”Jotta kotoutuminen voisi onnistua, maahanmuuttajan on voitava kokea enemmistöryhmän arvostavan hänen kulttuuriperintöään” (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2013, 259).

5.4.3 Kuinka kulttuurisesti moninainen on paikallinen kulttuurielämä?

Jos ilmapiiri tai kulttuuritoimintojen ominaisuudet eivät rohkaise riittävästi kulttuurien väliseen vuoropuheluun tai kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuteen, silloin kulttuurinen moninaisuus, joka on kulttuurisesti kestävä kehityksen edellytys, ei voi toteutua. Haastattelujen analyysi näyttää vahvistavan tämän arvion.

”Meidän kulttuuri ei kiinnosta suomalaisia.” Tämä mielipide on tullut ilmi maahanmuuttajien ryhmähaastattelussa, maahanmuuttajayhdistyksen edustajalta ja taiteilijahaastattelussa kulttuuristen diversiteetin kontekstissa. Syyksi tällaiseen päätelmään mainitaan useita, muun muassa vähäinen kantaväestön osuus yleisöstä monikulttuuritapahtumissa, kulttuuripalveluiden edustajien kiinnostusten puute, vaikeudet saada rahoitusta monikulttuuritapahtumien järjestämiseen ja kulttuuriympäristön avoimen ilmapiirin puute erilaisuutta ja monimuotoisia kulttuuri-ilmaisuja kohtaan. Edellä mainituista asioista herää kysymys, miten huomioitaisiin kulttuurista moninaisuutta ilman eksoottista eristämistä tai maahanmuuttoon liittyvää leimaa.

Haastateltavat, sekä järjestäjät että osallistujat, korostavat melkein yksimielisesti, että paikallinen kulttuurielämä Pohjois-Pohjanmaalla ei ole kulttuurisesti moninainen, siksi että se ei heijasta eri kulttuuritaustaisten kuntalaisten olemassaoloa. ”Sitä ei näy ollenkaan -- voisi olla moninaisempi -- mahdollisuuksia ei ole vielä huomattu, on vielä niin paljon tehtävää ja opittavaa”. Erityisesti esimerkiksi etelään verrattuna ei riittävästi, koska – kuten haastattelussa tuodaan esiin – inklusiivinen kulttuuri ”ei ole ihmisten määrästä kiinni, vaan siitä, kuinka voimakkaasti ihminen kokee, että hänellä on vaikuttamis- ja toimintamahdollisuuksia”. Monet kokevat, että kulttuurielämän yleinen ilmapiiri ei ole riittävän kannustava eikä tukeva moninaisuudelle.

Kotouttamisohjelmissa nähdään kolmannen sektorin ratkaiseva rooli tässä tehtävässä mutta samalla on osoitettu tarve sen toiminnan parantamiseen ja helpottamiseen. Vapaaehtoissektorin

ja järjestökentän toiminta on todella tärkeää, mutta ongelmana on, että se ei oikeasti vaikuta kulttuurialan moninaistumiseen laajemmin. Tämän vuoksi haastateltujen järjestäjien ja osallistujien mukaan kulttuurinen diversiteetti näkyy vain tiettyjen teemojen ja kotouttajatoimijoiden toiminnan yhteydessä, kuten esimerkkinä mainitussa Rasisminvastainen viikko -tapahtumassa. Tästäkin syystä tuodaan esille, että esimerkiksi maahanmuuttajataiteilijoille on vaikea siirtyä maahanmuuttajakontekstista ammattikontekstiin. Tähän liittyy käytännön ongelma: kun niin sanottua monikulttuuritoimintaa järjestetään ainoastaan vapaaehtoisvoimin ja mukaan kutsutaan eri kulttuuritaustaisia esiintyjä, pidetään itsestään selvänä, että heille ei makseta palkkiota, vaikka kyseessä on ammattilaiset. Vielä pahempaa on se, että tilanne ei muutu, vaikka julkinen sektori on mukana tapahtuman järjestämisessä.

Muillakin kuin kulttuurialoilla toiminta on hyvin paljon yksittäisten tekijöiden varassa, joten niistä voisi saada mallia, kuinka moninaisuudelle annetaan mahdollisuus tulla näkyviin paikallisilla kulttuurialoilla. Haastateltavien mielestä sektori on kapea ja ”Oulu vasta pikkusen herää jälkiunesta”. Kulttuuripääkaupunki-hankkeen yhteydessä korostetaan, että juuri kulttuuriseen moninaisuuteen täytyy panostaa, korostamalla ja arvostamalla osaamista joka on jo täällä, jotta Oulusta tulisi ”kulttuuripääkaupungin statuksen ansaitseva”.

5.4.4 Oman toiminnan vaikutus

Edellisissä luvuissa olen esittänyt, miten järjestäjät näkevät oman toimintansa potentiaalinsa kulttuurien välisen vuoropuhelun käynnistymisessä ja ylläpitämisessä maahanmuuttajien kotoutumisessa sillä tavalla, että se voisi samalla rohkaista muita kulttuurialan toimijoita osallistumaan kulttuurisen moninaisuuden yhteisluomiseen. Kun verrataan samojen vastaajien näkemyksiä siihen, kuinka he arvioivat oman toimintansa vaikutuksia ja merkityksiä paikalliseen kulttuurielämään, saadaan mielenkiintoisia tuloksia.

Haastateltavat, jotka tunnustavat, että eivät järjestä säännöllisesti maahanmuuttajien kotoutumisen tähtäävää kulttuuritoimintaa, (vaikka viralliset dokumentit, kuten paikalliset kotouttamisohjelmat, osoittavat näiden järjestäjien roolin tässäkin tehtävässä) eivät myöskään näe, miten heidän nykyinen toimintansa voisi rohkaista kulttuurisen moninaisuuden edistämistä. Samanaikaisesti he myöntävät, että heidän organisaationsa ja toimintansa on ”suuri, hyvin tunnettu ja arvostettu alueellinen vaikuttaja”, joka tarjoaa ainutlaatuisia ja monipuolisia taide- ja

kulttuurielämyksiä erilaisille kohderyhmille. Järjestäjät korostavat organisaation laajoja yhteistyömahdollisuuksia erilaisten toimijoiden kanssa.

Haastateltavat, jotka kertovat järjestävänsä taide- ja kulttuuri toimintaa kotoutumisen kontekstissa ja jotka sillä toiminnalla pyrkivät rohkaisemaan kulttuurisen diversiteetin syntymistä, useimmiten arvioivat, että heillä ei ole paljon vaikutuksia paikalliseen kulttuurielämään. He kokevat olevansa tämän kulttuurialan pikku osa, jolla on tärkeä sosiaalinen vaikutus osallistujille mutta ei kovin tärkeä paikallisen kulttuurielämän kokonaisuuden näkökulmasta. Haastateltavat korostavat toiminnan ruohonjuuritasoa ja pienimuotoisuutta. Jotkut myöntävät, että lähtökohtaisesti he eivät edes pyri vaikuttamaan laajasti, vaikka ”pienikin toiminta voi olla tärkeää ja merkittävää”.

Mielenkiintoinen huomautus koskee näkemystä, jonka mukaan toimija on linkki maahanmuuttajien ja kulttuurielämän välillä. Tämä näkemys jonkin verran vahvistaa sitä, että maahanmuuttajien katsotaan yleisesti olevan jo lähtökohtaisesti eristäytyneitä. Jotkut puolestaan näkevät, että he tuovat innovatiivisuutta ja uusia luovia toimintamuotoja kulttuurialan ja kotoutumisen välille. Mutta vaikka potentiaali on suuri, heidän mielestään se, mitä tällä hetkellä tehdään, on vasta alkua.

Vain vähemmistö haastatelluista myöntää, että heidän toimintansa vaikutus paikalliseen kulttuurielämään on tärkeää. Heidän mukaansa merkitys perustuu kulttuurisen moninaisuuden edistämiseen heidän toimintansa avulla, millä rikastutetaan kulttuurista ympäristöä ja mahdollistetaan uusiin kulttuurielämyksiin tutustumista. Tuloksena on uusi kulttuurituotanto (esimerkiksi festivaali, julkaisu tai tapahtuma), joka on saanut inspiraatiota maahanmuuttajien kulttuureista tai on toiminnan itsekehitetty kulttuurituotanto. Nämä järjestäjät (esimerkiksi maahanmuuttajajärjestöt ja kulttuuriseurajat) korostavat myös kansainvälistä yhteistyötä, jolla on suuri vaikutus paikallisen kulttuurielämän kehittämiseen.

Tällaiset tulokset osoittavat jonkin verran, että kotoutumisen kontekstissa taide- ja kulttuuri toimintaa, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta, ei pidetä järjestäjien näkökulmasta paikallisen kulttuurielämän sellaisena osana, jolla voi olla merkitystä taide- ja kulttuurialan kehittämiseen. Usein korostetaan vaikutuksia maahanmuuttajille, mutta kysymys, miten luova sektori voisi hyödyntää ensin kotoutumista ja sitten kulttuurista moninaisuutta pitkällä aikavälillä, on saanut vain marginaalista huomiota. Vaikka siihen nähdään mahdollisuuksia ja nähdään siitä olevan hyötyä, myönnetään, että konkreettinen toiminta on hyvin vähäistä. Kulttuurinen

kaksisuuntainen kotoutuminen taiteen ja kulttuurin avulla on vaikeaa toteuttaa kestäväällä ja luovalla tavalla, jos kulttuurisen kotoutumisen kontekstilla ei ole pääsyä paikalliseen kulttuurielämään, jos kuilu niiden välillä on liian syvä.

5.4.5 Toiminnan kestävyys

Kulttuuritoiminnan vaikuttavuudessa ja kestävyudessa on ennen kaikkea kysymys jatkuvuudesta. Jotta järjestäjät pystyisivät laatimaan pitkäkestoisia toimintasuunnitelmia ja strategioita, heidän on säännöllisesti seurattava ja arvioitava omaa toimintaansa ja tunnistettava jo tapahtuneita muutoksia. Useimmissa tapauksissa kulttuuritoiminta järjestetään hankkeiden muodoissa, ja niiden rahoittavat edellyttävät yksityiskohtaista arviointia sekä raportointia. Muissakin tapauksissa järjestäjät tuovat esiin, että he tarkastelevat osallistujien määrää, pitävät kehittämispalavereita ja työpajoja, keräävät palautteita ja dokumentoivat toiminnan etenemistä. Tärkeää on myös osallistujien sitoutumisen ja suhtautumisen sekä ilmapiirin seuranta. Järjestäjät korostavat kuitenkin, että tehokkaampia menetelmiä on kehitettävä. Haaste koskee erityisesti niitä, jotka eivät ole aktiivisesti mukana ja niitä, jotka eivät osallistu lainkaan.

Kestävyys tarkoittaa myös toiminnan juurruttamista. Haastateltavat pyrkivät siihen toiminnan jatkuvalla kehittämisellä ja ylläpitämällä hyviä yhteistyömalleja. Tavoitteena on, että muut tahot voisivat jatkaa tai laajentaa toimintaa.

5.5 Ongelmia ja haasteita

Tässä luvussa tuon esille minkälaiset ongelmat ja haasteet haastateltavien mielestä vaikuttavat kulttuuritoiminnan toteuttamiseen.

5.5.1 Kieli, kulttuurierot ja kulttuurisidonnaisuus

Yksi haastatteluissa vahvasti esiin tuleva ongelma on järjestäjien näkemys, että maahanmuuttajien kielitaidon puute on tärkein este sekä toimintaan osallistumiselle että toiminnan järjestämiselle. Erityisesti järjestäjät, joiden organisaation toiminnansuunnitelma ei sisällä säännöllisiä kotoutumiseen liittyviä toimenpiteitä, pikemminkin olettavat, että

maahanmuuttajien heikko tai riittämätön kielitaito voi olla juuri se tekijä, joka vaikeuttaa näiden ryhmien mukaan ottamista kulttuuritoimintaan. Huolenaiheena on ensinnäkin viestintäkysymys, eli millä kielellä mainostetaan kulttuuritoimintaa, jotta erikieliset kävijät saisivat tietoa? Vaikka nettisivut on saatavilla myös englannin kielellä, kaikki maahanmuuttajat eivät ymmärrä englantia.

Toisaalta ongelma koskee toiminnan toteuttamisesta, eli haastateltavat kertovat, että he eivät tiedä, millaisia kielellisiä erityisvaatimuksia heidän pitäisi ottaa huomioon, kun kyseessä on maahanmuuttajien osallistuminen. Jotkut tuovat esille aikaisemman kokemuksen perusteella, että tulkkien mukana olo edesauttaa tiettyä toimintaa (esimerkiksi opastusta tai keskusteluja), mutta samalla tämä ei ole paras ratkaisu, koska tulkkien käyttäminen on kallista eikä käytännössä aina edes mahdollista. Samanaikaisesti haastateltavat korostavat kuitenkin, että taide- ja kulttuuriala on rajaton maailma, joka antaa parhaiten mahdollisuuksia toimia ilman yhteistä kieltä. He tuovat esille, että universaalisenä kielenä toimii muun muassa visuaalisuus, rytmisyys tai pelkästään osallistumisen kollektiivinen elämys.

Samassa kontekstissa järjestäjät mainitsevat kulttuurisidonnaisuuden ja sen, että he eivät ole varmoja, onko heidän toiminnassaan elementtejä, jotka voivat olla jollekulle vaikeita ymmärtää tai edes hyväksyä uskonnollisista tai kulttuurisista syistä. Yleisesti ottaen he eivät kuitenkaan ole sitä mieltä, että kulttuurisidonnaisuus olisi este heidän kulttuuritoimintaansa osallistumiselle. Usein tässä kontekstissa haastateltavat mainitsevat maahanmuuttajien traumat, ja että sen takia he eivät tiedä, minkälainen kulttuuritoiminta voisi olla heille sopiva eli ei tiedetä ”mitä tehdään, mitä me voitaisiin tarjota, mikä se tarve olisi ja mitä se vaatii meiltä”.

Tässä yhteydessä on hyvä mainita Katarzyna Kärkkäisen väitöskirja, joka käsittelee aikuisten maahanmuuttajien oppimista ja heidän kotoutumistaan ammatillisessa koulutuksessa. Tulokset osoittavat, että maahanmuuttajiin liittyvissä toiminnoissa on taipumus liioitellusti kiinnittää huomiota kulttuuri- ja kielieroihin sekä niihin kuuluviin ongelmiin. Tämän seurauksena syntyy paljon jännitteitä, oletuksia ja vääriä uskomuksia maahanmuuttajien taustoista ja osaamisesta, joiden voidaan katsoa heikentävän heidän asemaansa lähtökohtaisesti. (Kärkkäinen 2017, 234–235.)

Vaikka Kärkkäisen tutkimus koskee kotoutumiskysymyksiä ammatillisen koulutuksen näkökulmasta, kieleen ja kulttuurieroihin liittyvät oletukset ja uskomukset toistuvat kulttuuritoiminnan järjestäjien haastatteluissa siten, että ne voivat vaikuttaa kielteisesti ylipäättään

kulttuuritoiminnan toteuttamiseen. Eli vaikka toimiala on erilainen, kyseessä on sama kotoutumisen aspekti ja samat ongelmat, joihin viitataan. Kun kulttuuritoimintaan osallistujat puhuvat kulttuurieroista, he korostavat usein omaa kiinnostustaan niitä kohtaan ja myöntävät, että juuri se on elementti, joka motivoi heitä osallistumaan toimintaan.

Haastateltavat, jotka järjestävät kulttuuritoimintaa kotoutumisen kontekstissa, eivät mainitse kielellisiä ongelmia ollenkaan. Kulttuurisidonnaisuus, joka liittyy ennen kaikkea ihmisten elintapoihin, voi heidänkin mielestään olla ongelma kotoutumisen alkuvaiheessa. He eivät kuitenkaan näe sitä suurena esteenä. Sen sijaan he korostavat, että heidän järjestämänsä kulttuuritoiminnan tarkoitus, erityisesti esikotoutumisessa, on nimenomaan se, että ihmiset voivat tutustua ja asteittain tottua erilaisiin aktiviteetteihin ja kiinnostua niistä.

Haastateltavat, jotka järjestävät taiteellista toimintaa kotoutumisen kontekstissa, korostavat voimakkaasti, että kieli- ja kulttuurierot eivät vaikuta projektien toteuttamiseen. He pitävät niitä päinvastoin taiteellisen ilmaisun työvälineenä ja voimavarana, koska taide- ja kulttuurimaailmassa erilaisuus on rikkaus, ei ongelma.

5.5.2 Tahtoa on vaan ei tietoa

Haastatellut järjestäjät tuovat usein esille tiedon puutteen. Kulttuurijärjestäjät, jotka eivät ole tekemisissä maahanmuuttajien kanssa päivittäisessä työssään, myöntävät yksimielisesti, että heillä ei ole tietoa maahanmuuttajista ja kotoutumisprosessissa, ja tämä selvästi vaikuttaa heidän aktiivisuuteensa tässä kontekstissa. Samalla he myöntävät, että heidän alallaan ei järjestetä riittävästi maahanmuuttoon liittyvää koulutusta. Jotkut huomauttavat, että koulutus voisi myös vaikuttaa myönteisesti henkilöstön asenteisiin ja ennakkoluuloihin maahanmuuttajia kohtaan, koska ne perustuvat ennen kaikkea tietämättömyyteen.

Haastattelujen perusteella tulee esiin, että on tarve erityisesti kulttuurienvälisten kompetenssien koulutukselle, jonka avulla kulttuurilaitosten toiminnan suunnitelmissa suhtaudutaan myönteisesti kulttuurista moninaisuutta ja niiden tuomaa luovuutta ja vuorovaikutusta kohtaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. (Cupore julkaisu, hakupäivä 15.3.2017.)

Maahanmuuttajatyössä kulttuuritoiminnan järjestäjät tuovat puolestaan esiin, että suurena ongelmana on henkilöstö- ja taloudelliset resurssit, joiden takia ei ole mahdollista toteuttaa kaikkia ideoita. Muun muassa tästä syystä joitakin tapahtumia ei voida enää järjestää, vaikka ne ovat olleet menestyksiä. Tämä voi vaikuttaa myös siihen, että heidän kulttuuritoimintansa tarjoaa aina samantyyppisiä muotoja ja menetelmiä. Samalla he myöntävät, että he eivät hae apurahoja taide- ja kulttuurialoihin liittyvistä ohjelmista. Syynä on esimerkiksi hanketoimintamuoto, henkilöstön tai tiedon puute.

5.5.3 Yhteistyö

Kaikki haastateltavat ovat yhtä mieltä siitä, että säännöllinen yhteistyö kotouttaja- ja kulttuuritoimijoiden välillä on ehdottomasti kehitettävä. Yhteistyö kolmannen sektorin kanssa sujuu järjestäjien mielestä hyvin, koska kolmannen sektorin toimijat ovat ”reflektioivampia ja taipuisampia”, mutta samalla yhteistyö on hyvin epävakaa ja projektisidonnaista. Tästä syystä aika usein haastateltavat sanovat muun muassa, että ”meillä joskus oli”, ”oli hanke mutta nyt on loppunut”, ”joku järjesti meille tilaisuuden, mutta vain kerran”. Haastatteluissa tuli selvästi esiin, että systemaattinen, strateginen yhteistyö kotouttajaorganisaatioiden ja kulttuurilaitosten välillä on toivottavaa. Toki sitä jo onkin, juuri kolmannen sektorin välityksellä, mutta näiden initiaatiivien osuus kokonaisuudessaan on edelleen liian vähäistä.

Tapahtumien järjestäjät maahanmuuttajatyössä kertovat, että yhteistyö kirjastojen kanssa onnistuu hyvin. Yhteisiä tapahtumia muiden kulttuurilaitosten kanssa pidetään satunnaisina.

Huomasin haastatteluissa, että tavoitteet ovat yhteistyön kontekstissa yhteensopimattomia. Kuntien kulttuurilaitokset ovat siitä mieltä, että maahanmuuttajatyön asiantuntijoiden ja maahanmuuttajajärjestöjen pitäisi olla aktiivisempia, ottaa heihin yhteyttä ja ennen kaikkea ehdottaa yhteistyötä. Samalla he kommentoivat, että harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta näin usein ei useinkaan tapahdu. He myöntävät, että heillä itsellään ei ole käsitystä toimivista etnisistä- ja maahanmuuttajajärjestöistä tai -yhdistyksistä.

Toisaalta maahanmuuttajatyön edustajien haastatteluissa tulee esiin, että taide- ja kulttuurialan julkisen sektorin pitäisi ilmaista enemmän kiinnostusta maahanmuuttajia kohtaan. Jos paikallisen kulttuurielämän toimijat havaitsisivat kotouttamistoiminnasta hyötyä itselleen ja oman toimintansa

kehittämiseen he voisivat lähteä mukaan osallistumaan kotoutumisprosessiin taiteen ja kulttuurin avulla. Yksi haastatelluista sanoo painokkaasti, että taide- ja kulttuurialoilla tarvitaan muutoksia, jos halutaan olla aidosti inklusiivisia ja samalla hyödyntää kulttuurista moninaisuutta laajemmassa merkityksessä. Tämä on linjassa muiden haastateltavien mielipiteiden kanssa; heistä tuntuu, että ”meidän toiminta ei kiinnosta heitä”, koska esimerkiksi heillä oli ehdotuksia, mutta kukaan ei reagoinut myönteisesti.

Toimiva, hyvin suunniteltu yhteistyö voisi tuoda ratkaisuja muihin ongelmiin, jotka järjestäjien mielestä vaikuttavat kulttuuritoiminnan toteuttamiseen. Ongelmia ovat ennen kaikkea rahoituksen puute, tilojen puute, ihmisten vaihtuvuus, viestintä ja verkostojen puute. Myös kantaväestön osallistaminen ”monikulttuuriseen toimintaan” olisi helpompaa järjestäjien yhteistyön voimin.

Erittäin tärkeää kaikille toimijoille on yhteistyö maahanmuuttajayhdistysten ja -järjestöjen kanssa. Haastateltavat myöntävät, että sekä kotoutumisen että kulttuurisen moninaisuuden edistämisen kontekstissa taide-, kulttuuri- ja luovat alat voisivat saada paljon inspiroivia vaikutuksia, jos yhteistyö olisi sujuvaa. Haastateltavien mukaan maahanmuuttajajärjestöjen tilanne Pohjois-Pohjanmaalla ei kuitenkaan ole tällä hetkellä hyvä. Syynä on muun muassa niiden passiivisuus ja toiminta, joka käytännössä on saatavilla vain oman yhteisön jäsenille. Jotkut sanovat, että aiemmin tilanne oli parempi. Minun täytyy myöntää, että kun tätä opinnäytetyötä varten yritin saada yhteyttä maahanmuuttajayhdistysten edustajiin, sain erittäin vähän vastauksia ja on ollut todella vaikeaa saada selville mitkä niistä ovat aktiivisia. Haastateltavat itse myöntävät, että heidän rajoitettu toimintansa johtuu käytännön syistä, kuten rahoitusten, tilojen tai henkilöstön puutteista. Samalla he osoittavat, että parempi yhteistyö kuntien kulttuuripalveluiden kanssa on tarpeellista.

Tämän yhteydessä haluan tuoda esille Miikka Pyykkösen tutkimuksen maahanmuuttajayhdistysten kulttuuritoiminnasta ja kulttuurille annetuista merkityksistä. Tutkimuksen tulokset korostavat näiden yhdistysten äärimmäisen tärkeitä vaikutuksia ja mahdollisuuksia. Minä puolestani voin tekemieni haastatteluiden pohjalta osoittaa, että maahanmuuttajayhdistysten potentiaalia kotouttamistyössä kulttuurialalla ei ole vielä tarpeeksi hyvin huomattu, käytetty eikä tuettu. Siihen kannattaa paneutua entistä enemmän. Pyykkösen mukaan maahanmuuttajayhdistykset ovat tärkeitä kulttuuripoliittisia toimijoita paikallistasolla. Hän korostaa, että näitä yhdistyksiä ei voi pitää monikulttuurisina toimijoina vaan ennen kaikkea yhteiskunnallisen tason neuvottelujen, identiteettien ja kulttuuristen oikeuksien kenttänä. Sen

takia maahanmuuttajayhdistysten on päästävä osaksi kulttuuritoiminnan paikalliskenttää moninaisuuden ja antiessentialismin periaatteella. (Pyykkönen 2009, 155.)

5.5.4 Ongelmat osallistujien näkökulmasta

Järjestäjien ongelmat ja haasteet, jotka liittyvät viestintään ja tiedottamiseen sekä käytännölliset ongelmat, jotka johtuvat muun muassa henkilöstön, rahan sekä kulttuuritoiminnan selvän strategian ja sen säännöllisyyden puutteesta heijastuvat osallistujien kokemuksissa.

Keskusteluissa tuli painokkaasti esille, että kotoutumiskoulutuksessa on ongelma kulttuuritoimintoihin liittyvässä tiedottamisessa. Opiskelijat korostivat, että useamman kerran he eivät tienneet, mihin olivat menossa tai eivät saaneet selville kulttuuritoiminnan tarkoitusta. Erityisesti kun kyseessä oli sellainen toiminta, joka vaatii luovaa osallistumista kuten esimerkiksi työpaja taidemuseossa. Opiskelijat sanoivat, että jos he olisivat saaneet tietoa ennen työpajaa, he olisivat voineet valmistautua siihen paremmin. Tätä tapahtumaa koskevassa keskustelussa tuli esimerkki, että jotkut eivät saaneet selville, minkälainen museo oli kysymyksessä (taidemuseo vai historiamuseo). Tilanne aiheutti opiskelijan mielessä epävarmuutta, kun hän ensin kuvitteli, että museossa pitäisi olla Suomen historian näyttely eikä hän ymmärtänyt silloin ollenkaan taidemuseon näyttelyn tarkoitusta tai merkitystä. Tilanne aiheutti paljon hämmennystä.

Selvän tiedottamisen merkitys on opiskelijoille tärkeää, erityisesti kun otetaan huomioon, että koulutuksessa on eri kulttuureista tulevia ihmisiä. Heille Suomessa järjestetty kulttuuritoiminta voi olla täysin uutta, vierasta ja kaukana omista tottumuksista.

Tehokkaalla tiedottamisella on merkitystä, ja se voi vaikuttaa myöhemminkin päätöksiin toimintaan osallistumisesta. Tämän merkitys liittyy myös siihen, että kulttuuriin liittyvä kokemus ei synny vain esimerkiksi tapahtuman aikana, vaan se alkaa jo silloin, kun ihmisillä on tietynlaisia ajatuksia, odotuksia ja toiveita tapahtumaa kohtaan. Kun minkälaista tietoa ei anneta, tämä elämyksen vaihe jää toteutumatta ja sen seurauksena tullut yllätyksen tunne voi aiheuttaa epämiellyttäviä muistoja kokemuksesta.

Hyvällä viestinnällä on valtava merkitys myös yleisen, paikallisen kulttuuritoiminnan kannalta. Opiskelijat kertoivat, että on vaikea etsiä tietoja tapahtumista, kun kielitaito ei riitä. Kokemuksien

puutteen takia he eivät edes tiedä, mitä kannattaa etsiä tai keneltä kysyä. Haastatteluissa tuli myös esille, että Suomessa ei mainosteta esimerkiksi kulttuuritapahtumia kovin näkyvästi ja että julisteita tai mainoksia ei näy kaupungilla. Siksi täytyy tietää, mistä tietoa löytyy. Haastateltavat sanoivat, että vasta kun he aloittivat kotoutumiskoulutuksen, tuli mahdollisuus vaihtaa kokemuksia ja saada tietoja. Keskustelijat arvostivat opettajien roolia tiedottamisessa. Opiskelijat kaipasivat myös enemmän informaatiota, esimerkiksi kulttuuritoiminnan historiallista ja kulttuurista taustaa. Tämän takana on tarve ymmärtää, miksi ihmiset käyttäytyvät tietyllä tavalla tai miksi jotkut tapahtumat ovat suosittuja kun taas toiset eivät ole. Ihmisillä on tarve keskustella erilaisista kulttuurisista makuasioista.

Ymmärtämisen puute sekä kiireinen valmistelu, joka paljastaa, että toiminta on sattumanvaraista eikä strategista tuli ilmi myös haastattelussa valokuvanäyttelystä ja videoprojektista. Osallistujat korostivat, että pitäisi huolehtia, että taide- ja kulttuuriprojektit, joiden tarkoituksen on ihmisten identiteettien ja tarinoiden tuominen esille kotoutumisen yhteydessä, olisivat hyvin suunniteltuja ja että kaikille osallistujille tulee selvä tieto niiden tarkoituksesta. Aihe voi olla erittäin henkilökohtainen ja herkkä, siksi väärä mielikuva tai ilmaisu voivat aiheuttaa paljon hämmennystä.

Suomalaiset osallistujat, jotka ovat kiinnostuneita monikulttuurisista tapahtumista, toivat esille muun muassa sen, että on todella vaikea löytää tietoa, jos ei käytä Internetiä: ”Ne ovat vähän semmoisia, että pitää kaivella.” Samalla he korostavat, että yhteisiä tapahtumia pitäisi olla enemmän ja todentavat, että suomalaisten osallisuus tapahtumiin on vielä vähäistä.

Tärkeä huomio oli myös se, että tapahtumia järjestetään usein aikana, jolloin ihmiset ovat töissä. Tämä johtuu osittain nimenomaan siitä, että kotoutumisen kontekstissa kulttuuritoiminta keskitetään tiettyntyyppisiin muotoihin ja kohderymiin, kuten esimerkiksi kerhotoimintaan tai kouluprojekteihin ja työttömiin tai eläkeläisiin. Toki jokainen toiminta on tärkeä ja jokaisella on eri tavoitteet. Ongelma on se, jos ei hyödynnetä muita vaikuttamismahdollisuuksia.

5.5.5 Ongelmien laajempi perspektiivi

Edellisissä luvuissa toin esille minkälaiset haasteet ja vaikeudet haastateltavien mukaan vaikuttavat kulttuuritoiminnan toteuttamiseen kotoutumiseen liittyvissä konteksteissa. Näiden ongelmien taustalla on kuitenkin suurempia syitä, jotka syntyvät isompien muutosvoimien aiheuttamasta yllätyksestä. Tämä tarkoittaa myös maahanmuuttoa, joka toi mukanaan varovaisuutta ja etäisyyttä myös kulttuurialalle.

Selityksenä voi olla superdiversiteetti (Vertovec 2015, 2). Termi viittaa siihen, miten globalisaatioprosessit ovat vaikuttaneet kulttuurisen monimuotoisuuden kasvoihin ja muotoihin sekä siihen minä diversiteettiä pidetään ja kuinka sen halutaan tulevan osaksi elämää. Muutoksien nopeus vaatii uusia työvälineitä, kuten esimerkiksi kulttuuripolitiikan uudistamista. Tärkeintä on kuitenkin se, että välineiden tarkoitus ei olisi hallita kulttuurista moninaisuutta, vaan sen sijaan pitäisi löytää mielenkiintoisempia ratkaisuja siihen, miten voidaan hyödyntää kulttuurisen diversiteetin potentiaaleja kestävästi. Muuten superdiversiteetin vaikutuksen voima voi johtaa negatiivisten ilmiöiden kasvuun, kuten ennakkoluuloihin, segregaatioon, rasismiin jne. Samoin nämä prosessit voivat kuitenkin aktivoida täysin uusia yhteistyön hyviä käytäntöjä, kuten jaetut sosiaaliset identiteetit, jaetut sosiaaliset tilat, innovatiivinen yritystoiminta, luovan alan luomat mahdollisuudet ja inklusiiviset liikkeet. (Unesco 2016, 16.)

Tässä kontekstissa julkinen diskurssi käsittelee ajoittain kansallisen kulttuurin kysymyksiä. Vastauksena niihin Miika Tervonen kirjoittaa artikkelissaan *Historiankirjoitus ja myytti yhden kulttuurin Suomesta*, että yhden kulttuurin Suomi on pelkästään myytti, jota valitettavasti vahvistetaan julkisessa dialogissa sekä virallisissa päätöksissä. Tervonen toteaa, että vaikka Suomi on aina ollut sekä kulttuurisesti että etnisesti moninainen ja monikielinen maa, ”homogeeninen Suomi” -näkemysten taustalla on pelkkä politiikka. Yhden kulttuurin Suomi on siis ollut paitsi myytti myös poliittinen ohjelma ja itseään toteuttava ennuste, jota demografiset kehityskulut ovat vielä vahvistaneet. (Tervonen 2014, 143.)

Lluis Bonet ja Emmanuel Négrier kirjoittavat artikkelissaan *The end(s) of national cultures? Cultural policy in the face of diversity*, että kulttuurista diversiteettiä käytettäisiin työvälineenä tai lähtökohtana, mikä muuttaisi kulttuuripolitiikkaa, eikä painvastoin. Silloin tulisi esille luonnollinen näkökulma eikä ylhäältä alaspäin määritellyt mallit. Jotta se voisi onnistua on otettava

ehdottomasti holistinen lähestymistapa kulttuuriseen moninaisuuteen, jotta se ei ajaudu todellisuudesta irralleen vain kestävän kehityksen ideaalisuuden vuoksi. Holistiseen näkökulmaan kuuluu nimenomaan talous, sosiaalinen elämä, ympäristö ja kulttuuri – siis juuri kestävän kehityksen alueet. (Bonet & Négrier 2011, 574–589.)

Pasi Saukkonen on kirjoittanut jälkisanat Kenan Malikin teokseen *Monikulttuurisuus*, jossa hän kommentoi monikulttuurisuuspolitiikkaa Suomen tilanteen näkökulmasta. Hänen pohdintansa on hyvin tärkeää kehittämisen tavoitteita mietittäessä, koska hän korostaa, että kotoutumisen ja kulttuuritoiminnan vuorovaikutuksen rakentamisessa olemme itse asiassa jatkuvassa prosessissa, joka edellyttää entistä enemmän arviointia, itsereflektointia ja luovuutta. Esimerkkinä Saukkonen huomauttaa, että on vielä tutkittava lisää, minkälaisia kielellisiä, uskonnollisia ja etnisiä rakenteita Suomessa on. Samalla hän muistuttaa, että ”kaikki ihmiset ja kulttuurisen elämän muodot eivät mahdu selvärajaisiin muotteihin ja täytyy kehittää myös sellaisia toimintatapoja, jotka ottavat huomioon myös liukuvat, vaihtuvat, epäselvät kulttuuri-ilmaisun muodot” (Saukkonen 2016, 88).

Saukkonen (2007, 18) kiinnittää huomiota myös taide- ja kulttuuritoimijoiden arvoihin ja asenteisiin sekä länsimaiseen laatukäsitykseen. Tutkijan mukaan he eivät ole kovin avoimia eikä vastaanottavia etnisen ja kulttuuristen ryhmien jäsenille. Sen lisäksi hän korostaa, että taidepolitiikan näkökulmasta ei tunne riittävästi kulttuurisen diversiteetin käsitystä.

6 POHDINTA

Kotoutumisen ja ylipäättään maahanmuuton kontekstissa sana ”kulttuuri” ja sen laaja määritelmä monella ulottuvuudella (etnisyys, rotu, kansalaisuus, uskonto, koulutus, harrastus, politiikka jne.) tuo mukanaan kulttuuripuheetta ”jossa huomio kiinnittyy seikkoihin, jotka mielletään kulttuurien kosketuskohdiksi” (Hannerz 2005, 213).

Haastattelujen aikana olen itse huomannut, kuinka helposti taide- ja kulttuuritoimintaan liittyvä keskustelu siirtyy erilaisiin konsepteihin vain siksi, että lähtökohtana oli esimerkiksi ajatus kulttuurista ja kulttuurieroista. Tämä tietysti on mukana myös kulttuurituotantoon liittyvässä diskurssissa, silloin kun kotoutuminen tulee osaksi tuotantoa. Muun muassa tästä syystä kulttuuritoimintaan kotoutumisessa liittyy jonkin verran epävarmuutta ja hämmennystä, mitä haluamme saavuttaa ja mihin se voi johtaa.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on kuvailla minkälaiset dokumentit, toiminnot, näkemykset ja kokemukset, joiden lähtökohtana on maahanmuuttajien kotoutuminen taiteen ja kulttuurin keinoin, muodostavat paikallista kulttuurielämää Pohjois-Pohjanmaalla. Laajempi näkökulma on tehdä näkyväksi olemassa olevia ongelmia sekä kehittämiskohteita, joihin on hyvä kiinnittää huomiota. Hannerz (2005, 229) toteaa, että kulttuurinen moninaisuus ilman syvempää analyysia ja tarkastelu ainoastaan esteettisten merkityksien näkökulmasta muistuttaa pikemminkin ”performanssia”, joka ei avaa laajalle yleisölle muita ulottuvuuksia.

6.1 Tutkimuksen luotettavuus

Tämän tutkimuksen aihe on lähtökohtaisesti laaja. Tarkoituksena oli saada laajahko käsitys siitä, millaista taide- ja kulttuuritoimintaa kotoutumisen kontekstissa järjestetään Pohjois-Pohjanmaalla. Tutkimukseen aineistoon kuuluu teemahaastattelut järjestäjien kanssa (kotouttaja- ja kulttuuritoimijat sekä kolmannen sektorin edustajat), ryhmäkeskustelut osallistujien kanssa (kotoutumiskoulutuksessa sekä muissa toiminnoissa) sekä katsaus virallisiin dokumentteihin.

Opinnäytetyön aihe koettiin ajankohtaiseksi ja tärkeäksi. Haastateltavat myönsivät, että on tarve tällaisen selvitykseen erityisesti kulttuurialan kehittämisen vuoksi. Monet tunnustivat, että vasta näiden haastatteluiden jälkeen heille tuli selväksi, miten merkittävä tämä ongelma on.

Aineisto koettiin riittäväksi tähän laadulliseen tutkimukseen. Haastateltujen vastaukset olivat pitkälti samansuuntaisia. Vaikka pyrin haastattelemaan erilaisia tahoja, jossain vaiheessa tuli ilmi, että samat järjestäjät ja myös samat osallistujat ovat mukana erilaisissa toiminnoissa ja eri paikoissa. Saamani tulokset vahvistavat myös muita olemassa olevia tutkimuksia, jotka toin esille tässä opinnäytetyössä.

6.2 Päätelmät: Kotoutumisen ja kulttuurin kosketuspintoja Pohjois-Pohjanmaalla

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää minkälaista taide- ja kulttuuritoimintaa, jonka tavoitteena on maahanmuuttajien kotoutuminen, järjestetään Pohjois-Pohjanmaalla. Selvitykseen kuului sekä virallisten dokumenttien tarkastelu että teemahaastattelut kulttuuritoiminnan järjestäjien kanssa ja ryhmäkeskustelut osallistujien kanssa. Tarkoituksena oli saada selville, minkälaisissa konteksteissa maahanmuuttajien kotoutumisen tavoitteet saavutetaan käytännössä taiteen ja kulttuurin keinoin sekä mihin koko prosessi vaikuttaa kulttuurialalla laajemmassa näkökulmassa kotouttamis- ja kulttuuripolitiikan strategisten suuntaviivojen linjausten mukaisesti. Tuon esille haastatteluiden tuloksien pohjalta, millä alueella kotoutumista esiintyy taide- ja kulttuurialalla ja miltä alueelta se puuttuu.

Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat vahvasti, että eniten järjestetään matalan kynnyksen toimintaa, joka on lähtökohtaisesti kohdennettu enimmäkseen maahanmuuttajille. Kulttuuritoiminnan tavoitteet johtuvat pääasiassa kotouttamispoliittisista perusteluista, kuten suomen kielen oppimisen tukeminen ja maahanmuuttajien tutustuminen suomalaiseen kulttuuriin, osallisuus, aktivointitoiminta ja harrastuksien kokeilu ja ylläpito. Siihen kuuluu samalla maahanmuuttajien voimaantuminen sekä hyvinvoinnin tukemisen. Vuorovaikutus, kohtaamiset kantaväestön kanssa ja niistä syntynyt kulttuurien välinen vuoropuhelu ja suvaitsevaisuuden edistäminen ovat matalan kynnyksen toiminnan tärkeimpiä tavoitteita, ja nämä viittaavat suoraan kulttuuripoliittisiin toimenpiteisiin.

Toiminnan muotoja ovat ennen kaikkea kerhot, taidetyöpajat, kohtaamis- ja keskustelutilaisuudet sekä kulttuurijuhlat. Taiteellisia ja kulttuurisia keinoja, joita käytetään usein tämäntyyppisessä toiminnassa ovat ruokakulttuuri, käsityö, musiikki sekä yhteisötaide erilaisissa muodoissa.

Tämän yhteydessä toimitaan ennen kaikkea kulttuurin elämäntapa- ja merkitysjärjestelmässä, joka toteutuu enimmäkseen yksilö- ja yhteisötasolla. Osallistujien kokemukset osallistumisesta ovat hyvin positiivisia, vaikka erityisesti maahanmuuttajataustaiset osallistujat toivovat enemmän vuorovaikutusmahdollisuuksia kantaväestön kanssa.

Kantaväestön vähäinen osallistuminen tämäntyyppiseen toimintaan on syy siihen, että vaikutus ei laajene yhteiskuntatasolle. Toiminnan toimintamuodot (päiväkerho), kohdennettu viestintä (maahanmuuttajille) sekä monikulttuurisuuden leima voivat vaikuttaa siihen, että on vaikea tavoittaa suomalaisia osallistujia. Vaikka heidän kokemuksensa osallistumisesta ovat erittäin positiivisia.

Pohjois-Pohjanmaalla järjestetään myös yksittäisiä projekteja, joissa käytetään taiteellisia ilmaisumuotoina esimerkiksi elokuvia, mediaa, valokuvia, kuvataidetta, tanssia ja teatteria. Tähän toimintaan kotoutumisen tavoitteiden lisäksi vaikuttavat voimakkaimmin taide- ja kulttuurialan periaatteet, kuten luovuus ja kulttuuriset innovaatiot, joiden avulla tuetaan maahanmuuttajien kotoutumista. Sillä mahdollistetaan muun muassa moninaisten kulttuuri- ja identiteetti-ilmaisujen edistämistä. Osallistujat ovat enemmän toimijana kuin kohteena. Tämäntyyppiset projektit ovat osallistujien mielestä todella arvokkaiden elämyksien lähteenä, joissa on eniten mahdollisuuksia aitoon ilmaisuun ja kohtaamisiin ilman monikulttuurisuuden leimaa.

Näiden projektien yhteydessä toimitaan eniten luova ja taiteellinen työ -toiminta-alueella, jossa maahanmuuttajilla on mahdollisuus omaan identiteetti-ilmaisuun taiteen keinoin. Toiminta toteutuu yksilö- ja yhteisötasolla. Yhteiskuntataso on myös mukana esimerkiksi siten, että tämän toiminnan avulla päästään kulttuurilaitosten tiloihin ja yhteistyöhön taiteilijoiden kanssa. Siinä mielessä myös kulttuuripalveluiden saavutettavuus paranee. Tämä ei kuitenkaan tarkoita kulttuuripalveluiden saavutettavuutta maahanmuuttajien kannalta yleensä, vaan se tarkoittaa ainoastaan heidän osallisuuttaan näiden projektien yhteydessä. Nämä eivät ole kuitenkaan säännöllisiä ja strategisia vaan enemmän yksittäisiä projekti- ja hankesidonnaisia toimintoja, jotka kotouttajatoimijat järjestävät yhteistyössä kolmannen sektorin sekä taide- ja kulttuurilaitosten kanssa.

Haastattelujen pohjalta voidaan ainoastaan päätellä, että maahanmuuttajataustaisten kävijöiden osallistumista kuntien ja kaupunkien yleiseen kulttuuri toimintaan ei mitata mitenkään, siksi ei ole mahdollista arvioida tilannetta luotettavasti vaan tämä edellyttää erillistä määrällistä tutkimusta. Sen lisäksi haastatteluissa tuli esiin, että Pohjois-Pohjanmaan kotouttajatoimijat pyrkivät edistämään maahanmuuttajien osallisuutta kulttuuripalveluihin järjestämällä muun muassa kulttuurilaitoksiin vierailuja ja ryhmäopastuksia. Kuitenkin osallistumisen edistäminen yleiseen paikalliseen kulttuurielämään ja kulttuuritapahtumiin on vähäistä.

Pohjois-Pohjanmaan alueella järjestetään myös muutamia isompia tapahtumia, joilla on kulttuuri- ja kotouttamispolitiikkaan liittyviä tavoitteita. Näiden toimintojen muotoja ovat monikulttuuriset festivaalit, juhlat, karnevaalit tai basaarit, joissa on esillä esimerkiksi erilaisia ruokakulttuureja, vaatteita, tanssia ja varsinaisesti tyyppillisiä kollektiivisia ilmaisia jne. Jotkut tapahtumat ovat jo hyvin vakiintuneet osaksi paikallista kulttuurielämää ja osallistuminen niihin on merkittävää, erityisesti kantaväestön kannalta. Tavoitteina on ennen kaikkea kulttuurisen moninaisuuden ja suvaitsevaisuuden edistäminen. Sellaiset toimintamuodot antavat eri etnisille ja kulttuurisille yhteisöille mahdollisuuden tulla näkyväksi.

Joidenkuiden osallistujien mielestä sellaiset tapahtumat eivät tuo mitään uutta, koska ne ovat liian pinnallisia ilmaisumuotoja, joissa sekoitetaan kaikki vieraat kulttuurit eikä loppujen lopuksi edistetä suvaitsevaisuutta vaan kulttuurisia stereotyyppejä. Toisaalta juuri sellaisten tapahtumien kautta kulttuurinen moninaisuus on olemassa paikallisella yhteiskuntatasolla. Lisäksi niihin osallistuu ennen kaikkea kantaväestö ja sen takia joidenkin haastateltujen osallistujien mielestä tämä toiminta voi lisätä kiinnostusta erilaista kulttuuria kohtaan ja innostaa muihin kohtaamisiin.

Edellinen toimintamuoto voi myös tukea jollain tavalla kulttuuriteollisuutta. Tämän tutkimuksen pohjalta en kuitenkaan voi arvioida tilannetta luotettavasti, koska en saanut riittävästi tietoja tästä asiasta eikä tutkimukseni ollut kohdistunut tähän aiheeseen.

On kuitenkin vielä lisättävä, että esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden työllistyminen kulttuurilaitoksiin on todella vähäistä. Jonkin verran niissä on maahanmuuttajataustaisia henkilöitä esimerkiksi suorittamassa kotoutumiskoulutukseen tai muuhun toimintaan liittyvää työharjoittelua.

Etnis-kulttuuristen yhteisöjen yhdistys- tai yrityspohjainen kulttuuriteollinen, taiteellinen tai kulttuuritoiminta ylipäättään on jätetty oman voimansa varaan ja niiden potentiaalia ei huomioida riittävästi Pohjois-Pohjanmaan alueella.

6.3 Kehitettävää vielä on

Edellisessä aluvussa toin esille kerätyn aineiston mukaisesti Pohjois-Pohjanmaan taide- ja kulttuuritoiminnan ominaisuuksia kotoutumisen kontekstissa. Haastattelujen analyysi osoitti kulttuuritoimintaan vaikuttavia ongelmia, jotka selittävät hyvin, miksi taiteen ja kulttuurin sekä maahanmuuttajien kosketuspinnat jakautuvat epätasaisesti ja miksi ei hyödynnetä kaikkia kulttuuri- ja kotouttamispoliittisia mahdollisuuksia toimia. Saukkonen (2013, 33) on huomannut omissa tutkimuksissaan paradoksin, että esimerkiksi taidepolitiikalla virallisten linjauksen mukaan pyritään yhtäältä valtavirtaistamiseen, mutta käytännössä toimenpiteiden tasolla toimitaan erityisjärjestelyissä.

Haastatteluissa sekä kulttuuri- että kotouttajatoimijat viittaavat siihen, että Oulun kaupunki hakee Euroopan kulttuuripääkaupungin asemaa vuodeksi 2026. Haastateltavat myöntävät, että tämän hankkeen yhteydessä toimijoiden pitäisi kehittää hyviä toimintamalleja siihen, miten kotoutuminen voi olla läsnä kestävällä tavalla taiteen ja kulttuurin kentällä. Yksi Euroopan kulttuuripääkaupungin tärkeimmistä tavoitteista on nimenomaan kulttuurisen moninaisuuden korostaminen. Haasteena on, että paikallinen kulttuurielämä osaisi ottaa aidosti mukaan kulttuurista moninaisuutta, joka on jo tällä alueella ja samalla tukea kotoutumiseen liittyviä tavoitteita. Nykytilanteessa paljon hyvää tapahtuu kotouttajatoimijoiden ansiosta, mutta kehittämisen vuoksi tarvitaan enemmän kiinnostusta kulttuuritoimijoiden osalta.

Kehittämisen vuoksi apuna olisi kulttuurituottajakoordinaattori, joka pystyisi yhdistämään kotouttajatoimijat ja maahanmuuttajayhdistykset taide- ja kulttuuritoimijoihin sekä katalysoimaan yhteisiä projekteja. Tämä auttaisi säännöllisessä suunnittelussa ja yhteistyössä näiden sektorien välillä. Tavoitteena on, että kulttuuritoimijat antaisivat maahanmuuttajille mahdollisuuksia tuoda kulttuurisia sisältöjä heidän laitoksiinsa ja tapahtumiinsa. Tämä edellyttää puolestaan sitä, että maahanmuuttajat ja heidän järjestönsä osaisivat hyödyntää näitä mahdollisuuksia. Se voisi edesauttaa sitä, että maahanmuuttajien tuoma kulttuurinen moninaisuus laajenisi yhteiskuntatasolle sekä kulttuuriteollisuuden alalle sekä sitä, että vähemmistöryhmien edustajat

olisivat tuottajana kulttuurilaitosten projekteissa. Tarkoituksena on myös se, että maahanmuuttajataustaisia taiteen ja kulttuurin tekijöitä ja kuluttajia olisi mukana tapahtumissa, jotka ovat kaikille suunnattuja, ei vain tietyille kohderyhmille. Tämä edellyttää aktiivista yleisötyötä, suunniteltua strategiaa ja koordinoitua. Samalla kattojärjestö maahanmuuttajayhdistyksille Pohjois-Pohjanmaalla nähdään tarpeellisenä.

Tarvitaan koulutuksia, jotka yhtäältä edistäisivät kulttuurien välistä osaamista kulttuurialalle sekä toisaalta taide- ja kulttuurimenetelmien käyttöä tai kulttuuriapurahojen hakemista maahanmuuttajatyössä. Haastatteluissa osoitettiin, että esimerkiksi yhteiset seminaarit, joissa paneudutaan kotoutumiseen taiteen ja kulttuurin keinoin olisi hyvä tapa toimia tulevaisuudessa. Tuloksena olisi mahdollisuus, että taiteilijat olisivat entistä enemmän mukana maahanmuuttajatyössä sekä vähemmistöryhmien edustajat kulttuurilaitosten projekteissa.

Erilaisten kulttuuri- ja identiteetti ilmaisujen edistäminen ja kannustaminen edellyttää enemmän luovia menetelmiä, joiden vuoksi esimerkiksi kieli- ja kulttuurierot nähdään taiteellisenä voimavarana, joista muotoillaan hybridimuotoisia kulttuurituotantoja. Tämä tarkoittaa myös innovatiivisia ja rohkeita lähestymistapoja toimia kulttuurisen moninaisuuden edistämiseksi.

Keskustelut osallistujien kanssa osoittavat, että nimenomaan taiteelliset ja kulttuuriset muodot toimia yhdessä kiinnostavat eniten, kotoutumisen tavoitteet saavutetaan luonnollisesti ikäänkuin sivutuotteina. Hyvinä keinoina nähdään muun muassa yhteisötaide, taiteellinen tarinankerronta sekä sellainen kulttuuritoiminta, jossa luodaan uusia, kollektiivisia elämyksiä, jotka rakentuvat moninaisista ilmaisuista. Samalla luodaan kulttuurinen kolmas tila ilman kulttuurisia oletuksia, stereotyyppisiä ja itsestäänselvyyksiä. Kehittämisen vuoksi on tarve määrällisiin tutkimuksiin, jotka osoittaisivat missä määrin maahanmuuttajat käyttävät yleisiä kulttuuripalveluita ja osallistuvat kuntien ja kaupunkien kulttuuritapahtumiin.

Kulttuurisuunnittelun tarkoituksena on, että kulttuuri ymmärretään paikallisissa strategioissa laajemmaksi kokonaisuudeksi, joka koostuu kaikista alueellisista identiteetistä, perinteistä ja elämäntavoista, joilla on todellinen vaikutus kulttuuripolitiikan suunnitteluun (Vahlo). Kulttuurisuunnittelussa pitäisi ottaa huomioon uudet diskurssit ja metaforat, jotka ilmestyvät yhteisöissä (Duxbury & Jeannotte 2012, 7). Kotouttajatoimijoiden rooli puolestaan on huolehtia entistä enemmän siitä, että maahanmuuttajat olisivat aktiivisesti mukana kulttuurisuunnittelun prosessissa.

Kulttuuri- ja kotouttajatoimijoiden pitäisi pyrkiä siihen, että toiminta, joka järjestetään kotoutumisen kontekstissa ja erityisesti kulttuurien väliseen dialogiin perustuva ja siihen pyrkivä kulttuurituotanto tehdään näkyväksi paikallisissa kulttuurisissa rakenteissa. Tämä yhtäältä voisi rohkaista laajempaan vastaanottamiseen ja keskusteluun yhteiskuntatasolla sekä toisaalta vaikuttaa asennemuutoksiin pitkällä aikavälillä.

6.4 Kommentit uusista dokumenteista

Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat kehittämissuunnat tulevaisuudelle. Tämän vuoden alkupuolella tuli voimaan kolme dokumenttia, joilla on suora tai epäsuora vaikutus siihen, minkälaisia toimenpiteitä toteutetaan jatkossa. Haluan lopuksi kommentoida näitä asiakirjoja tämän tutkimuksen analyysin näkökulmasta.

Helmikuussa 2018 Oulun kaupunginvaltuusto on hyväksynyt uuden kotouttamisohjelman 2018–2021 ”Yhdessä kotoutuva Oulu”. Luvussa, joka käsittelee kulttuuripalveluita, korostetaan että Oulu hakee Euroopan kulttuuripääkaupungiksi vuonna 2026 ja samalla kiinnitetään huomiota siihen, että valmisteluun ja kulttuuriohjelmaan pääsevät osallistumaan ihmisryhmät, jotka yleensä ovat aliedustettuina kulttuuripalveluissa. Pakolaiset ja maahanmuuttajat kuuluvat niihin ryhmiin, joista EU:n päätöksenteossa on kannettu erityistä huolta. (Oulun kaupunki 2018, 26.)

Edelliseen dokumenttiin verrattuna kaikista kulttuurilaitoksista tuodaan esille Oulun kaupungin kirjaston ja Valve-kulttuuritalon roolia. Oulun sinfoniaa, Oulun teatteria tai museo- ja tiedekeskus Luuppia ei mainita. Tämä ei tietysti sulje pois mahdollisuutta toimia, mutta haastattelujen tulokset osoittavat, että järjestäjät toivovat selviä, virallisia linjauksia, joiden mukaan heidän mielestään olisi helpompi toimia, kun nyt ”ei tiedetä kenen vastuulla kotoutuminen on”. Minun täytyy myöntää, että useimmissa tapauksissa peruste, että organisaation rooli on kirjattu (edelliseen) kunnan tai kaupungin kotouttamisohjelmaan oli haastattelun mahdollistaja. Jos peruskulttuuripalvelut poistetaan tästä kotoutumisen visiosta, kutsu osallistumaan vaikuttaa vaillinaiselta.

Kotouttamisohjelma on sellainen dokumentti, jolla on suuri merkitys julkisessa diskurssissa. Tämän tutkimuksen pohjalta näen virheenä merkittävien tekijöiden roolin ohittamisen näissä

diskursseissa. Erityisesti kun haastatteluiden tulokset osoittavat, että museoiden edustajat näkevät potentiaalia kotoutumisen kentällä. Samalla kun kävijöiden kokemukset museoelämyksistä ovat hyvin myönteisiä ja he selvästi kaipaavat uusia menetelmiä.

Järjestäjien haastatteluissa tuli ilmi suuri tarve yhteistyön kehittämiseen kulttuuri- ja kotouttajatoimijoiden välillä. Uusi ohjelma antaa hyviä suuntaviivoja tulevaisuudelle korostamalla, että kaupunginkirjaston tavoitteena on tuottaa uusia palveluita ja tapahtumia yhteistyössä yhteisöjen, toimijoiden ja muiden tahojen kanssa. Valveen toimijat puolestaan kutsuvat maahanmuuttajia järjestämiinsä tapahtumiin ja tilaisuuksiin. Tavoitteena on myös yhteistyön tiivistäminen Monikulttuurikeskus Villa Victorin kanssa. (Oulun kaupunki 2018, 36–37.)

Uusi kaupungin kotouttamisohjelma tuo hyvin esiin maahanmuuttajien järjestöjen kenttää, korostamalla niiden tärkeää roolia osallisuuden lisäämisessä ja kiinnittymisessä yhteiskuntaan. Samalla kuitenkin myönnetään, että entistä enemmän täytyy kehittää hyviä käytäntöjä, jotta voidaan hyödyntää järjestöjen potentiaalia kestävämmiin ja tehokkaampiin. (Oulun kaupunki 2018, 38.)

Hyvien väestösuhteiden edistämisen toimenpiteissä mainitaan muun muassa monikulttuuriset tapahtumat sekä korostetaan, että henkilöstölle on järjestettävä yhdenvertaisuuteen ja kulttuurisensitiivisyyteen liittyviin koulutuksiin. Päävastuutahona on Monikulttuurikeskus Villa Victor. (Oulun kaupunki 2018, 41.)

Uudessa kotouttamisohjelmassa luodaan hyvin edellytyksiä yhteistyölle kulttuurialalla, erityisesti korostaen maahanmuuttajien edustajien merkitystä yhteiskehittämisessä. Mittarina on muun muassa tapahtumien määrä sekä maahanmuuttajien osallistuminen tapahtumiin ja tuotantoon (kaupunginkirjasto ja kulttuuritalo Valve). Tarpeellinen olisi myös toimenpide, jolla voitaisiin mitata maahanmuuttajien osallistumista yleiseen kulttuuritoimintaan ja tapahtumiin. Tämä puute tuli ilmi järjestäjien haastatteluissa.

Kotouttamisohjelmien tukena voidaan nähdä Pohjois-Pohjanmaan luovan talouden kehittämisohjelma, joka korostaa uusien toimintamallien luomisen ja kehittämisen tarvetta. Tämän kohteena ja samalla strategisina toimijoina ovat kulttuurilaitokset, tapahtumat sekä festivaalit, jotka saavat julkista tukea. Dokumentissa osoitetaan, että juuri ”näillä organisaatioilla on potentiaalia suunnata palvelutarjontansa myös sellaisille väestöryhmille, jotka eivät tähän asti

ole olleet kulttuuripalvelujen piirissä”. Ohjelman mukaan tämä konteksti voi luoda ja tuoda moniulotteisia hyötyjä ja mahdollisuuksia kaikille osapuolille, kun taidetta ja kulttuuria käytetään kotoutumisen välineenä.

Jotta kulttuurisesti moninaistuva ja kansainvälistyvä Pohjois-Pohjanmaa osaisi aidosti hyödyntää näitä mahdollisuuksia on korkea aika kehittämisen toimenpiteille. Tähän kuuluu dokumentin mukaan kulttuuriosaaminen, monialainen yhteistyö, uusien tapojen ja näkemyksien hyväksyntä ja erilaisten kulttuuri-identiteettien tukeminen luovassa ja avoimessa ympäristössä. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2018, 26.)

Uusi Oulun kaupunkistrategia 2026 (2018, 3) korostaa kolmea arvoa, eli rohkeutta, reiluttta ja vastuullisuutta. Tämän tutkimuksen analyysin kontekstissa ja kehittämisen kannalta on toivottava, että kaupungin kulttuurielämä pystyy rohkaisemaan laajempaan ja luovaan kulttuurien välisen vuoropuheluun sekä edistämään kestäväää kulttuurista moninaisuutta. Että Oulu reilusti ja vastuullisesti eli yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti kutsuu kaikki yhteiskunnan ryhmät muodostamaan ja neuvottelemaan erilaisista visioista taiteen ja kulttuurin äärellä. On toivottava, että ”valovoimainen Oulu” pystyy valaisemaan myös niitä kulttuuri- ja identiteetti-ilmaisuja, jotka ovat toistaiseksi olleet paikallisen kulttuurielämän varjossa.

6.5 Yhteenveto

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin, millaista taide- ja kulttuuritoimintaa maahanmuuttajien kotoutumisprosessissa järjestetään Pohjois-Pohjanmaalla. Tavoitteena oli kartoittaa toiminnan ominaisuuksia järjestäjien ja osallistujien kannalta sekä selvittää, millainen on toiminnan vaikutus paikallisiin taide- ja kulttuurisektorin rakenteisiin.

Tulokset osoittavat, että kulttuuritoiminta keskittyy eniten maahanmuuttajille kohdennettuihin toimenpiteisiin, joiden järjestäjät ovat kotouttajatoimijoita yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa. Ongelma on, että tämän toiminnan vaikutukset eivät laajene yhteiskunnan tasolle laajemmin, ja näin ollen kaksisuuntainen kotoutuminen kulttuurialalla ei toteudu riittävän hyvin.

Syyksi nähdään muun muassa se, että kuntien ja kaupunkien kulttuurisektorin edustajat eivät omassa toiminnassa ota tarpeeksi huomioon maahanmuuttajien tuomaa kulttuurista moninaisuutta, jotta he voisivat löytää oman paikkansa myös paikallisen kulttuurielämän

rakenteista. Tämän takia näiden rakenteiden saavutettavuutta ja inklusiivisuutta vähemmistöryhmien osalta on vielä kehitettävä.

Tulokset viittaavat siihen, että tulevaisuudessa sekä kulttuuri- että kotouttajatoimijoiden on otettava laajempi perspektiivi, jossa kotoutumisen tavoitteet olisivat ainoastaan lähtökohtia kulttuurisen moninaisuuden edistämiseksi, kulttuurisen kestävän kehityksen periaatteella. Näin kotoutumiseen liittyvät kulttuuriset toimenpiteet voisivat olla kestäviä. Tämä edellyttää kulttuuri- ja kotouttajatoimijoiden välillä säännöllistä ja strategista yhteistyötä, jossa hyödynnetään interkulttuurista osaamista ja taiteellista luovuutta. Maahanmuuttajajärjestöjen potentiaalia kulttuurialalla tulee huomioida tulevaisuudessa entistä enemmän.

Haastatteluiden analyysi sekä vertailu kulttuuripolitiikan edellytyksiin osoittavat, että on tarve siihen, että paikallinen kulttuuriala osoittaisi enemmän aktiivisuutta ja kiinnostusta siihen, minkälaisia vaikutuksia tämä yhteistyö voi tuoda myös oman sektorin toiminnan kehittämiseen, koska mahdollisuuksia ei hyödynnetä vielä riittävästi.

LÄHTEET

Adler, N. 1997. International dimensions of organizational behavior. Cincinnati: South-Western College Publishing.

Alasuutari, P. 1989. Kulttuurintutkimus ja kulturalismi. Teoksessa Kupiainen, Jari & Sevänen Erkki, Kulttuurintutkimus. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 32–51.

Bauman, Z. 2008. Zindywidualizowane społeczeństwo. Gdańskie wydawnictwo pedagogiczne.

Bhabha, H. K. 1990. The Third Space: Interview with Homi Bhabha. Teoksessa Community, Culture, Difference, (toim.) J. Rutherford, Lawrence & Wishart, London, 20–21.

Bonet, L. & E. Négrier. 2011. The end(s) of national cultures? Cultural policy in the face of diversity. International Journal of Cultural Policy 17(5), 574–589.

Bourdieu, P. 1989. Social Space and Symbolic Power. Sociological Theory, Vol.7, No. 1., 14–25.

Busch, D. 2016. What Is Intercultural Sustainability? A First Exploration of Linkages Between Culture and Sustainability in Intercultural Research. Journal of Sustainable Development, 63–79.

Cupore julkaisu. Monikulttuurisuutta ja kulttuuripolitiikkaa koskevia käsitteitä. Hakupäivä 15.3.2017. www.cupore.fi/monikulttuurisuuskasitteet.php

Cupore tietokortti 3. Hakupäivä 2.4.2018. <https://www.cupore.fi/fi/tietokortit/tietokortti-3-yhdenvertaisuus-ja-saavutettavuus-kulttuuripolitiikassa>

Duxbury, N. & Jeannotte, M. S. 2012. Including culture in sustainability: an assessment of Canada's Integrated Community Sustainability Plans. International Journal of Urban Sustainable Development, 4:1, 1–19.

ESIKOTO, 2016. Toimintamalliraportti. Hakupäivä 20.3.2018. https://www.odl.fi//tiedostot/ESIKOTO_Toimintamalliraportti.pdf

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–42.

Hall, S. 2003. Kulttuuri, paikka, identiteetti. Teoksessa M. Lehtonen, Mikko & O. Löytty (toim. & suom.) Erilaisuus. Tampere: Vastapaino, 85–126.

Hankkeet kirjastot. Hakupäivä 10.4.2018. <http://hankkeet.kirjastot.fi/hanke/kirjasto-kotouttamisen-tukena>

Hannerz, Ulf. 2003. Kulttuurin määritelmien yhteentörmäys. Suom. Olli Löytty. Teoksessa M. Lehtonen & O. Löytty (toim.) Erilaisuus. Tampere: Vastapaino, 213–232.

Heiskanen, I & Mitchell, R. 2002. Kulttuurivähemmistöt, monikulttuurisuus ja kulttuurioikeudet. Teoksessa I. Heiskanen, A. Kangas & R. Mitchell (toim.) Taiteen ja kulttuurin kentät. perusrakenteet, hallinta ja lainsäädäntö. Helsinki: Tietosanoma, 303–320.

Huttunen, L., Löytty, O. & Rastas, A. 2005. Suomalainen monikulttuurisuus. Paikallisia ja ylijäisiä suhteita. Teoksessa A. Rastas, L. Huttunen & O. Löytty (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino, 16–40.

Ihmiset.fi. Hakupäivä 10.4.2018. <https://www.ihmiset.fi/toimija/oulun-vastaanottokeskusten-tukiyhdistys-ry/>

Joronen, T. 2009. Kulttuuripalveluiden saavutettavuus maahanmuuttajataustaisten lapsiperheiden näkökulmasta. Teoksessa T. Joronen (toim.) Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2009: 4, 73–88. Hakupäivä 25.3.2018 https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/09_10_20_Tutk_4_Joronen.pdf

Joronen, T. 2009a. Johdatus kirjan teemoihin. Teoksessa T. Joronen (toim.) Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2009: 4, 10–24 https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/09_10_20_Tutk_4_Joronen.pdf (viitattu 22.3.2018)

Kalajoki. 2012. Kalajoen kaupungin ja Merijärven kunnan kotouttamisohjelma. Hakupäivä 19.1.2018. <http://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4296850/kalajoen-ja-merijarven-kotouttamisohjelma.pdf/88ee48b0-1204-4fa8-8eb0-f58d81f4a6de/kalajoen-ja-merijarven-kotouttamisohjelma.pdf.pdf>

Karhunen, P. 2013. Maahanmuuttajataiteilijat taiteen tukijärjestelmässä. Taiteen edistämiskeskus. Hakupäivä 19.3.2018. <http://artists.fi/wp-content/uploads/2014/04/Maahanmuuttajataiteilijat-taiteen-tukijarjestelmassa.pdf>

Kaupunkistrategia 2026. Valovoimainen Oulu. Hakupäivä 15.4.2018. <https://www.ouka.fi/documents/52058/17394318/KaupunkistrategiaOulu2026+final.pdf/8426ea0a-4a9b-40ad-9ab4-2c3988125262>

Kempele. 2016. Kempeleen kotouttamisohjelma. Hakupäivä 19.1.2018. http://www.kempele.fi/media/tiedostot/kunta-ja-hallinto/saannot-ja-suunnitelmat/kotouttamisohjelma_2016_pdf_.pdf

Kerkkänen, H. 2008. Kotouttaminen kulturisoivan biovallan käyttönä. *Finnish Journal of Ethnicity and Migration* 3 (2008): 1, 21–32.

Kestävän kehityksen tavoitteet. Agenda 2030. 2017. SuomenYK-liitto.

Kotouttaminen. Hakupäivä 17.4.2018. <http://kotouttaminen.fi/pohjois-pohjanmaa>

Kotouttamisen kumppanusohjelma. Hakupäivä 14.2.2018. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/7494/TEM_4_2016_oppaat_Kotouttamisen_kumppanusohjelma_RGB_26062017.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Kärkkäinen, K. 2017. Learning, Teaching and Integration of Adult Migrants in Finland. University of Jyväskylä. Hakupäivä 10.3.2018. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/55745/978-951-39-7212-7_v%c3%a4it%c3%b6s10112017.pdf?sequence=1

Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 728/1992.

Lindhom, A. 2015. Ei-kävijästä osalliseksi. Osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja 7. Hakupäivä 5.3.2018.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/10174/978-952-456-219-5%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Löytty, O. 2005. Toiseus. Teoksessa A. Rastas, L. Huttunen & O. Löytty (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino, 161–189.

Martiniello, M. & Lafleur, J.M. 2008. Ethnic Minorities' Cultural and Artistic Practices as Forms of Political Expression. A Review of the Literature and a Theoretical Discussion on Music. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34:8, 1191–1215.

Mähönen, T. & Jasinskaja-Lahti, I. 2013. Etniset ryhmät ja maahanmuuttajien akkulturaatio. Teoksessa T. Martikainen, P. Saukkonen & M. Säävälä (toim.) Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 247–261.

Näre, S. 2007. Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivinen tyttötyö. Teoksessa T. Hoikkala & A. Snell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä.

Oikeusministeriö, 2017. TRUST-hanke. Hakupäivä 20.3.2018.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80092/OMSO_17_2017_Vastaanottokeskukset.pdf?sequence=1

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011:8. Valtioneuvoston selonteko kulttuurin tulevaisuudesta. Hakupäivä 15.2.2018.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75450/OKM08.pdf?sequence=1>

Opetushallitus 2012. Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012. Määräykset ja ohjeet 2012: 1. Hakupäivä 14.3.2018.

http://www.oph.fi/download/139342_aikuisten_maahanmuuttajien_kotoutumiskoulutuksen_opetus_suunnitelman_perusteet_2012.pdf

Opetusministeriö 2006. Koivunen, H. & Marsio, L. Reilu kulttuuri? Kulttuuripolitiikan eettinen ulottuvuus ja kulttuuriset oikeudet. Opetusministeriön julkaisuja 2006:50. Hakupäivä 19.3.2018.
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79940/opm50.pdf?sequence=1>

Opetusministeriö 2009:12. Kulttuuripolitiikan strategia 2020. Hakupäivä 14.2.2018.
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75641/opm12.pdf>

Opetusministeriö 2009:57. Vaikuttavuusindikaattorit kulttuuripolitiikan tietopohjan vahvistajana. Hakupäivä 2.4.2018.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75631/opm57.pdf?sequence=1>

Oulainen. 2013. Oulaisten kaupungin kotouttamisohjelma. Hakupäivä 19.1.2018.
http://www.oulainen.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/oulainen/embeds/oulainenwwwstructure/15279_kotouttamisohjelma_2013.pdf

Oulun kaupunki. 2013. Kotini on täällä. Kotouttamisohjelma 2013–2017. Hakupäivä 14.2.2018.
https://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=32f15a41-9446-4dd0-bcc9-6f9a428bd3e0&groupId=526368

Oulun kaupunki. 2018. Yhdessä kotoutuva Oulu. Kotouttamisohjelma 2018–2021.

Paasonen, S. 2010. Sukupuoli ja representaatio. Teoksessa T. Juvonen, L.M. Rossi ja T. Saresma (toim.) Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino 2010, 39–49.

Pirnes, E. 2008. Merkityksellinen kulttuuri ja kulttuuripolitiikka: laaja kulttuurin käsite kulttuuripolitiikan perusteluna. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 327. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto. Hakupäivä 10.2.2018.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18544/9789513930851.pdf?sequence=1>

Pohjois-Pohjanmaan liitto. 2018. Luovuus. Pohjois-Pohjanmaan luovan talouden kehittämishjelma. Hakupäivä 17.2.2018. <https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?3057>

Pudasjärvi. 2017. Pudasjärven kaupungin kotouttamisohjelma. Hakupäivä 20.1.2018.
https://www.pudasjarvi.fi/tiedostot/liitteet/maahanmuuttajat/kotouttamisohjelma_2017-2020.pdf

Pyykkönen, M. 2009. Maahanmuuttajayhdistysten kulttuuritoiminta ja kulttuurille annetut merkitykset. Teoksessa T. Joronen (toim.) Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2009: 4, 142–158. Hakupäivä 29.3.2018.
https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/09_10_20_Tutk_4_Joronen.pdf

Pyykkönen, M. 2016. Kulttuuripolitiikan ja sen perustutkimuksen tarve moninaistuvassa yhteiskunnassa. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2*, 4–5.

Raahel. 2013. Raahen seutukunnan kotouttamisohjelma. Hakupäivä 19.1.2018.
http://www.ras.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/ras/embeds/raswwwstructure/15119_RaahenSeutukunnanKotouttamisohjelma301013_KuntienKasittelynJalkeen.pdf

Saukkonen, P. & Pyykkönen, M. 2015. Vähemmistöt, monikulttuurisuus ja kulttuuripolitiikka. Teoksessa I. Heiskanen, A. Kangas & R. Mitchell (toim.) Taiteen ja kulttuurin kentät: perusrakenteet, hallinta ja lainsäädäntö. Helsinki: Tietosanoma, 375–402.

Saukkonen, P. & Ruusuvirta, M. & Joronen, T. 2007. Tulossa on jotain juttuja – kyselytutkimus pääkaupunkiseudun taide- ja kulttuuritoimijoiden suhteesta maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen. Cuporen verkkojulkaisu 2/2007. Hakupäivä 19.3.2018.
https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2007/monikulttuurisuus_kyselyjulkaisu.pdf

Saukkonen, P. 2007. Maahanmuutto, monikulttuurisuus ja kulttuuripolitiikka: taustatietoja tutkimukselle ja toiminnalle. Cuporen verkkojulkaisu. Hakupäivä 10.4.2018.
<https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/pasi-saukkonen-maahanmuutto-monikulttuurisuus-ja-kulttuuripolitiikka>

Saukkonen, P. 2013. Erilaisuuksien Suomi. Suomalainen vähemmistö- ja kotouttamispolitiikka ja sen vaihtoehdot. Helsinki: Gaudeamus.

Saukkonen, P. 2016. Monta multikulturalismia. Teoksessa K. Malik. Monikulttuurisuus. Suom. Tapani Kilpeläinen. Tampere: niin&näin, 75–88.

Saukkonen, P. 2016a. Hakupäivä 19.03.2018. http://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/mita-kotoutuminen_

Saukkonen, P. 2018. Hakupäivä 5.2.2018. <https://pasisaukkonen.wordpress.com/2018/01/>

Schubert, C. 2013. Kotoutumisen psykologia. Teoksessa A. Alitolppa-Niitamo, S. Fågel, & M. Sää-välä. Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Helsinki: Väestöliitto ry, 63–77.

Soini, K. 2013. Kestävä kehitys ja kulttuuri. Teoksessa P. Toivanen (toim.). Kestävä kasvatus – kulttuuria etsimässä. Helsinki: Erweko OY. Hakupäivä 6.4.2017, https://kulttuuriperintokasvatus.wp-palvelu.fi/wp-content/uploads/2015/04/Kestava_kasvatus.pdf

Taivalkoski 2012. Taivalkosken kunnan kotouttamisohjelma. Hakupäivä 19.1.2018. <http://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4296850/taivalkosken-kotouttamisohjelma.pdf/6de414ec-b90c-46ee-a1d0-4d79108d0f19/taivalkosken-kotouttamisohjelma.pdf.pdf>

Tervonen, M. 2014. Historiankirjoitus ja myytti yhden kulttuurin Suomesta. Teoksessa P. Mikkola (toim.), H. Snellman & A. Östman. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 138–162.

Tuori, S. 2012. Kuunteleminen monikulttuurisuuden mahdollistajana. Teoksessa S. Keskinen, J. Vuori & A. Hirsiaho (toim.) Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere: Tampere University Press, 101–129.

Unesco 2005. Unescon kulttuurista moninaisuutta koskeva yleismaailmallinen julistus. Hakupäivä 3.4.2017. http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/diversity/pdf/declaration_cultural_diversity_fi.pdf

Unesco 2008. The White Paper on Intercultural Dialogue. Hakupäivä 25.3.2018. https://www.coe.int/t/dg4/intercultural/Source/Pub_White_Paper/White%20Paper_final_revised_EN.pdf

Unesco 2016. Culture, urban, future. Global report on culture for sustainable urban development. Paris. Hakupäivä 10.4.2018. <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002462/246291E.pdf>

Utajärvi. 2016. Utajärven kunnan kotouttamisohjelma. Hakupäivä 19.1.2018.
http://www.utajarvi.fi/tiedostot/Hyvinvointi/Utajarven_Kotouttamisohjelma_2016_-_2019.pdf

Vaala. 2016. Vaalan kunnan kotouttamisohjelma. Hakupäivä 19.1.2018.
<http://www.oulunkaari.org/vaala/kokous/2016171-9-1.PDF>

Vahlo, J. Hakupäivä 13.4.2018. <http://www.yss.fi/journal/kulttuurisuunnittelua-tulevaisuuden/>

Valtion kotouttamisohjelma. Hakupäivä 14.2.2018.
<https://tem.fi/documents/1410877/3506436/Valtion+kotouttamisohjelma+vuosille+2016-2019.pdf>

Valtioneuvosto 2013. Valtioneuvoston periaatepäätös Maahanmuuton tulevaisuus 2020-strategiasta. Hakupäivä 10.1.2018.
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80057/Maahanmuuton_tulevaisuus_2020_fi.pdf

Valtonen, A. 2005. Ryhmähaastattelut – millainen metodi? Teoksessa J. Ruusuvoori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 223–241.

Veira, R. 2014. Life Stories, Cultural Métissage, and Personal Identities. SAGE Open January-March 2014: 1–12.

Vertovec, S. 2015. Diversities Old and New: Migration and Socio-spatial Patterns in New York, Singapore and Johannesburg. London, Palgrave.

Vuori, J. 2012. Arjen kansalaisuus, sukupuoli ja kotouttamistyö. Teoksessa S. Keskinen, J. Vuori & A. Hirsiaho (toim.) Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere: Tampere University Press, 235–262.

Vuori, J. 2015. Kotoutuminen arjen kansalaisuuden rakentamisena. Yhteiskuntapolitiikka 80 (2015): 4.

Kulttuuritoimintojen kuvaus ja aikataulut:

- 14.11.2016 Risto Rappääjä ja yöhaukka -elokuvanäytös kuului Oulun kansainväliseen lasten- ja nuortenelokuvien festivaaliin. Näytös järjestettiin Tiedekeskus Tietomaan elokuvateatterissa (ryhmäkeskustelu 15.11.2017).
 - 2.12.2016 Itsenäisyyspäiväjuhla oli Monikulttuurikeskus Villa Victorin järjestämä tilaisuus kansainvälisessä koulussa (ryhmäkeskustelu 12.12 ja 14.12.2016).
 - 31.1.2017 Vierailu Pohjois-Pohjanmaan museoon järjestettiin Kalevala Korun 80-vuotisjuhlanäyttelyn yhteydessä (ryhmäkeskustelu 7.2.2017).
 - 22.3.2017 Kokkauspäivä oli naisopiskelijoille Monikulttuuriset siskot ry:n järjestämä ruokatilaisuus, jonka aikana valmistetaan ja maistellaan yhdessä suomalaisia ruokia ja keskustellaan suomalaisesta ruokakulttuurista (ryhmäkeskustelu 10.5.2017).
 - 5.4.2017 Yhteisvastuukahvila järjestettiin Tuiran kirkossa. Opiskelijat pitivät kahvilaa, jossa he myivät kahvia, oman kotimaan ruokaa ja käsitöitä hyväntekeväisyystarkoituksiin (ryhmäkeskustelu 13.4.2017).
 - 11.4.2017 Taidetyöpaja toteutui Oulun taidemuseossa ja oli museon työntekijöiden vetämä. Työpajan teemana oli ovi. Ajatus oli, että opiskelijat piirsivät tähän aiheeseen liittyviä omia ideoita. Ennen työpajaa opiskelijat tutustuivat taidemuseoon kokoelmaan (ryhmäkeskustelu 18.4 ja 19.4.2017).
- 23.10.2017 Opiskelijoiden valokuvaprojekti ja näyttely Oulun pääkirjastossa. Projektin idea oli valokuvanäyttely, jossa maahanmuuttajaopiskelijat esittelivät heille tärkeintä esineitä ja asioita.

Mitä kotoutuminen teidän mielestänne tarkoittaa?

Järjestääkö organisaationne taide- ja kulttuuritoimintaa, jonka tavoitteena on maahanmuuttajien kotoutuminen?

Jos järjestää:

Mihin taide- ja kulttuurialoihin toiminta liittyy?

Millaiset ovat kulttuuritoiminnan tavoitteet ja kohderyhmät?

Miten ja millä keinoin teidän kulttuuritoimintanne edistää maahanmuuttajien kotoutumista?

Minkälaisia mahdollisuuksia teidän toimintanne antaa osallistujille? Kuinka monipuolista ja aktiivista teidän toimintanne on?

Miten suunnittelette kulttuuritoimintaa?

Minkälaisia yhteistyökumppaneita teillä on kulttuuritoiminnan toteuttamisessa?

Yhdistätekö te omaa toimintaanne yleisiin kuntien tai kaupungin kulttuuritapahtumiin?

Miten seuraatte ja arvioitte kulttuuritoiminnan tavoitteiden saavuttamista?

Miten kuvailisitte oman toimintanne vaikutuksia ja merkityksiä paikalliseen kulttuurielämään?

Millaiset esteet ja ongelmat vaikuttavat kulttuuritoiminnan toteuttamiseen?

Onko teillä riittävästi tietoja taide- ja kulttuurimenetelmistä, joilla voidaan tukea kotoutumisprosessia?

Työllistäkö organisaationne maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä?

Jos ei järjestä:

Minkälaisia kokemuksia teillä on organisaatiossa maahanmuuttajien kohtaamisessa?

Miten näette teidän organisaationne roolin kotoutumisen edistämisessä?

Millaisia kokemuksia ja mahdollisuuksia teidän yleinen kulttuuritoimintanne tarjoaa maahanmuuttajille kotoutumisen prosessissa? Miten teidän organisaatiossanne huomioidaan vähemmistöryhmien tarpeet, esim. viestinnässä?

Mitä annettavaa maahanmuuttajilla on teidän taide- ja kulttuuritoimintanne sisältöihin?

Oletteko huomanneet, että teidän yleisönne olisi muuttunut? Kuinka saavutettavaa teidän toimintanne on?

Teettekö te yhteistyötä kotouttajatoimijoiden kanssa tai maahanmuuttajajärjestöjen kanssa? Onko teillä tietoja siitä, minkälaisia toimijoita tällä alueella on?

Mihin suuntaan organisaatiotanne tai toimintanne pitäisi kehittää, jotta se voisi ottaa huomioon kotoutumisen tavoitteet? Minkälaisia esteitä ja ongelmia näette?

Työllistääkö organisaationne maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä?

Miten kuvailisitte oman toimintanne vaikutuksia ja merkityksiä paikalliseen kulttuurielämään?

Mitä kotoutuminen tarkoittaa teille?

Miksi osallistuitte tähän toimintaan? Millaisia odotuksia ja tavoitteita teillä oli?

Millainen kokemus se oli?

Miltä tuntui olla mukana toiminnassa? Miten tärkeää se oli teille?

Minkälaisia mahdollisuuksia toiminta antoi teille?

Mikä oli teidän roolinne toiminnassa? Mitä annettava teillä oli tähän toimintaan?

Millaisia mahdollisuuksia saitte ilmaista itseänne toiminnassa? Miten haluaisitte ilmaista itseänne?

Miten tärkeää teille on puhua omasta kulttuuristanne?

Miten teidän mielestänne tämä toiminta voi auttaa kotoutumisessa?

Mihin muihin kulttuuritoimintoihin olette osallistuneet viime aikoina?

Millaisiin kulttuuritoimintoihin haluaisitte osallistua jos niitä olisi?